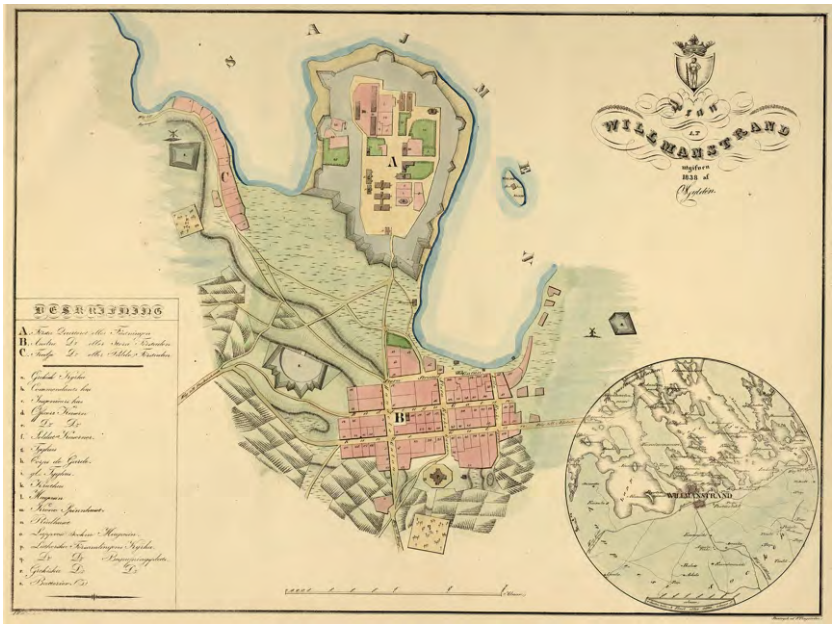

LAPPEENRANNAN PÄÄKIRJASTO ja MONITOIMITALO
Rakennushistoriaselvitys

SitoWise Oy

11.12.2017

SITOWISE

LAPPEENRANNAN PÄÄKIRJASTON JA MONITOIMITALON RAKENNUSHISTORIASELVITYS

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO

1.1 Toimeksianto
1.2 Kohteet
1.3 Sisältö ja menetelmät

2. AIKAISEMMAT SELVITYKSET

2.1 Kirjasto
2.2 Monitoimitalo

3. KAAVAT

3.1 Kirjaston ja monitoimitalon rakentamista edeltäneet kaavat
3.1.1 Gyldenin kartta 1838 ja Hannikaisen kaava 1892
3.1.2 Thomén - Liliuksen kaava Kimpiseen ja Taikinamäkeen 1908
3.1.3 Otto-Iivari Meurmanin yleisasemakaava 1935
3.1.4 Olli Kivisen yleiskaava 1957
3.2 Keskustakilpailut 1957 ja 1963
3.2.1 Lappeenrannan kaupungintalo aatekilpailu 1957
3.2.2 Lappeenrannan keskustakilpailu 1963
3.2.3 Kilpailun jälkeen laadittu asemakaava
3.3 Rakentamisaikaiset kaavat
3.3.1 Keskustan pohjoisen puolen asemakaava 1972
3.3.2 Myöhempiä kirjaston ja monitoimitalon kaavoja

4. LAPPEENRANNAN KIRJASTOIMI

4.1 Alku
4.2 Sota-aika
4.3 Sodan jälkeen
4.4 Sivu- ja laitoskirjastot
4.5 Kuntaliitoksen jälkeinen kausi
4.6 Carelica-kokoelma
4.7 Hanke uudeksi kirjastorakennukseksi
4.8 Maakuntakirjastoksi 1.1.1973 alkaen
4.9 Maakuntakirjaston vaiheita
4.10 Virstanpylväitä Lappeenrannan kirjastotoimen ja toiminnan vaiheilta 1883-2017

5. UUDEN KIRJASTORAKENNUKSEN SUUNNITTELU JA RAKENTAMINEN

5.1 Hanke ennen kuntaliitosta
5.2 Hanke kuntaliitoksen jälkeen
5.3 Rakentaminen

6. KIRJASTORAKENNUS JA ARKKITEHTI

6.1 Arkkitehti Erkki Pasanen
6.2 Kirjaston suunnitteluratkaisut ja arkkitehtuuri
6.3 Taide kirjastossa

7. KIRJASTON KÄYTTÖKOKEMUKSIA

7.1 Vastaanotto
7.2 Rakenteellisia muutoksia
7.3 Toiminnallisia muutoksia
7.4 Muutoksia ympäristössä

8. MONITOIMITALON SUUNNITTELU JA RAKENTAMINEN

8.1 Suunnittelun käynnistyminen ja lähtökohdat
8.2 Arkkitehti Pauli Vuorinen
8.3 Suunnittelu
8.4 Rakennuksen tilat
8.5 Rakennuksen valmistuminen ja käyttö

9. JOHTOPÄÄTÖKSET

9.1 Pääkirjasto
9.2 Monitoimitalo

10. LÄHTEET
11. VIITTEET
12. LIITTEET

1. JOHDANTO

1.1 Toimeksianto

Tämä rakennushistoriaselvitys on tehty Lappeenrannan kaupungin kaupunkisuunnittelun (Elinvoima ja kaupunkikehitys) tilauksesta. Selvitys tehdään asemakaavan muutosta varten ja sen tarkoituksena on koota yksiin kansiin tiedot pääkirjaston ja monitoimitalon alueen ja sen rakennusten historiasta, muutosvaiheista ja nykytilasta. Selvitys ei sisällä rakennusten kuntoarviota eikä muita teknisiä selvityksiä. Työ ei sisällä myöskään kohteen mittausta.

Selvityksen on laatinut Mikko Heikkilä, arkkitehti SAFA, SitoWise Oy.

1.2 Kohteet

Selvityksen kohteina ovat:

1. Lappeenrannan pääkirjasto, arkkitehti Erkki Pasanen. Valmistunut 1974. Kiinteistötunnus 405-6-13-9.

2. Monitoimitalo, arkkitehti Pauli Vuorinen. Valmistunut 1981. Kiinteistötunnus 405-3-10-5.

1.3 Sisältö ja menetelmät

Työ jakautuu neljään osa-alueeseen:

- Alueen kaavoitus ennen ja jälkeen kohteiden rakentamisen
- Lappeenrannan kirjastotoimi
- Kohteiden suunnittelu ja rakentaminen
- Kohteiden arkkitehtuuri ja toiminnallisuus nykyaikana

Työ perustuu Lappeenrannan kaupunginarkiston, rakennusvalvontaviraston arkiston ja Suomen rakennustaiteen museon (Arkkitehtuurimuseo) arkiston aineistoon sekä kirjallisuuteen ja seuraaviin henkilöhaastatteluihin:

- Kirjastonjohtaja (1984-1999) Aune Hikipää 14.11.2017
- Kirjaston palvelujohtaja (1991-) Leena Priha 15.11.2017
- Kaupunginarkkitehti (1973-2005) Seppo Aho 22.11.2017
- Arkkitehdit Sami Vuorinen ja Martti Muinonen 27.11.2017

Tekijä on valokuvannut kohteet paikalla lokakuussa 2017.

2. AIKAISEMMAT SELVITYKSET

2.1 Kirjasto

Kohteista ei ole tehty aikaisemmin rakennushistoriaselvityksiä. Pääkirjastosta on julkaistu perusteellinen kirja:

- Lappeenrannan kaupunginkirjasto 1883-1983 (Pekka Tolvanen), joka käsittelee lähinnä koko kirjastotointa.

Kirjasto sisältyy myös julkaisuun:

- Six Libraries in Finland (1975), joka perustuu Unescon kansainväliseen kirjastokonferenssiin Suomessa (Lappeenrannassa 30.6.-4.7.1975).

Kirjastosta on valmistunut rakennustekniset selvitykset:

- Maakuntakirjasto, haitta-ainetutkimus 30.12.2016 (Vahanen)
- Maakuntakirjasto, kuntotutkimus 23.2.2017 (Vahanen)
- Maakuntakirjasto, kattorakenteiden kuntotutkimus 15.7.2014 (Vahanen)

Molemmista kohteista on tekeillä toiminnallinen selvitys:

- Pääkirjasto ja Monari, tilaselvitys (Arkkitehtuuritoimisto Ovaskainen Oy), joka valmistuu joulukuussa 2017.

2.2 Monitoimitalo

Monitoimitalosta ei ole tehty historiallisia tai arkkitehtonisia selvityksiä tai artikkeleita.

Siitä on tehty seuraavat rakennustekniset selvitykset:

- Nuoriso- ja liikuntakeskus Monari, kuntotutkimus 7.4.2017 (Vahanen)

- Nuoriso- ja liikuntakeskus Monari, haitta-ainetutkimus 3.5.2017 (Vahanen)
- Nuoriso- ja liikuntakeskus Monari, sisäilma- ja rakennetekninen kuntotutkimus ja LVIS-kuntoarvio 30.5.2017 (Vahanen)

Kuva 1 Pääkirjaston sisäänkäynti, lokakuu 2017

Kuva 2 Monitoimitalon sisäänkäynti, lokakuu 2017

3. KAAVAT

3.1 Kirjaston ja monitoimitalon rakentamista edeltäneet kaavat

3.1.1 Gyldenin kartta 1838 ja Hannikaisen kaava 1892

Sekä kirjastorakennus että monitoimitalo sijaitsevat aivan vanhan kaupunginrajan ulkopuolella idässä, eikä alue ole ollut suunnittelun alla kaavoituksessa ennen kuin joissain toteutumattomissa kaavoissa 1900-l:n alkupuolella. Gyldenin kaupunkikartassa (1838) *(Kuva 3, kannessa)* Lappeenrannan rakennettu alue idässä rajoittuu Kaupunginlahden itäisen rannan tuntumaan, jonne on hahmoteltu joitain yksittäisiä rakennuksia tai kortteleita. Korttelilinja täsmentyy Albin Hannikaisen laatimassa nk. keisarinkaavassa *(Kuva 4)*, jonka Aleksanteri III vahvisti vuonna 1892. Tämä kaava toteutui pääosiltaan, ja siinä muodostettiin kaupunginosat I-V, jotka on lueteltu kaavan versiossa vasemmassa alakulmassa. Kahta vuotta myöhemmin piirretyssä kartassa *(Kuva 5)* on lueteltu tärkeimmät julkiset rakennukset. Kaavan itäinen reuna - kaupungin raja - antoi linjauksen nykyiselle Kimpisenkadulle - Anni Swaninkadulle (ent. Hämäläistenkatu), joka tämän historiansa takia selvästi poikkeaa diagonaalisesti muun keskustan ruutukaavan koordinaatistosta.

3.1.2 Thomén - Liliuksen kaava Kimpiseen ja Taikinamäkeen 1908

Kaupunkia haluttiin tästä piankin laajentaa ja siihen liitettiin idässä kaupunginosat VI Taikinamäki ja VII Kimpinen. Samassa yhteydessä laajennettiin läntisiä kaupunginosia IV Pallo ja V Leiri. Laajennussuunnitelman laativat arkkitehti Valter Thomé ja insinööri Hugo Lilius v. 1908 *(Kuva 6)* Thomé oli maamme jugendarkkitehtuurin kärkinimiä, mikä näkyi myös hänen kaavoissaan. Tämäkin kaava oli varsin jugendhenkinen ja perustui puutarhakaupunkimaiseen asutukseen ja maastonmukaisiin kaartuviin katuihin. Kaava ei kuitenkaan toteutunut. Yksi mielenkiintoinen yksityiskohta siitä on kuitenkin seurannut. Suunnitelmassa vanha itäraja ja uusi Taikinamäki on liitetty toisiinsa kaartamalla Kimpisenkatua eteläpäässä kaavan hengen mukaisesti, ja tämä katulinjan poikkeama on edelleen havaittavissa Lappeenrannan katuverkostossa, kun Kimpisenkatu ja Anni Swanin katu eivät ole aivan suoraan toistensa jatkeena. Tämä on edesauttanut myös kirjaston ja monitoimitalon rakennuspaikkojen muodostumista myöhemmin.

Kaupunki antoi Suomen itsenäistymisen jälkeen vuonna 1927 Viipurin asemakaava-arkkitehdille Otto-Iivari Meurmanille tehtävän laatia uusi ehdotus VI Taikinamäen - VII Kimpisen alueelle. *(Kuva 7)* Uudessa kaavassa puutarhamainen ote kaavassa säilyi mutta Meurman oikaisi kaavan katuja suoriksi [1]. Edellä mainittu Kimpisenkadun kaartuminen säilyi kuitenkin kaavassa. Mielenkiintoista on myös havaita, että tässä suunnitelmassa osoitettiin kirjaston korttelin tienoille ensimmäistä kertaa julkista rakentamista, kaavassa on melko kookas rakennus saanut nimen “Silkkikuikka”. Tätäkään kaavaa ei toteutettu.

3.1.3 Otto-Iivari Meurmanin yleisasemakaava 1935

Vuoden 1932 suuri alueliitos teki uuden kaavan tarpeen ilmeiseksi [2]. O-I Meurman valjastettiin taas tehtävään ja hänen Viipurissa 3.12.1935 päiväämänsä yleisasemakaava vahvistettiin 16.9.1936 *(Kuva 8)*. Kaava laajensi kaupunkia tuntuvasti ja se käsitti entiset kaupunginosat V ja VI ja otti rakentamisen piiriin uudet kaupunginosat VII-XI (Lepola, Peltola, Alakylä, Tykki-Kiviharju, Leiri). Meurmanin kaavan mukaan Lappeenranta laajeni siis moneen suuntaan ja kasvoi aivan keskustassaankin pientalovaltaisena “Lehmusten kaupunkina” [3]. Huolimatta maastonmuodoista Taikinamäki ja Kimpinen on siinä kaavoitettu melko säännönmukaiseksi pientalovaltaiseksi asuinalueeksi. Laaja hiekkakenttä (kortteli 2), jota rajaavat Valtakatu, Hämäläistenkatu, Pohjolankatu ja Myllykatu, ja joka myöhemmin tunnettiin nk. Vapaudenaukiona on jätetty rakentamattomaksi ja ilman merkintöjä. Syitä tähän voinee vain arvailla. Keskusta- tai kulttuuritoimintoja Meurman siihen tuskin vielä kaavaili, koska alue oli kaupungin reunalla. Kortteli pysyi kuitenkin kaavan mukaisesti pitkään rakentamattomana, ja kun kaupunki rakentui mm. Valtakatua voimakkaasti itään päin, alkoi tuo kenttä kiinnostaa myös hallinto- ja kulttuurirakennusten paikkana. Tämä aukaisi tietä kahdellekin arkkitehtuurikilpailulle tulevina vuosikymmeninä.

Kuva 4 Albin Hannikaisen nk. Keisarinkaava, jonka Aleksanteri III vahvisti vuonna 1892

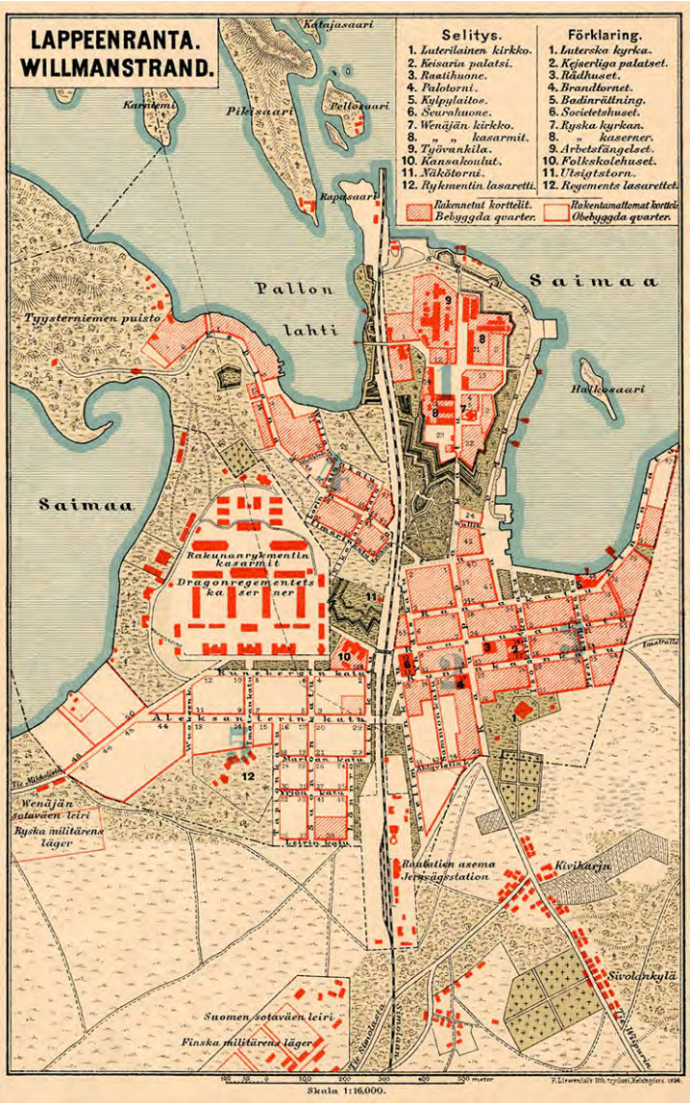

Kuva 5 Kaavan pohjalta tehty suomenkielinen kartta vuodelta 1894, jossa on lueteltu tärkeimmät julkiset rakennukset

Kuva 6 Valter Thomén ja Hugo Liliuksen jugend-henkinen kaava Kimpiseen ja Taikinamäkeen 1908

Kaartuileva Kimpisenkatu kaava-alueen rajalla.

Kuva 7 Otto-Ivari Meurmanin vuonna 1927 laatima suoraviivaisempi ehdotus mm. Kimpiseen ja Taikinamäkeen.

Kartta saattaa olla kooste useammasta osasuunnitelmasta.

Otto-Ivari Meurmanin hahmottelema "Silkkikuikka"-niminen rakennus Vapaudenaukion tienoilla.

Kuva 8 Otto-Iivari Meurmanin yleisasemakaava vuodelta 1935 (vahvistettiin 1936)
Kaava laajensi koko kaupunkia ja sisälsi uudet kaupunginosat VII-XI
(Lepola, Peltola, Alakylä, Tykki-Kiviharju ja Leiri)

3.1.4 Olli Kivisen yleiskaava 1957

Noita kilpailuja edelsi kuitenkin merkittävä koko kaupunkia koskeva yleiskaavahanke, joka valmistui v.1957 professori Olli Kivisen laatimana. Talvi- ja jatkosodassa keskustassa oli tuhoutunut laajoja alueita, ja toisaalta siirtokarjalaisten asuttaminen kasvattivat kaupunkia voimakkaasti. Lappeenranta oli saanut uuden aseman maakuntakeskuksena ja kun taustalla väikkyi myös jo ennen sotia kytenyt hanke alueliitoksesta Lappeen kunnan ja Lauritsalan kanssa [4], alkoi olla ilmeinen tarve laajemman kokonaisuuden suunnitteluun yhdellä kertaa. Lukuisien vaiheiden jälkeen yleiskaava tilattiin lopulta O.I. Meurmanilta ja Olli Kiviseltä 7.8.1950. Yleiskaavaluonnos esiteltiin valtuustolle 16.6.1953, jolloin kaupunginhallitus sai tehtäväkseen myös jouduttaa kuntaliitosta. Hanke hautautui vielä useiksi vuosiksi, mutta alueliitoksen välttämätön apuväline, yleiskaava oli syntynyt [5]. Kaavan valmistuminen lopulliseen muotoonsa vei vielä aikaa, ja nykyisin kaavaa esitellään v. 1957 päivätyllä kaavakartalla *(Kuva 9)*

Vaikka yleiskaavan suurin merkitys on kaupungin alueen laajentamisessa ja sen kokonaisvaltaisessa järjestämisessä asumisen, elinkeinotoiminnan, teollisuuden, virkistyksen ja liikenteen osalta, se otti myös erittäin voimakkaasti kantaa kaupungin keskustan sijoittumiseen ja ilmeeseen. Kaavan mukaan hahmoteltu ydinkeskustan havainnekuva *(kuva 10)* on paljon puhuva, ja sitä on vaikea uskoa sijoitetuksi “Lehmusten kaupungin” keskustaan. Vanha pienimittakaavainen kaupunki-ilme ja kortteliirakenne on kerralla pyyhkäisty pois. Säilytettäviä rakennuksia keskustassa ovat oikeastaan vain Lappeen kirkko, Kellotapuli, Raatihuone, Kylpylä ja Kasino. Linnoituksessa säilyttämisen arvoisiksi on katsottu ortodoksinen kirkko sekä joitain makasiineja ja nykyiset museorakennukset. Mutta varsinaisessa ydinkeskustassa on lähes koko rakennuskanta hävitetty ja vanha katuverkkokin on vain paikoin hahmotettavissa. Orastava autoistuminen on otettu painokkaasti huomioon, ja keskustaa reunustaa eteläpuolella valtavat useampikaistaiset katuparit muhkeine kiertoliittymineen. Keskusta on ajateltu toteutettavaksi pääasiassa kookkain lamellitaloin ja pistemäisin tornitaloin.

Hallinto- ja kulttuurikeskusta alkaa hahmottua tehokkaampana rakentamisena Lappeen kirkon ja läntisen liikenneympyrän väliin Valtakadun ja Pormestarinkadun/puiston tienoille. Edellä mainitusta Meurmanin kaavasta jäljellä olevaa Taikinamäen tyhjää kenttää (kortteli VII/ 2) ei Kivisen yleiskaavassakaan ole tietoisesti korostettu, mutta sitä on laajennettu sulkemalla Valtakadun itäpää Hämäläistenkadun kohdalla.

Lappeenranta ei suinkaan ollut yksin näin tietoisesti mittakaavattoman, historiattoman ja ylimitoitetun kaavoituksen kourissa. Tätä pidettiin luonnollisena kehityksenä ja tämä oli ajan henki teollistuvassa ja autoistuvassa sodan jälkeisessä Suomessa, kun maaltapako kaupunkeihin alkoi olla kiivaimmillaan. Ja kun kokonaisvaltaisia yleiskaavoja alettiin näinä aikoina lakisääteisesti vasta laatia, ei niiden vaikutuksista ja seurauksista ollut vielä kokemuksia.

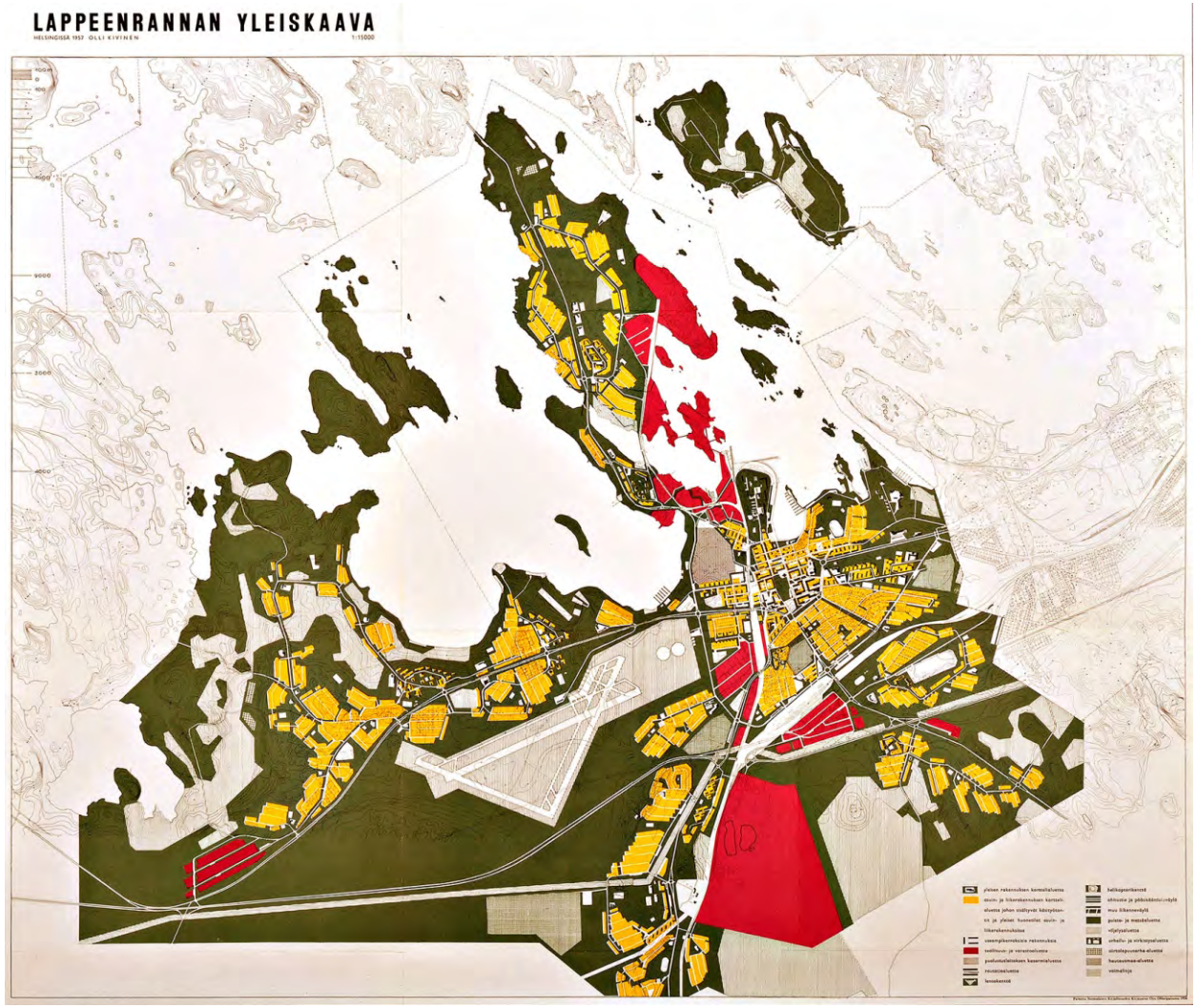

Kuva 9 Professori Olli Kivisen yleikaavakartta vuodelta 1957.

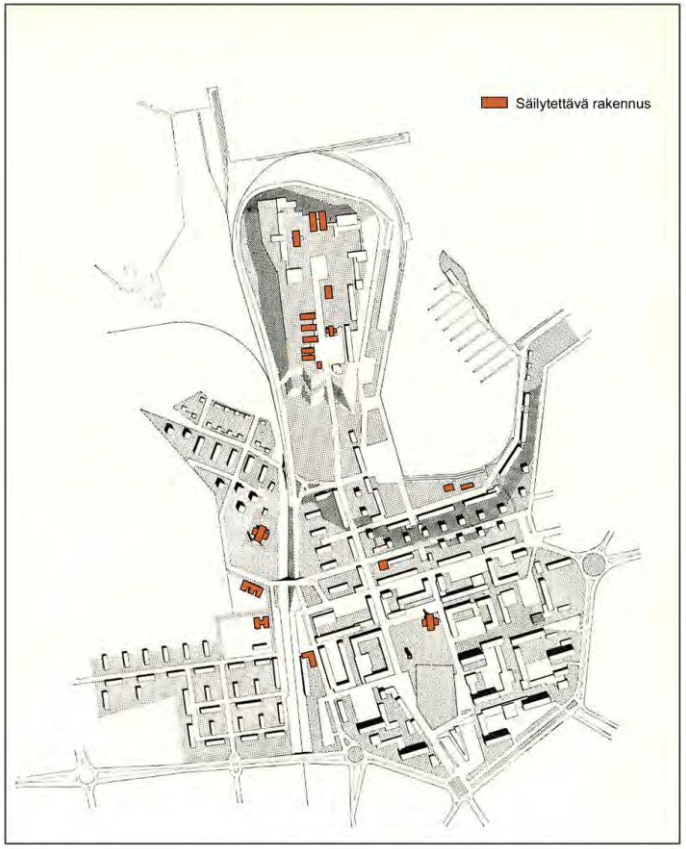

Kuva 10 Yleiskaavan pohjalta hahmoteltu havainnekuva Lappeenrannan keskustasta. Kuvaan on merkitty tummennettuina säilytettävät rakennukset.

3.2 Keskustakilpailut 1957 ja 1963

3.2.1 Lappeenrannan kaupungintalon aatekilpailu 1957

Vuonna 1957 järjestettiin yleinen suunnittelukilpailu VI kaupunginosan kortteliin 2 toteutettavasta kokonaan uudesta keskustakorttelista [6]. Kilpailu oli nimeltään kaupungintalon aatekilpailu, vaikka se kulkeekin joissain lähteissä nimellä keskustan asemakaavan suunnittelukilpailu. Se rajoittui Valtakadun, Myllykadun, Pohjolankadun ja Hämäläistenkadun rajaamaan kortteliin ja oli ennen kaikkea rakennussuunnittelukilpailu, missä piti ratkaista kaupungintalo toteutettuna neljässä vaiheessa. Vaiheet 1-2 olivat varsinainen kaupungintalo, vaihe 3 oli kirjasto ja vaihe 4 teatteri, siis kaikki merkittävimmät hallinto- ja kulttuurilaitokset. Osallistujien tuli esittää em. vaiheiden rakennussuunnitelmat, joista koostui korttelikokonaisuus. Ehdotuksia arvioitiin paitsi toiminnallisuuden ennen kaikkea arkkitehtuurin kriteerein. Se ei säteillyt ratkaisuissaan kortteliaan laajemmalle kaupunkirakenteessa.

Kilpailuun jätettiin 31 ehdotusta, ja koko arkkitehtiemme nimekkäin kärki oli edustettuna: Erkki Pasanen (1.p.), Bertel Saarnio (2.p.), Heikki Siren (3.p.), Aarne Ervi (lunastus), Marjatta ja Martti Jaatinen (lunastus) ja Helmer Stenros (lunastus).

Erkki Pasasen voittaneessa ehdotuksessa “Vox Urbis” *(Kuva 11)* esitetään Lappeenrannan kirjastoa ensimmäistä kertaa tähän kortteliin. Se on osana korttelisommitelmaa, jonka dominanttina on Valtakadun päähän poikittain osoitettu 10-kerroksinen lamellitorni kaupungintalon 1-vaiheena. 2-vaihe on siihen kytketty matala pitkä kolmikerroksinen siipi, “puikko”, 3-vaiheena on kaksikerroksinen kirjasto ja 4-vaiheena kolme/viisikerroksinen teatteritalo. Kuten vaiheistuskin kertoo, polttavin kysymys oli kaupungintalon rakentaminen ja kulttuurilaitokset oli ajateltu vasta pitemmälle tulevaisuuteen.

Ehdotusta arvioitiin mm. seuraavasti: “Kaupungin uudesta asemakaavasta johtuen tulee kaupunkikuvassa tapahtumaan ilmeistä kehitystä seurauksena lähinnä korttelijakojen ja rakennusmassojen muutoksista ja ajoneuvo- ja jalankulkuliikenteen differentioinnista_ _ _ Esityksen asemakaavallisena teemana on ollut pyrkimys muodostaa kaupungin sisäisestä puistovyöhykkeestä ja kaupungintalomiljööstä yhteinen “selkäranka”, kaupungin keskeinen runkoaihe ja kääntää kaupungintalokompleksin pääsisäänkäyntiakseli poispäin vilkkaimmasta liikennealueesta” [7].

Mielenkiintoista on, että siis jo v. 1957 (em. yleiskaavan perintönä) oli keskustassa idullaan autoliikenteen ja jalankulkuliikenteen erottaminen toisistaan, mistä tuli sitten tulevien vuosien kantavia teemoja Lappeenrannan uusissa keskustakortteleissa.

Kilpailun tulos ei sellaisenaan toteutunut miltään osin, mutta Pasasen voittanut ehdotus johti pieneltä osalta ehdotuksen hengen mukaiseen toteutukseen, kun hän v. 1966 sai suunniteltavakseen kortteliin uuden kaupunginkirjaston, joka monien vaiheiden jälkeen toteutui vasta v. 1974. Voittanut ehdotus vaikutti taustalla myös seuraavan keskustakilpailun ohjelmointiin [8].

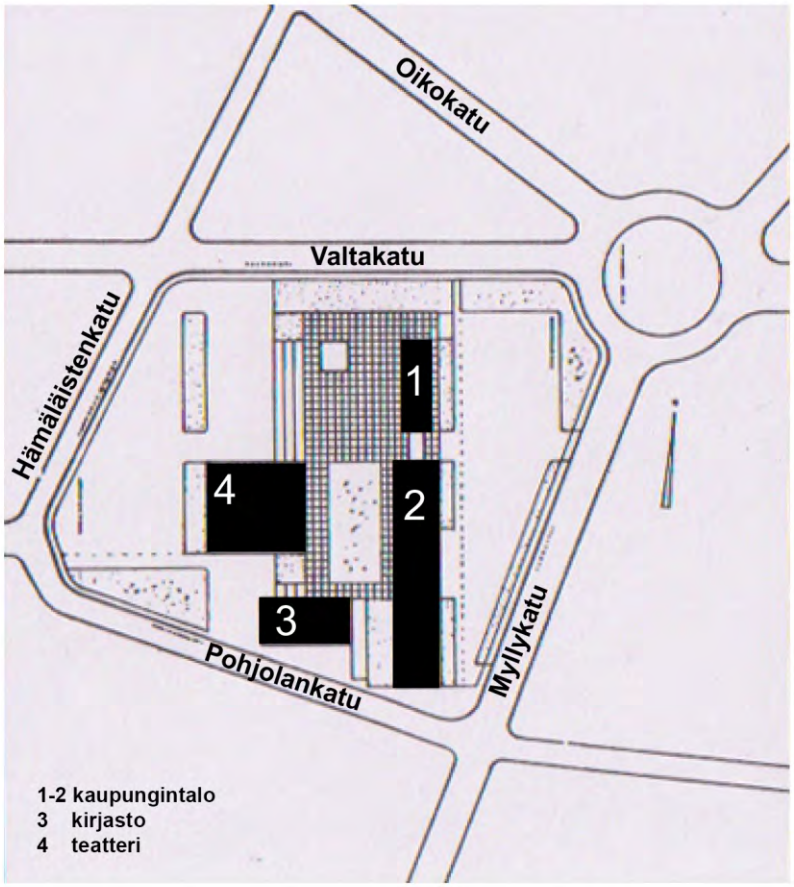

Asemapiirros

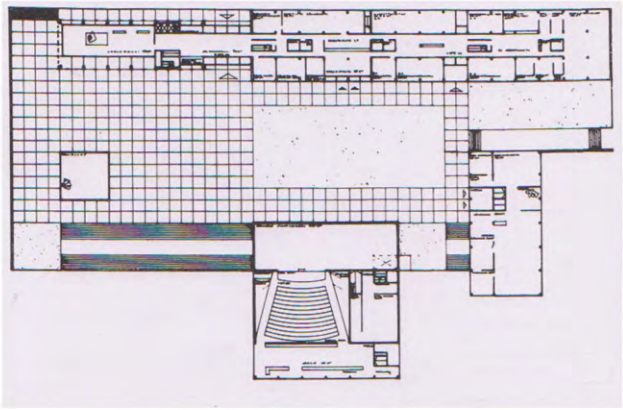

1. kerros

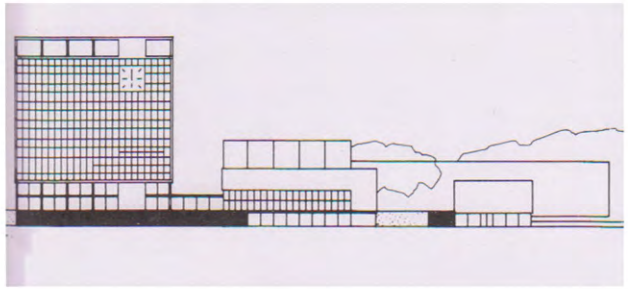

Julkisivu länteen

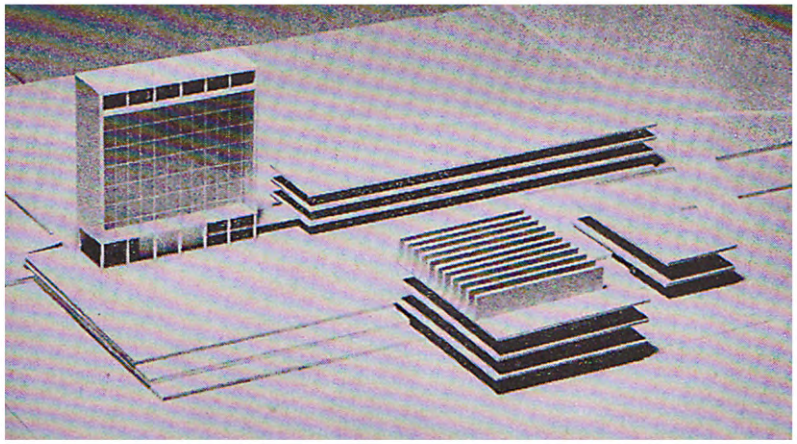

Pienoismalli

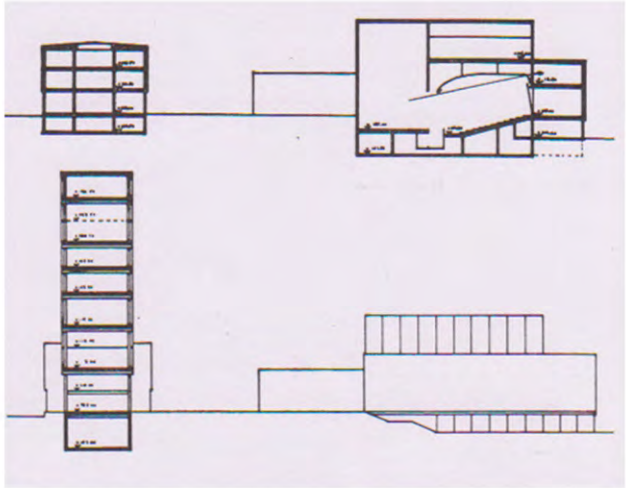

Leikkauksia

Kuva 11 Arkkitehti Erkki Pasasen voittoisa ehdotus ”Vox Urbis” Lappeenrannan kaupungintalon aatekilpailuun v. 1957

3.2.2 Lappeenrannan keskustakilpailu 1963

Edellinen v. 1957 kilpailu käsitti vain yhden korttelin suunnittelun. Mm vireillä oleva kuntaliitos Lappeen ja Lauritsalan kanssa ja yleiskaavan uudet kasvunäkymät antoivat aiheen järjestää jo varsin pian uusi keskustan suunnittelukilpailu. Alue oli laaja (47 ha) ja sitä rajasivat teollisuusrata lännessä, Raastuvankatu pohjoisessa, Myllykatu idässä ja uusi kaavailtu kehäkatu etelässä. Koko tämä alue asetettiin kilpailun ajaksi ja sen jälkeen rakennuskieltoon, jota jatkettiin asemakaavan valmistumiseen asti. Kilpailuohjelman pohjana oli v. 1957 yleiskaava ja sen tarkennetut periaatteet mm. mitoituksen suhteen ja tarkoituksena oli asemakaavatasolla konkretisoida sen ratkaisuja. Vapaudenaukio eli VII / 2 oli merkitty kilpailuohjelmassa nimikkeellä “ajateltu kaupungintalo” *(Kuva 12)*. Kilpailu oli avoin, muuta siihen kutsuttiin erikseen yleiskaavan laatija prof. Olli Kivinen, jolle turvattiin korvaus tulevasta kilpailusijoituksesta riippumatta. Muiden osalta kilpailu oli avoin ja vain palkitut ja lunastetut ehdotukset saivat palkkion [9].

Kilpailuun tuli yhdeksän ehdotusta, ja siinä palkittiin kolme ja lunastettiin kaksi ehdotusta [10]. Voittajaksi tuli ehdotus “Villimiehen arkivaatteet” *(Kuva 13)* , jonka tekijäksi osoittautui nuori arkkitehti Erkki Juutilainen (s. 1934). Muut palkitut olivat Olli Kivinen (2.p. *Kuva 14*) ja Kalle-Heikki Narinen (3.p. *Kuva 15*). Lunastetut työt olivat Harto Helpisen (1. lun. *Kuva 17*) ja Aarne Nevanlinnan (2. lun, *Kuva 16*) käsialaa.

Juutilaisen ehdotusta arvioitiin mm: “yleiskaavaan nojautuva, hyvin tutkittu ja varmantuntuinen ehdotus. Siinä oli esitetty periaatteessa yleiskaavasta eroava keskuksen sisäinen rengaskatu selvästi huolto- ja pysäköintiliikenteen kokoojaksi_ _ _ Kirkkokatu on keskustan osalta vapautettu kokonaisuudessaan ajoneuvoliikenteeltä.” Sama koski myös Raatimiehenkatua laajoja alueita kauppatorin ja Kauppakadun välisissä kortteleissa ja nyk. Pormestarin/Paasikiven puistossa. Mielenkiintoista on huomata, että vaikka v. 1963 autoistuminen esim. nykyaikaan verrattuna oli varsin vaatimatonta, ehdotuksen kehäkatu tarjosi mahdollisuuden keskustan rauhoittamiseksi jalankulkuliikenteelle, “silloin kun autoistuminen on saavuttanut sellaiset mittasuhteet, että ajoneuvoliikennettä ei nykyisillä kaduilla enää voida ajatella” [11]. Nämä liikenneperiaatteet olivat melko yhteisiä kaikille palkituille ja lunastetuille ehdotuksille.

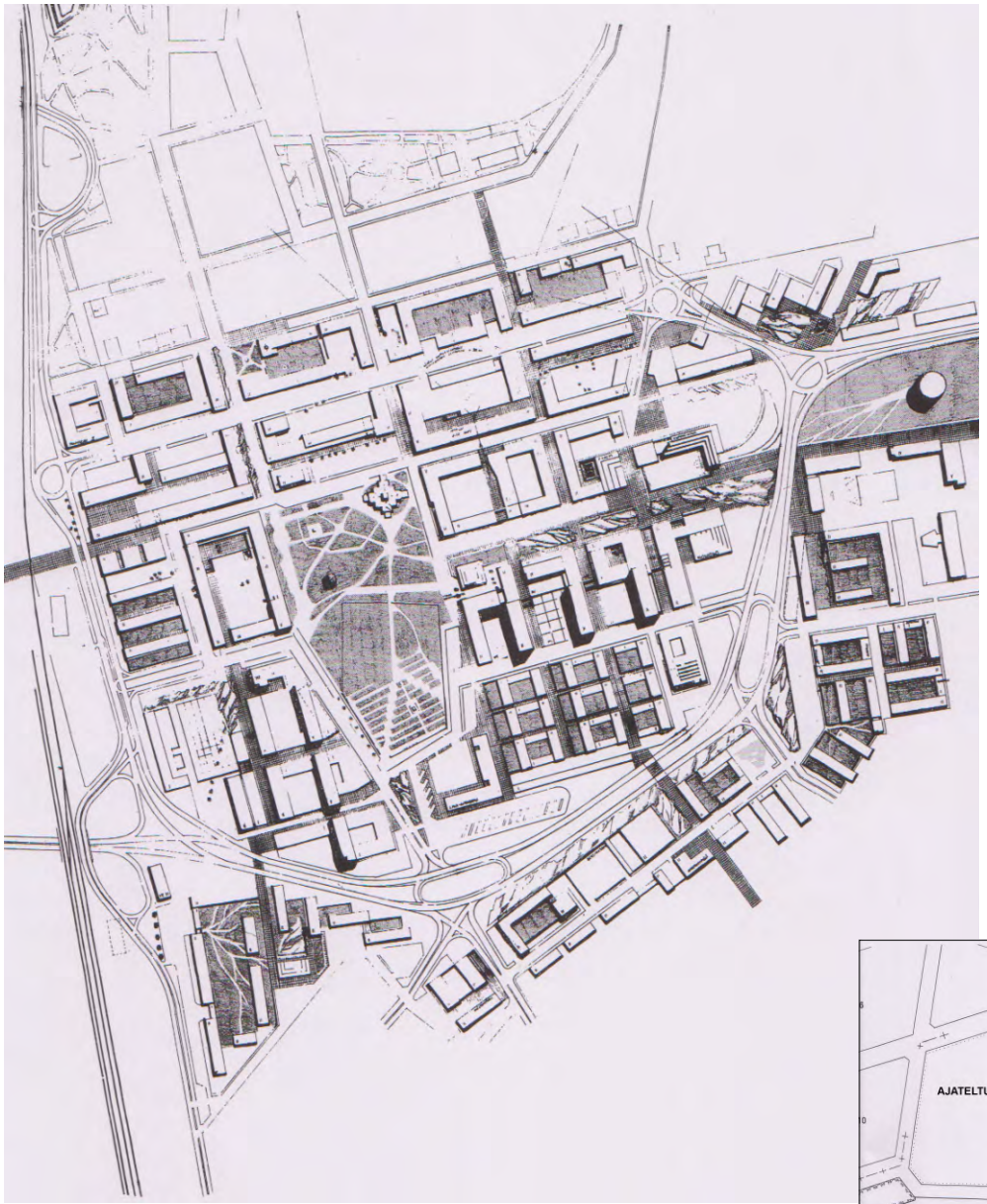

Kuva 13 Keskustakilpailun 1963 voittanut Erkki Juutilaisen ehdotus ”Villimiehen arkivaatteet”.

Kuva 12 Kilpailuohjelmassa Vapaudenaukio oli ”ajateltu kaupungintalolle”.

Kuva 14 Professori Olli Kivisen toiseksi tullut ehdotus ”Kiss, kiss, kippurahäntä”

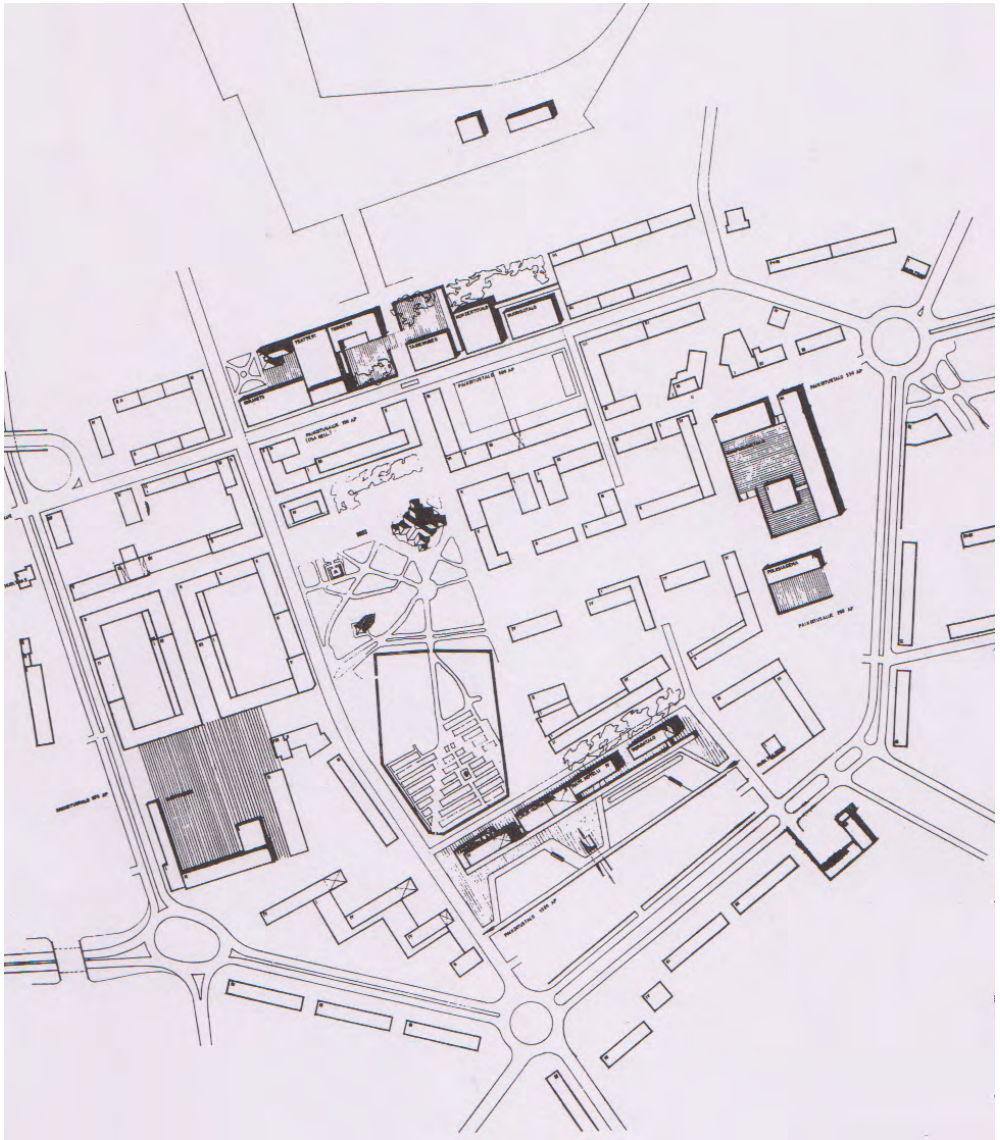

Kuva 15 Kalle-Heikki Narisen kolmanneksi tullut ehdotus ”Kahtamoinen”

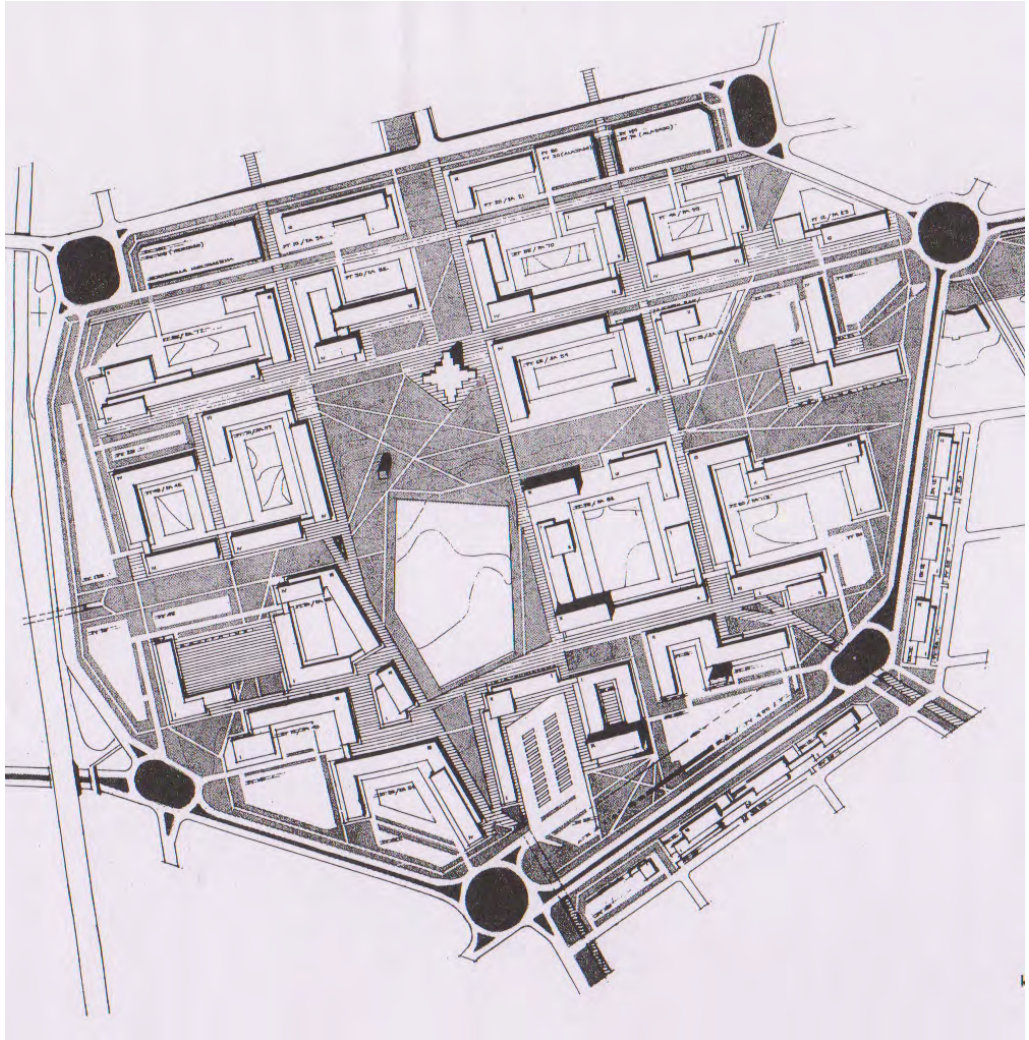

Kuva 16 Aarne Nevanlinnan ehdotus ”Paikotellen” sai toisen lunastuksen.

Kuva 17 Ensimmäisen lunastuksen saanut Harto Helpisen ehdotus "Vallit". Helpinen esitti jo tuolloin kuuden korttelin ruudukkoa kutakuinkin nykyisen hallintokeskustan kohdalle. Massiiviset pintapysäköintialueet on sijoitettu keskustan reunoille.

Kuva 18 Eräs luonnos Juutilaisen kaavan hallinto-kortteleiksi vuodelta 1967

3.2.3 Kilpailun jälkeen laadittu asemakaava

Erkki Juutilainen sai valtuuston päätöksen mukaisesti tehtäväkseen laatia kilpailuehdotuksen pohjalta asemakaava. Prosessi oli pitkä ja kaavasta esiteltiin luonnos v. 1967 *(Kuva 18).* Suhteessa kilpailuehdotukseen ja se sisälsi suuria muutoksia toimintojen sijoittelussa, kortteleissa ja liikenteen periaatteissa. Vaikka kilpailuehdotus vielä sijoitti mm. kaupungintalon ehdotettuun paikkaan Vapaudenaukiolla, se kaavaluonnoksessa sijoitettiin jo uuteen yhdeksän korttelin kokonaisuuteen, jotka oli tarkoitus toteuttaa jalankulkukansille ajokatujen päälle. Periaate, joka oli saanut toteutuksen mm. Itä-Pasilassa Helsingissä ja edusti uusinta uutta kaupunkisuunnittelussa eri puolilla maailmaa. Kortteleihin osoitettiin hallinto- ja kaupallista tilaa. Kirjasto ja teatteri ovat pudonneet tästä kokonaisuudesta pois. Vaikka kuvan luonnos ei sitä näytä, kirjastoa oli jo kaavailtu nykyiselle paikalleen, koska sen suunnittelu oli alkanut jo v.1966.

Hallintokortteleiden lopullinen asemakaava vahvistettiin v. 1975 *(Kuva 19).* Siinä luonnoksessa esitetty yhdeksän korttelin rypäs on laajentunut samanhenkisillä kortteleilla itään Lappeenkatuun (Kaavassa Karjalantie) saakka ja koko alueella ollut omakotikortteleiden kudos on pyyhkäisty olemattomiin. Varsin mielenkiintoista on verrata kaavaa ja Harto Helpisen kaksitoista vuotta aikaisemmin lunastettua kilpailuehdotusta *(Kuva 17).* Helpisen ehdotuksessa on sijoitettu kuusi vastaavan kokoista korttelia samaan paikkaan kuin Juutilaisen kaavassa Keskuspuiston itäpuolelle. Siinä liikenne ei kuitenkaan perustu jaotteluun eri tasoille, mutta tässäkin Raatimiehenkatu on omistettu kävelyliikenteelle kuten vielä Juutilaisen kilpailuehdotuksessa.

Vuonna 1975 oli siis saatettu päätökseen valtava kaavoitusprosessi, joka alkoi Kivisen yleiskaavasta 1957, jatkui kahdella kilpailulla 1957 ja 1963 sekä pitkällä kaavasuunnittelulla, joka toteutui Erkki Juutilaisen ja kaupungin noin kymmenen vuotta kestäneenä yhteistyönä. Tämä loi suuntaviivat uuden keskustan perusratkaisulle pitkälle tulevaisuuteen, ja sen soveltaminen jatkuu edelleen. On selvää, että yli neljänkymmenen vuoden aikana toteutuneet kohteet ovat tarvinneet korttelikohtaisia kaavatarkistuksia, mutta kaavan perusperiaate: auto- ja kävelyliikenteen erottelu eri kerroksiin ja kannelle rakentuvat neliönmuotoiset rakennukset, on pysynyt samana.

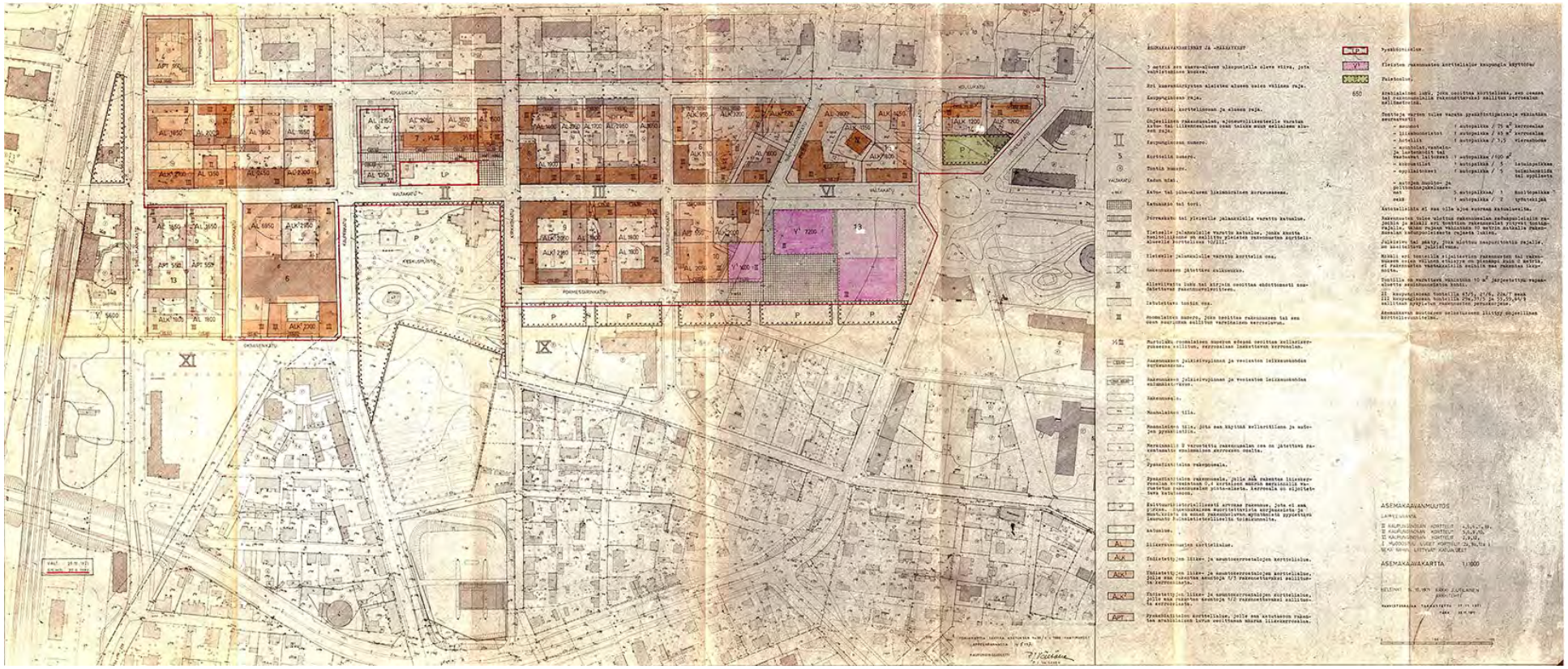

Kuva 20 Erkki Juutilaisen johdolla laadittu keskustan pohjoisen puolen asemakaava vuodelta 1975. Tässä kirjasto on jo paikoillaan ja se tontti muodostettu, mihin myöhemmin rakennettiin Monitoimitalo.

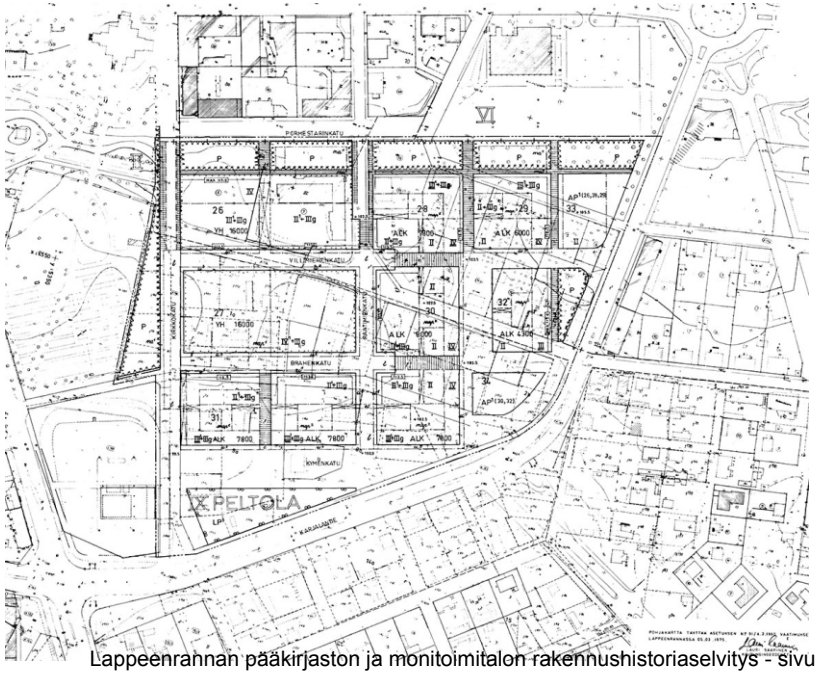

Kuva 19 Hallintokortteleiden asemakaava, joka vahvistettiin 1975.

3.3. Rakentamisaikaiset kaavat

3.3.1 Keskustan pohjoisen puolen asemakaava 1972

Keskustan pohjoisen puoliskon asemakaava (*Kuva 20*) näyttää kirjaston kaavan rakennuksen suunnitteluaikana (opetusministeriö myönsi kirjastolle rakennusluvan 31.3.1971). Tontti on korttelissa 13 ja merkitty “Yleisten rakennusten korttelialueeksi kaupungin käyttöön” (Y^1). Kerrosala on 7200 kem ja enimmäiskerrosluku on kolme (III). Tontti on L-kirjaimen muotoinen, ja rakennusalaa on sijoitettu suunnilleen saman verran Valtakadun varteen ja tontin kaakkoiskulmaan. Autopaikkanormia kaava ei Y-tonteille sisällä, mutta tontin koilliskulmassa Valtakadun varrella on laaja alue merkitty merkinnällä apt, pysäköintitalon rakennusala. Siihen voisi siis rakentaa pysäköintitalon, mutta kirjaston rakentaminen ei sitä edellytä.

Kaavassa on myös toinen Y^1-tontti, korttelissa 10. Tämä on tulevan monitoimitalon tontti, ja siinä on kerrosalaa 1400 kem, kerrosluku on kaksi (II)ja räystäskorkeus on rajoitettu korkoon +113,00. Tällekään tontille ei ole osoitettu pysäköintinormia tai autopaikkavelvoitetta. Korttelin luoteiskulmaan Valtakadulle on kuitenkin kaavoitettu APT-tontti, eli pysäköintitalo, jonka pohjakerrokseen saa rakentaa 550 kem liiketilaa. Hämäläistenkadun vino linjaus näkyy kaavakartassa asemakaavan alla.

3.3.2 Myöhempiä kirjaston ja monitoimitalon kaavoja

18.9.1975 vahvistetussa korttelin 10 kaavassa *(Kuva 21)* tulevan monitoimitalon kohdalle osoitettu Y^1- tontti “yleiselle rakennukselle kaupungin käyttöön”. Kerrosala on 1400 kem ja kerroksia enimmillään kaksi (II). Y-toiminnoille ei ole edelleenkään autopaikkavelvoitetta.

3.7.1980 vahvistetussa kaavassa (*Kuva 22*) monitoimitalon tontti on saanut numeron 5 ja aikaisemmin eri tontilla sijainnut ajoyhteys naapuriin on liitetty tonttiin. Kellarikerrokseen on tullut 350 kem lisää kerrosalaa pääkäyttötarkoitusta varten. Yhteensä siis 1400+350 kem. Myös autopaikkavelvoite on lisätty, 1 ap / 75 kem, joista tontille 10 ap ja loput IX kaupunginosan AP-kortteliin 33. Muut määräykset ovat säilyneet ennallaan.

Myös 3.7.1980 vahvistetussa kaavassa *(Kuva 23)* ennakoidaan teatterin rakentamista elokuvateatteri Jukolan tontille kortteliin 15. Kirjaston kortteli 13 on jaettu kahdeksi tontiksi, joissa kirjastolla, (tontti 2) ja toisella Y-tontilla (tontti 3) on molemmissa kerrosalaa 3600 kem. Pysäköintialue on saanut merkinnän APT, autopaikkojen korttelialue, ja sen autopaikat on nyt yksilöity teatterille ja kirjaston korttelille.

23.4.2007 vahvistuneessa korttelin 13 kaavassa *(Kuva 24)* on isoja muutoksia. Kirjaston tontin numeroksi on vaihtunut 5 ja sitä on laajennettu katuaukiolle/torille Y-merkinnällä, joka sallii 2000 kem:n kolmikerroksisen (III) lisärakennuksen kirjastoon kiinni. Entinen Y+AP-tontti 3 on jaettu kolmeksi tontiksi 6,7 ja 8. Tontin 6 merkintä on YY, mikä mahdollistaa Valtakadun varteen kirjaston viereen 5000 kem kolmikerroksisen (III) kulttuuritoimintaa palvelevan rakennuksen. Tonttien 7 ja 8 kaavamerkintä on KT, eli toimistorakennusten korttelialue. Kerroksia sallitaan kuusi (VI) ja kerrosalaa 3200+3400 eli 6600 kem. Tällä mahdollistettiin nk. Technopoliksen toimistorakennuksen I-vaihe. Pysäköintiä sallittiin maan alle koko kortteliin kirjaston tonttia lukuun ottamatta.

29.12.2012 vahvistuneessa kaavassa poistettiin edellisen kaavan kirjaston laajennusmahdollisuus (2000 kem) ja mahdollistettiin Paasikivenpuiston ja sen alle mittavan pysäköintilaitoksen rakentaminen.

3.6.2013 vahvistui kirjaston viereen (kortteli 13 tontti 10) kaavamuutos, jolla mahdollistettiin nk. Technopoliksen toimistokompleksin II-vaihe, kerrosalaa yhteensä 6800 kem. Rakennus valmistui 2015.

Kuva 25 osoittaa kirjaston, Monitoimitalon, Paasikivenpuiston ja ympäröivien kortteleiden ja tonttien ajantasaisen asemakaavan lokakuussa 2017.

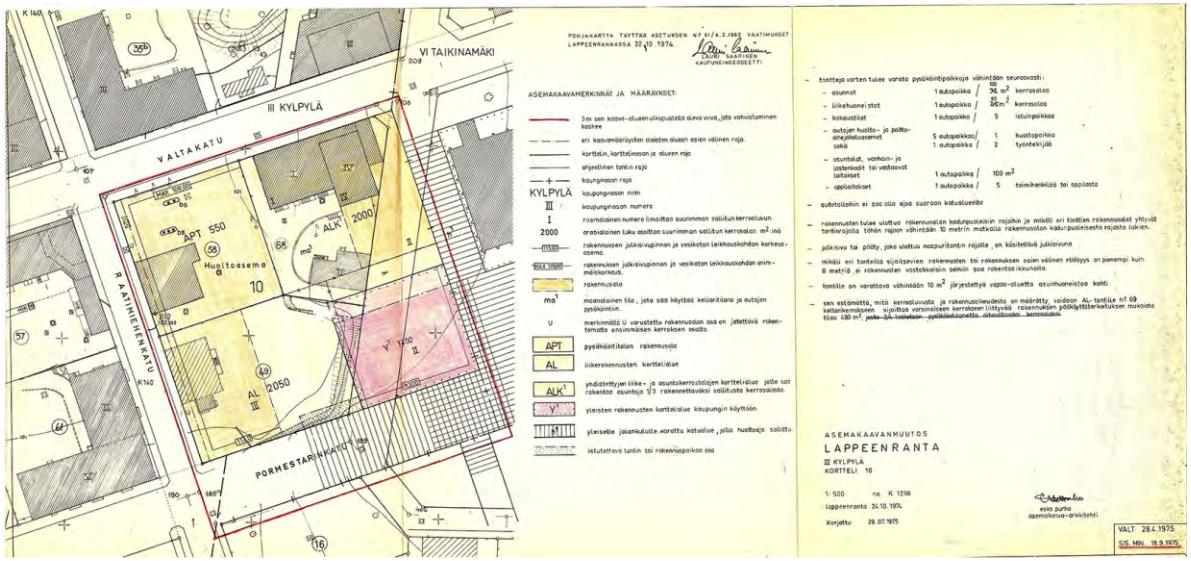

Kuva 21 Monitoimitalon asemakaava vuodelta 1975. Tontti on merkitty ”yleiselle rakennukselle kaupungin käyttöön”.

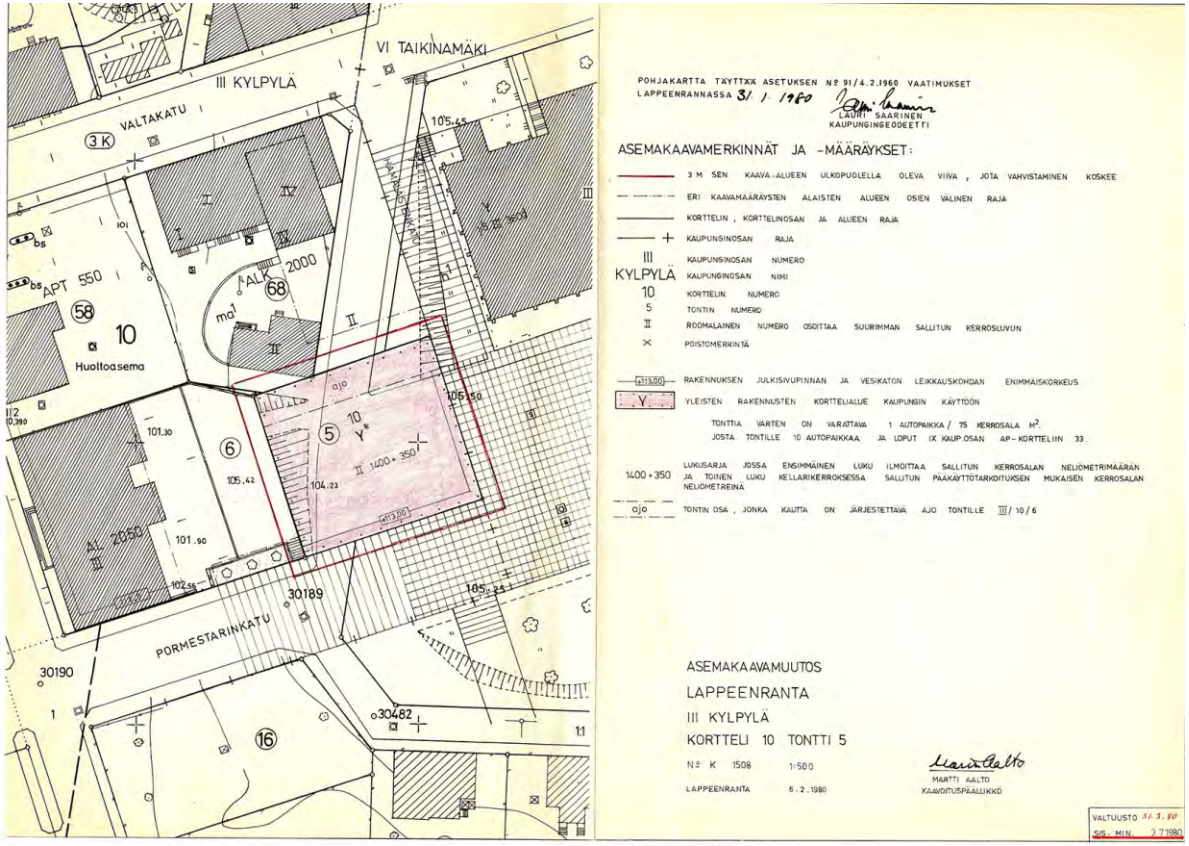

Kuva 22 Monitoimitalon kaava v. 1980. Tonttia on muutettu ja aikaisempi ajoyhteys naapuritontille on liitetty Monitoimitalon tontiin.

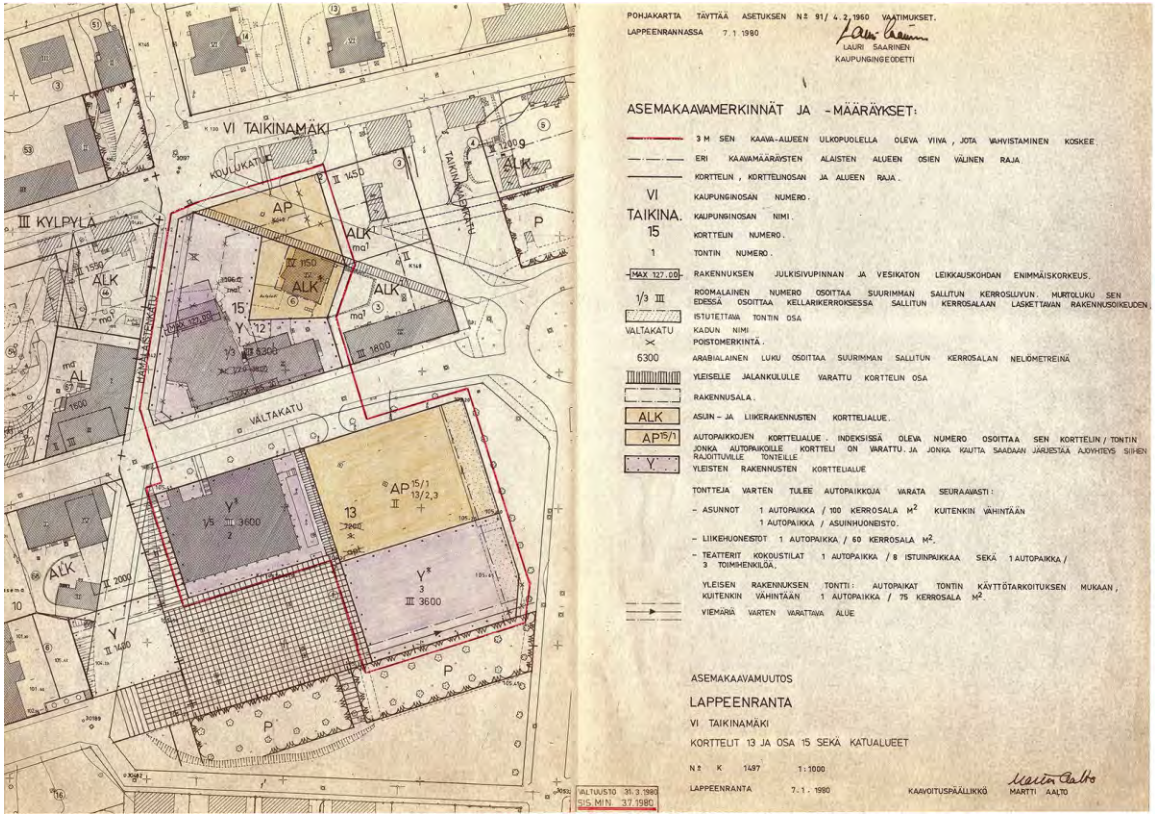

Kuva 23 Kirjaston ja teatterin asemakaava v. 1980. Kirjaston kortteliin on muodostettu kaksi tonttia, joista kummassakin on rakennusoikeutta 3600 kem.

Kuva 24 Asemakaava vuodelta 2007. Kirjaston naapuriin entiselle "teatterin tontille" on kaavoitettu liiketalo ja kirjaston eteläpuolelle on kaavoitettu III-kerroksinen 2000 kem:n kirjaston lisärakennus. (Tämä poistettiin v. 2012 vahvistuneessa kaavamuutoksessa).

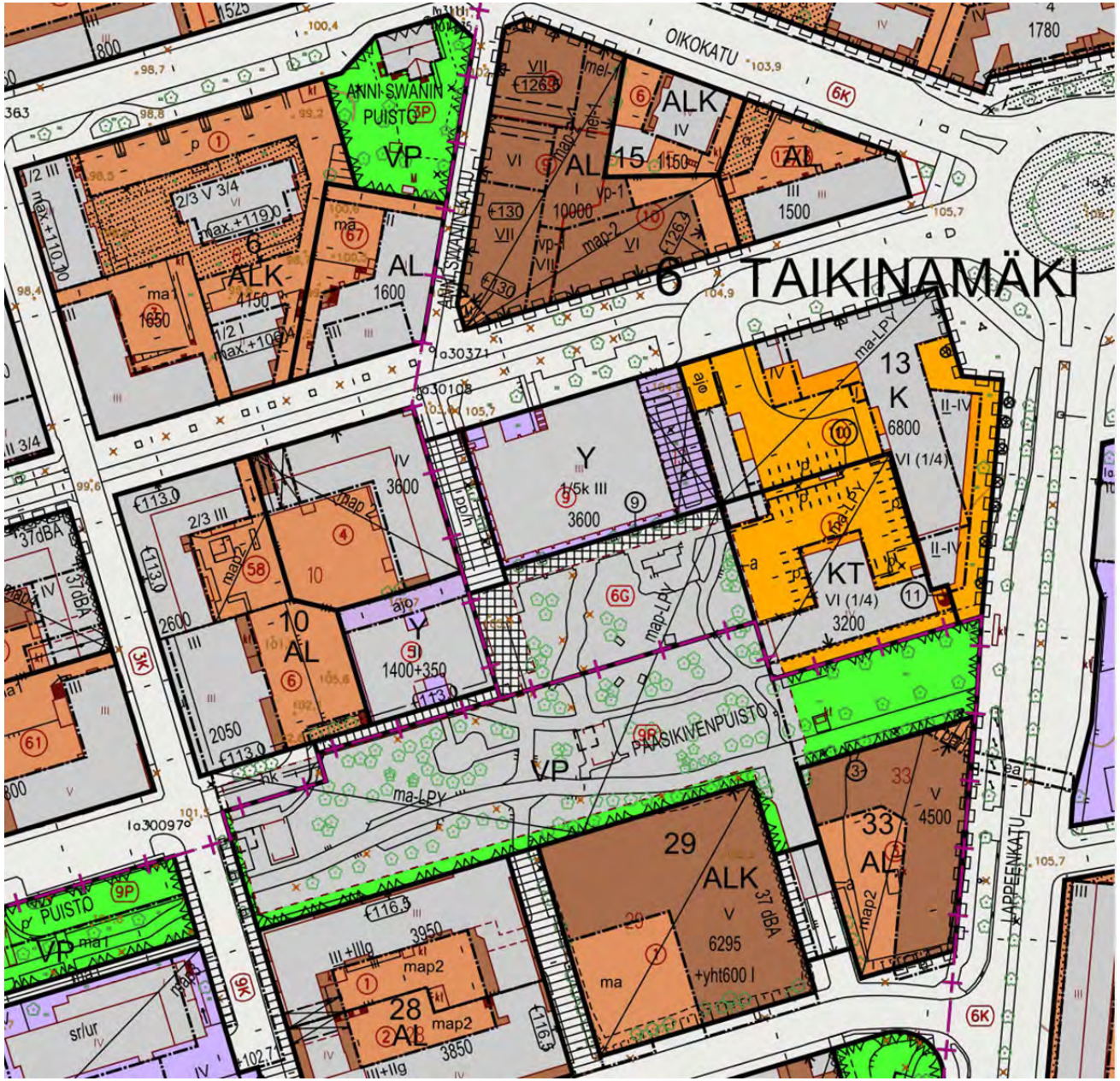

Kuva 25 Kirjaston, Monitoimitalon, Paasikivenpuiston ja naapurikortteleiden ajantasa-asemakaava marraskuussa 2017.

4. LAPPEENRANNAN KIRJASTOTOIMI

4.1 Alku

Lappeenrannan kunnallisen kirjastotoimen katsotaan alkaneen v. 1883 kun koulukirjaston hoitaja Juho Pelkonen esitti kaupunginhallitukselle, että Lappeenrannan kaupunki ottaisi siihen mennessä satunnaisin avustuksin toimineen lainakirjaston ja lukusalin omistukseensa ja hoitoonsa. Kaupunginhallitus suostui esitykseen ja perusti samalla myös kirjastotoimikunnan hoitamaan johtokunnalle kuuluvia tehtäviä. Kaupunginhallitus myönsi kirjastolle kaupungin Anniskelu Oy:n voittovaroista kirjastontukea 200 markkaa, josta 150 markkaa tuli käyttää kirjojen hankintaan ja sitomiseen. Näistä viinaverorahoista varattiin myös 50 markan vuotuinen määräraha kirjastonhoitajan palkkaamiseen. Ensimmäiseksi kunnalliseksi kirjastonhoitajaksi valittiin maalarimestari P. Tijainen [12].

Uusi kunnallinen kirjasto aloitti toimintansa Koulukadulla, missä kirjasto oli toiminut jo aiemmin. Sieltä se siirtyi Lönnrotin kansakoululle v. 1888. Edelleen tuli muutto nk. Pelkosen taloon Kauppakatu 24:än v. 1900, missä oltiin vuoteen 1914. Ahtaista tiloista päästiin kymmeneksi vuodeksi Rantatorin varteen nk. Holpaisen taloon ja sieltä edelleen v. 1924 nk. Lagerstamin taloon Lerkanmäkeen.

4.2 Sota-aika

Talvisota marraskuussa 1939 aloitti kirjastotoimelle välirauhaa lukuun ottamatta puoli vuosikymmentä kestäneen poikkeustilan [13]. Lainaustoiminta jouduttiin keskeyttämään kokonaan tai sopeuttamaan aina vallitseviin olosuhteisiin. 26.6.1944 Jatkosodan rintaman lähestyessä Lappeenrantaa kirjasto evakuoitiin Loimaalle, jonne siirrettiin rautateitse käsikirjasto ja osa lainauskirjastoa. Kaupunginkirjasto suljettiin 31.10.1944 saakka. .

Syksyllä 1944 solmitun aseleposopimuksen jälkeen maan kirjastolaitoksen oli sopeuduttava uuteen tilanteeseen, ja oikeusministeriö lähetti kirjastoille kehotuksen “eräänlaisen kirjallisuuden syrjään panemisesta”. Tällä tarkoitettiin Neuvostoliiton oloja arvostelevaa kirjallisuutta, saksalailta siirtokirjastona saatuja neuvostovihamielisiä julkaisuja, Suur-Suomi aiheista kirjallisuutta sekä tunteenomaisesti väritettyjä sotakuvauksia. Kaiken kaikkiaan kokoelmista poistettiin lähes 500 teosta [14].

4.3 Sodan jälkeinen aika

Syksyllä 1944 palattiin evakosta ja toimintaa jatkettiin taas Lagerstamin talossa, jossa toiminta jatkui vuoteen 1956. Nk. Postitalosta (Raastuvankatu 9, arkkit. Lars Sonck) saatiin lehtienlukusalille 50 m^2 v. 1956. Myöhemmin koko kirjasto muutti Postitalon toiseen kerrokseen ensi kertaa sille varta vasten muutettuihin tiloihin. Suunnitelmat oli laatinut kaupunginarkkitehti Reino Ahjopalo kirjastonjohtaja Sirkka Siven avustamana. Talosta käytettiin myös nimitystä “Säätiötalo” koska sen omisti Sotaleskien ja -orpojen säätiö. Täällä toiminta jatkuikin nykyisen pääkirjaston valmistumiseen saakka v. 1974.

4.4 Sivu- ja laitoskirjastot

Kirjaston säännöissä vuodelta 1939 todettiin, että kirjasto “voi käsittää eri osastoja ja lukusaleja sekä pääkirjaston lisäksi eri osissa kaupunkia sivukirjastoja ja lainausasemia” [15]. Täytyi kuitenkin odottaa sodan yli, ennen kuin ensimmäinen, lapsille tarkoitettu, sivukirjasto avattiin Armilan kansakoululla 1945. Tilanahtaudesta kärsinyt sivukirjasto muutti Lappeenrannan Keskikoululle v. 1964.

Alakylän sivukirjasto avattiin 10.2.1965 Alakylän uuden koulun kerhohuoneessa. Seuraava sivukirjasto aloitti Tyysterniemen kansakoululla 1.11.1966, vain paria kuukautta ennen kuntaliitosta. Näillä kirjastoilla oli yhteinen kirjastonhoitaja.

Laitoskirjastoista aloitti ensimmäisenä Etelä-Karjalan Keskussairaalan kirjasto, kun sen kokoelma siirrettiin kaupunginkirjaston alaisuuteen.

4.5 Kuntaliitoksen jälkeinen kausi

Vuoden 1967 alussa toteutettiin kuntaliitos, joka yhdisti Lappeenrannan kaupungin, Lappeen kunnan ja Lauritsalan kauppalan. Näin muodostui laaja 50 023 asukkaan kaupunki, jonka kirjastotoimi käsitti pääkirjaston lisäksi 25 sivukirjastoa ja neljä laitoskirjastoa. Liitosta valmisteli kirjastotoimessa syksyllä 1966 perustettu kirjastotoimen järjestelytoimikunta. Sen tehtävänä oli selvittää uuden

suurkunnan kulttuurihallinnon kehykset, mm. kirjasto- ja museotoiminnan yhdistäminen saman lautakunnan alaisuuteen. Toimikunta esitti, että Lappeen kunnan sivukirjastoista lopetettaisiin 31.5.1967 mennessä 15 kirjastoa: Haapajärvi, Hanhijärvi, Kasukkala, Kauskila, Korkea-aho, Nyrhilä, Pahloinen, Partala, Pulsa, Rikkilä, Rutola, Simola, Tani, Tirilä ja Vilkjärvi. Näiden tilalle otettiin käyttöön kirjastoauto [16]. Lappeen kunnan pääkirjasto, joka oli sijainnut kaupungin keskustassa siirrettiin Uus-Lavolan VPK-taloon.

Lappeenrannan kirjastolaitoksen hallinto siirrettiin pääkirjastoon. Lauritsalan kirjasto muuttui sivukirjastoksi, mistä käsin hoidettiin Kaukaan ja Mustolan sivukirjastojen hankinnat ja luettelointi. Myös kirjastoauton varasto sijoitettiin Lauritsalaan.

1.7.1967 alkaen suurkunnan sivukirjastoverkoston muodostivat Lappeen ja Lauritsalan sivukirjastojen lisäksi Kaukaan, Mustolan, Alakylän, Armilan, Tyysterniemen, Lamposaaren, Muukonniemen ja Vainikkalan sivukirjastot. Laitoskirjastoja sijaitsi Etelä-Saimaan keskussairaalassa, Lappeenrannan paikallissairaalassa, Mäntylän kunnalliskodissa, Pelkolan kunnalliskodissa sekä Pajarilan kunnalliskodissa (siirtokirjasto).

4.6 Carelica-kokoelma

Pariisin rauhansopimuksen jälkeen, kun suurin osa Karjalaa jäi rajan taakse, tuli ajankohtaiseksi koota talteen karjalaispitäjiä koskevat muistot, mikä ilmeni 1940- ja 1950 luvuilla karjalaispitäjien paikallishistorioiden ja pitäjänkuvausten tulvana. Kaupunginkirjasto alkoikin kerätä 1950-luvulla kotiseutukirjallisuutta entisestä kotimaakunnasta, jolloin luotiin Carelica-kokoelman perusta. Aineiston keruu ei ollut kovin laajamittaista, kunnes se sai myöhemmin keskeisen merkityksen maakuntakirjastohankkeen yhteydessä. Valtion kirjastotoiminnan johtaja kouluneuvos Kaarina Ranta antoi v. 1961 Karjalaa koskevan kirjallisuuden kokoamiselle valtion ylimmän kirjastoviranomaisen tuen. V. 1968 kokoelma alkoi esiintyä kirjaston vuosikertomuksissa Carelica-kokoelmana. Kokoelma laajeni nyt nopeasti ja vuonna 1983 siihen kuului 11.750 nidettä, kun vuonna 1968 niteitä oli 2.373 [17].

4.7 Hanke uudeksi kirjastorakennukseksi

Uutta kirjastorakennusta alettiin tosissaan kaavailla keväällä 1965, kun perustettiin kirjaston rakennustoimikunta. Hankkeen perusteluna pidettiin tulevaa korkeakoulun sijoituspäätöstä, ja katsottiin ettei kaupungilla ollut mahdollisuutta saada korkeakoulua, ellei sillä ole edustavaa kirjastoa. Toimikunnan laatima tilaohjelma hyväksyttiin, ja tehtiin jo myös päätös toteutussuunnittelun aloittamisesta, vaikka ilman valtion tukeakin, koska korkeakoulupäätös oli tulossa. 1967 toteutunut kuntaliitos muutti kuitenkin tilanteen ja tilaohjelma meni uusiksi ja kasvoi puolitoistakertaiseksi. Tällä kertaa valtionapua oli luvassa n. 90% hankkeesta ja suunnittelusopimus solmittiin arkkitehti Erkki Pasasen kanssa v. 1970. Rakennuslupa hyväksyttiin 29.9.1970, urakkasopimus solmittiin 31.3.1971 ja rakennus vihittiin käyttöön 7.6.1974.

4.8 Maakuntakirjastoksi 1.1.1973 alkaen

Jo rakennustyön aikana valtioneuvosto päätti antaa maakuntakirjaston tehtävät pääkirjastolle ja esitti käytettäväksi nimeä Lappeenrannan kaupunginkirjasto - maakuntakirjasto. Sen toiminta-alueeksi määrättiin Lappeenrannan ja Imatran kaupungit sekä Joutsenon, Lemin, Luumäen, Nuijamaan, Parikkalan, Rautjärven, Ruokolahden, Saaren, Savitaipaleen, Suomenniemen, Taipalsaaren, Uukuniemen sekä Ylämaan maalaiskunnat.

Oma uusi kirjastorakennus paransi kirjaston toimintaympäristöä merkittävästi myös paikallisesti [18]. Kaikki kirjasto-osastot saatiin nyt samaan katon alle, samoin Carelica-kokoelma Kirkkokadulta. Kirjastoauton varasto Lauritsalasta ja kirjastoauton talli, joka oli aikaisemmin sijainnut Saimaan Osuusauto tiloissa Lauritsalassa, sijoitettiin myös uuteen rakennukseen. Nyt kirjastoauton avulla pääkirjaston kokoelmat oli mahdollista saada maaseutualueellekin.

4.9 Maakuntakirjaston vaiheita

Kaupunginkirjaston juhlavuonna 1983 alettiin luoda ATK-pohjaista aineistorekisteriä mikä saatiin aikaan v. 1987. Seuraavana vuonna siirryttiin myös ATK-lainaukseen. Digitaalisen Carelica-rekisterin luominen aloitettiin. Sammonlahden kirjasto siirtyi Uus-Lavolan VPK:n tiloista Sammontorin varrelle 1988 ja seuraavana vuonna Nuijamaan

kirjasto liitettiin kuntaliitoksen myötä kirjastolaitokseen Lappeenrannan lähikirjastona.

Supistuksia koettiin, kun Armilan kirjasto muutettiin ensin lainausasemaksi 1990 ja seuraavana vuonna syyskuussa lakkautettiin kokonaan. Saman kohtalon kokivat 1991 myös Kaukaan kirjasto ja Lamposaaren lainausasemat.

Uusi, kolmas kirjastoauto “Norppa” aloitti vuoden 1993 alussa, edelliset olivat vuodelta 1967 ja vuodelta 1978. Nykyinen kirjastoauto “Villitys” hankittiin 2000-luvulla.

Vuonna 1996 aloitettiin pääkirjastossa Internetyhteyksien tarjonta asiakkaille. Käytössä oli yksi kone lapsille ja yksi aikuisille. Kirjastoon perustettiin tietoverkkoneuvojan virka.

Vuonna 1997 valmistui Carelica-kirjailijoista tietokanta kirjaston kotisivuille ja vuonna 1998 saatiin kirjaston kokoelmaluettelo internetin kautta asiakkaiden käytettäväksi. Uutena palvelumuotona asiakkaille aloitettiin lainojen uusiminen ja kirjojen varaus internetin kautta.

Vuonna 2001 maakuntakirjasto solmi palvelusopimuksen Helsingin yliopiston kanssa elektronisen aineiston hankinnasta. Saman vuonna hankittiin ensimmäinen lainausautomaatti

Joutsenon kaupunki liittyi 1.1.2009 kuntaliitoksessa Lappeenrantaan. Samalla Lappeenrannan kirjastoverkkoon tuli neljä uutta lähikirjastoa (Joutsenon, Korvenkylän ja Pulpin kirjastot sekä Aholan lainausasema). Myös Ylämaan kirjasto liittyi vuoden 2010 alusta osaksi Lappeenrannan maakuntakirjastoa.

Etelä-Karjalan kirjastojen yhteinen Heili-kimppa aloitti toimintansa v. 2013. Sen ansiosta asiakas voi omasta kotikirjastostaan tilata minkä tahansa maakuntakirjaston piiriin kuuluvan kirjaston kirjan ja palauttaa sen mihin kirjastoon haluaa.

Vuonna 2017 kaupungin kirjastotoimi toimii useassa tilassa: pääkirjastossa, Joutsenon, Korvenkylän, Lauritsalan, Nuijamaan (seurakunnan vuokratila), Pontuksen, Pulpin, Sammonlahden, Voisalmen ja Ylämaan kirjastoissa.

Kirjaston maakuntakirjasto-status lakkaa 1.1.2018 ja kirjastotoimen alueellisena keskuspaikkana jatkaa Lahti.

4.10 Virstanpylväitä Lappeenrannan kirjastotoimen ja toiminnan vaiheilta 1883-2017

ALKU

1871-74 Kirjasto Raatihuoneella
1874 Kirjasto Koulukadulla, jossa 1883 kunnallistettu kaupungin lainakirjasto aloitti toimintansa
1888 Kirjasto Lönnrotin kansakoululla
1900 Kaupunginkirjasto Pelkosen talossa 1900-1914 Kauppakatu 24:ssä.
1907 Kaupunginvaltuusto hyväksyi kirjaston säännöt ja Viipurin läänin maaherra vahvisti ne 1908.
1908 Lappeenrannassa otettiin luokitukseksi uusi ja Suomessa vielä kiistanalainen Deweyn kymmenjärjestelmä.
1908 Kirjasto sai sähkövalot Pelkosen taloon.
1914 Kirjasto Holopaisen talossa Rantatorin varrella.
1924 Kirjasto Lagerstamin talossa Kirkkokatu 6 vuoteen 1956 asti.
1942 Kunnalliskotiin perustettiin pieni laitoskirjasto.
1944 Lappeenrannan kaupunginkirjasto palasi evakosta Loimaalta takaisin Lagerstamin taloon.
1945 Armilan kansakoululle alle 15-vuotiaille lapsille tarkoitettu sivukirjasto, joka siirrettiin 1964 uusiin tiloihin Lappeenrannan Keskikoululle.
1948 Uudistus lainausjärjestelmässä: Lappeenrannassa siirryttiin ns. Detroit-menetelmään.
1949 Avattiin nimenomaan lapsille suunniteltu osasto. Kirjastolehti julkaisi avajaisten yhteydessä nuorten tervehdyksen, jatkokoululainen Heikki Hietamiehen "omintakeisesti valmistaman puheen" kokonaisuudessaan.
1956 Kirjasto sai uudet tilat Säätiö- eli Postitalosta, Kirkkokatu 5. Näissä tiloissa kirjasto sijaitsi uuden talon valmistumiseen saakka aina vuoteen 1973.
1957 Lappeenrannan Kilta ehdotti erityisen kotiseutuosaston kokoamista kirjaston yhteyteen. Esitys hyväksyttiin. Kotiseutuosasto oli luotu, mutta sen karttumiseen ei vuosikertomuksissa tai johtokunnan pöytäkirjoissa enää lähemmin puututtu vuosiin. Myöhemmin kotiseutukirjallisuudella oli kuitenkin tärkeä sijansa ja tehtävänsä maakuntakirjastohanketta kehitettäessä ja Carelica-kokoelmaa koottaessa.
1964 Keskussairaalan potilaskirjasto siirtyi Lappeenrannan kaupunginkirjaston alaisuuteen.
1965 Alakylän sivukirjasto aloitti toimintansa kansakoulun kerhohuoneessa.
1966 Vain kahta kuukautta ennen kuntaliitosta (Lappeenranta-Lappee-Lauritsala) ja sen mukanaan tuomia muutoksia perustettiin Tyysterniemen kansakoululle myös lasten- ja nuortenosasto. Alakylän ja Tyysterniemen toiminnat kytkettiin toisiinsa. Molempia hoiti sama kirjastonhoitaja.

KUNTALIITOS JA LAPPEENRANNAN KIRJASTOLAITOKSEN UUDELLEEN JÄRJESTELY

1967 Vuoden alussa toteutettiin kuntaliitos, joka yhdisti Lappeenrannan kaupungin, Lappeen kunnan ja Lauritsalan kauppalan. Näin muodostui laaja 50 023 asukkaan kaupunki, jonka kirjastotoimi käsitti pääkirjaston lisäksi 25 sivukirjastoa ja neljä laitoskirjastoa. Yksin kirjastotoimen osalta jouduttiin mittaviin muutoksiin, joita valmisteltiin syksyn 1966 aikana erityisessä kirjastotoimen järjestelytoimikunnassa.
1967 Järjestelytoimikunnan esityksestä lakkautettiin entisestä Lappeen kunnasta 15 kirjastoa: Haapajärvi, Hanhijärvi, Kasukkala, Kauskila, Korkea-Aho, Nyrhilä, Pahloinen, Partala, Pulsa, Rikkilä, Rutola, Simola, Tani, Tirilä ja Vilkjärvi.
1967 Sivukirjastoverkon muodostivat heinäkuun 1. päivästä lähtien Lauritsalan ja Lappeen sivukirjastojen lisäksi Kaukaan, Mustolan, Alakylän, Armilan, Tyysternimen, Lamposaaren, Muukonniemen ja Vainikkalan sivukirjastot. Lisäksi laitoskirjastoja oli Etelä-Saimaan keskussairaalassa, Lappeenrannan paikallissairaalassa sekä Mäntylän, Pelkolan ja Pajarilan kunnalliskodeissa (siirtokirjasto).
1967 Muodostuneen suurkunnan alue oli paisunut niin laajaksi, että kirjastoauto nähtiin välttämättömyytenä. Kirjastolautakunta esitti auton hankkimista heti vuoden alussa. Kymen läänin ensimmäinen kirjastoauto miehistöineen oli valmiina palvelukseen 9.10.1967 lähtien.
1967 Lappeenrannan saadessa kirjastoauton syksyllä siirryttiin samalla kameralainausjärjestelmään. Kirjastoauton lainauskamera ja siitä saadut kokemukset johtivat lainauskameran hankkimiseen myös pääkirjastoon vuonna 1968.
1968 Kaupunginhallitus haki ensimmäisen kerran rakennuslupaa arkkitehti Erkki Pasasen suunnittelemalle uudelle kirjastotalolle.
1971 Opetusministeriö myönsi kolmannen anomuksen jälkeen rakennusluvan.
1973 Uuden kirjastotalon rakentaminen alkoi.
1973 Valtioneuvosto teki päätöksen maakuntakirjaston tehtävien antamisesta Lappeenrannan kaupungin pääkirjastolle ja esitti käytettäväksi nimeä Lappeenrannan kaupunginkirjasto - maakuntakirjasto.
1974 Uuden kirjastotalon vihkiäiset 7.8.1974.

KAUPUNGINKIRJASTOSTA MAAKUNTAKIRJASTOKSI

1983 Kunnallisen kirjastonsa 100-vuotisjuhlavuonna Lappeenrannassa valmistauduttiin atk-lainaukseen. Käynnissä oli atk-kirjarekisterin luominen.
1987 Kirjakokoelma saatiin viedyksi rekisteriin.
1988 Aloitettiin atk-lainaus.
1988 Sammonlahden kirjasto siirtyi Uus-Lavolan VPK:n tiloista Sammontorin varrelle.
1989 Nuijamaan kirjasto liitettiin kuntaliitoksen myötä Lappeenrannan kirjastolaitokseen yhtenä Lappeenrannan lähikirjastoista.
1989 Videoiden lainaus alkoi.
1989 Carelica-kokoelman aineistoa alettiin tallentaa Carelica-tietokantaan.
1989 Kokoelmista poistettujen kirjojen myynti aloitettiin.
1990 Armilan kirjasto muutettiin lainausasemaksi.
1991 Vuosi jää Lappeenrannan kirjaston historiaan supistusten vuotena: syyskuussa lakkautettiin Kaukaan kirjasto ja Armilan sekä Lamposaaren lainausasemat.
1992 Miljoonan lainan raja ylittyi ensi kerran kirjaston historiassa.
1993 Uusi kirjastoauto aloitti vuoden alussa.
1994 Kirjaston omien kirjaluetteloiden tulostaminen korteille lopetettiin. Tiedot uusista kirjoista ovat saatavina ainoastaan atk-päätteiltä.
1995 CD-ROM-materiaalia hankittiin lasten ja aikuisten käyttöön.
1996 Pääkirjastossa aloitettiin internetyhteyksien tarjonta asiakkaille. Käytössä oli yksi kone lapsille ja yksi aikuisille. Kirjastoon perustettiin tietoverkkoneuvojan virka.
1997 Kirjastossa siirryttiin uusittuun lainausjärjestelmään: Riimi-järjestelmä muuttui Windows-pohjaiseksi. Samalla uusittiin lainaajakortti.
1997 Carelica-kirjailijoista valmistui tietokanta kirjaston kotisivuille.
1998 Etelä-Karjalan keskussairaalan laitoskirjasto lakkautettiin.
1998 Kirjaston kokoelmaluettelo saatiin internetin kautta asiakkaiden käytettäväksi.

1999	Uutena palvelumuotona asiakkaille aloitettiin lainojen uusiminen ja kirjojen varaus internetin kautta.
2000	Puhemies Riitta Uosukainen vihki käyttöön eduskunnan tietopisteen.
2001	Kirjaston kotisivuille valmistui kirjastonkäytön opetuspaketti ala-asteille.
2001	Maakuntakirjasto solmi palvelusopimuksen Helsingin yliopiston kanssa elektronisen aineiston hankinnasta.
2001	Lainausautomaatti
2003	Kirjaston kotisivulle valmistui Satunetti lapsille.
2003	Ostettiin Akateeminen Tietopalvelu Oy:n ATP-Origo -palvelujärjestelmä. Järjestelmä otettiin käyttöön kesäkuussa 2004.
2009	Kuntaliitoksessa Joutsenon kaupunki liittyi 1.1.2009 Lappeenrantaan. Samalla Lappeenrannan kirjastoverkkoon tuli neljä uutta lähikirjastoa (Joutsenon, Korvenkylän ja Pulpin kirjastot sekä Aholan lainausasema).
2010	Ylämaan kirjasto liittyi kuntaliitoksen myötä vuoden 2010 alusta osaksi Lappeenrannan maakuntakirjastoa.
2011	Aloitettiin E-kirjojen lukulaitteiden lainaaminen.
2012	11.1. uusi kirjastoauto Willitys aloitti liikennöinnin, digitointipalvelu asiakkaille ja Carelica-aineiston digitointi käyntiin.
2013	Etelä-Karjalan kirjastojen yhteinen Heili-kimppa aloitti toimintansa. Yhteinen uusi kirjastojärjestelmä Aurora otettiin käyttöön 4.12. Pääkirjastossa otettiin käyttöön aineiston RFID-tarrat.
2016	29.8.2016 alkaen omatoiminen aukiolo pääkirjastossa maanantai-lauantai klo 9-10.
2018	Kirjaston maakuntakirjasto-status lakkaa ja alueellisena keskuspaikkana jatkaa Lahti.

Lähteet: Toivanen Pekka: Lappeenrannan kaupunginkirjasto 1883-1983
Kirjaston toimintakertomukset 1984-

Kuva 26 Kirjaston työmaa käynnissä (rakennusvuodet 1972-74)

Kuva 27 Kirjasto muutti Kirkkokadulta 10.6.-10.7.1974

Kuva 28 Lastenosastolle tuli arkkitehti Pasasen puureliefiteos

Kuva 29 Aluksi kirjaston ylimmässä kerroksessa toimi yrittäjävetoinen kahvio

5. UUDEN KIRJASTORAKENNUKSEN SUUNNITTELU JA RAKENTAMINEN

5.1 Hanke ennen kuntaliitosta

Uutta kirjastorakennusta alettiin vakavasti kaavailla keväällä 1965, kun kaupunginhallitus hyväksyi 29.3. listan ulkopuolelta kaupunginjohtajan esityksen, että kirjastolautakunnan pj, kansakoulutarkastaja Väinö Knuutinen oikeutettiin käynnistämään neuvottelut kouluhallituksessa koskien kirjastotalon rakentamista ja huonetilaohjelman laatimista. Perusteluina mainittiin mm, että “kaupunki, joka pyrkii korkeakoulukaupungiksi, ei voi saavuttaa tätä päämäärää, ellei sillä ole kunnollista kirjastotaloa, joka on korkeakoulukaupungille ja korkeakoulun opiskelijoille välttämätön” [19]. Kaupunginhallitus asetti jo 26.4.1965 7-henkisen rakennustoimikunnan, jonka jäseninä olivat pj Väinö Knuutinen, ylirakennusmestari Olavi Sinervo, taloudenhoitaja Ilmari Hupli, muurari Heikki Tompuri, lehtori Esko Immonen, kaupungininsinööri Pentti Salla sekä kaupunginarkkitehti Reino Ahjopalo. Valtuusto hyväksyi kirjaston tilaohjelman 31.5.1965, jonka mukainen kirjaston kokonaishyötyala oli 1.672...2.028 m^2. Jo tällöin siihen lisättiin myös 150 hengen
väestönsuoja. Kouluhallitus hyväksyi ohjelman siten, että kaupungin väkiluvun perusteella laskettuna valtionapuun oikeuttavaa pinta-alaa oli 1335 m^2 ja että siihen sai sisällyttää lisätiloja korkeintaan 693 m^2, joille ei tule avustusta.

Koska katsottiin että korkeakoulun paikkakysymys oli kuitenkin juuri tulossa ratkaistavaksi, ja koska Lappeenrannan kirjasto ei ollut valtionapujen kiireellisyyslistalla, kirjastolautakunta ehdotti, että rakentaminen aloitettaisiin kokonaan ilman valtionavustusta, mutta kuitenkin kouluhallituksen hyväksymän tilaohjelman (2.028 m^2) mukaan. Kustannusarvion laatimisen jälkeen valtuusto näin päättikin 29.11.1965. Todettakoon, että kaupungintalon kilpailussa 1957 kirjaston pinta-ala oli voittaneessa Erkki Pasasen ehdotuksessa 850 m^2 [20].

Hankkeen lähtö oli siis ollut todella ripeä. Töitä ei kuitenkaan aloitettu 1965 eikä 1966, koska sisäasiainministeriö oli ottanut marraskuussa 1965 käsittelyyn kaupungin 27.4.1964 tekemän esityksen Lappeenrannan ja Lappeen kunnan alueliitoksesta. Arvioitiin, että alueliitos voisi vaikuttaa kirjaston rakennusohjelmaan, valtionavun perusteisiin ja ja sen kiireellisyysjärjestykseen.

5.2 Hanke kuntaliitoksen jälkeen

Alueliitos tapahtuikin v. 1967 alussa, mutta ehdotettua laajempana. Lappeenrannan kaupunkiin liitettiin sekä Lappeen kunta että Lauritsalan kauppala. Asetettiin uusi rakennustoimikunta, jonka puheenjohtajaksi tuli apulaiskaupunginjohtaja Leo Mether muiden jäsenten pysyessä samoina. Kaupunginvaltuusto hyväksyi jo 28.3.1967 tarkistetun rakennusohjelman, joka päätyi kokonaispinta-alaan 2.662...3.010 m^2 täydennettynä edellä mainitulla väestönsuojalla. Tilaohjelma oli näin kasvanut 48%. Kouluhallitus hyväksyi ohjelman 31.8.1967 niin, että valtiontuen piiriin hyväksyttiin 2.740 m^2. Loput enintään 400 m^2 sekä 140 m^2:n väestönsuojelukeskuksen kaupunki saisi kustantaa itse. Tuen piiriin laskettu osuus oli kuntaliitoksen jälkeen siis yli kaksinkertaistunut.

Arkkitehti Erkki Pasanen oli ollut kaupungin asiantuntijana koko aikaisemman hankesuunnittelun ajan, koska hän oli voittanut em. kaupungintalon suunnittelukilpailun, johon yhtenä vaiheena kirjastokin sisältyi. Kun varsinaisen kaupungintalon suunnittelijaksi oli valittu Viljo Revell, annettiin kirjaston suunnittelu jatkossakin Erkki Pasaselle, koska kilpailuvoittajaltakin haluttiin suunnittelutyö kaupunkiin [21]. Suunnittelusopimus solmittiin 28.9.1970, siis 13 vuotta kilpailuin jälkeen. Samalla valittiin muut suunnittelijat, rakennesuunnitteluun Insinööritoimisto Paloheimo & Ollila, sähkösuunnitteluun Risto Mäenpää, LVI-suunnitteluun Granlund - Oksanen ja akustiseen suunnitteluun Insinööritoimisto M Parjo Oy.

Asia eteni nyt nopeasti. Kouluhallitus hyväksyi 29.9.1970 lopulliset luonnospiirustukset, joissa hyötypinta-ala oli 2.740 m^2 ja valtuusto hyväksyi pääpiirustukset 1.2.1971. Rakennuslupa kouluhallituksesta saatiin 31.3.1971. Samassa yhteydessä rakennusluvan saivat myös Valkeakosken, Sippolan ja Kittilän kirjastot.

5.3 Rakentaminen

Käydyn urakkakilpailun jälkeen urakkasopimus allekirjoitettiin 17.10.1972 Rakennusliike Hännikäinen & Kumpp. Ky:n kanssa. Rakennustyöt alkoivat marraskuussa 1972 ja harjannostajaisia

vietettiin 12.10.1973. Siinä yhteydessä arkkitehti Pasanen luonnehti suunnitelmaa [22]:

"Kirjastotalo on suunniteltu toiminnaltaan, rakennusmassaltaan ja julkisivultaan sellaiseksi, että sen viereen on verrattain helppo tulevaisuudessa rakentaa koko ajan suunnittelussa vaikuttajana ollut teatteritalo siten, että rakennukset myös yhdessä muodostavat arvokkaan ja rakennustaiteellisesti ehjän sekä Lappeenrannan kaupunkikuvaan hyvin sopivan kokonaisuuden Vapaudenaukiolle taustanaan uuden keskustan korttelisilhuetti.

Kirjastotalon eteläpuolen edusta-aukio, joka on vain jalankulkijoita varten, kytkeytyy aikanaan siihen jalankulkuteiden verkostoon, joka yhdistää kirjastotalon ja tulevan teatteritalon suunniteltuun kaupungintalon rakennusryhmään.

Käynti kirjastorakennukseen ja sen aulaan on järjestetty sekä Valtakadulta että Vapaudenaukiolta. Valtakadun puoleinen sisäänkäynti on varustettu valaistuin rampein vaikeasti liikkuvia varten. Ala-aulasta avautuu kirjaston kattovalaistu ylöspäin laajeneva keskushalli, joka ulottuu 2. kerrokseen ja toimii liikennesydämenä rakennuksen kaikkiin tiloihin. Talo on varustettu keskeisesti sijoitetulla ja helposti valvottavalla henkilöhissillä sekä erillisellä kirjahissillä..."

Rakennustyö ei pysynyt aikataulussaan johtuen rakennusalan vuoden 1973 palkkaneuvotteluista. Nämä aiheuttivat työmaalle työsaartoja, lakkoja, lomautuksia ja työsulkuja. Urakoitsija luovutti rakennuksen 7.6.1974, jolloin itse rakennus oli pieniä yksityiskohtia lukuun ottamatta valmis. Työtä jatkettiin vielä kaluste- ja taidehankinnoilla, joita molempia johti oma toimikuntansa. Näiden hankintojen jälkeen rakennus oli muuttovalmis ja se vihittiin käyttöönsä kaupungin 325-vuotisjuhlien yhteydessä 7.8.1974.

Kirjastotilojen lopulliseksi huoneistoalaksi tuli 3.405 m^2 ja tilavuudeksi VSS-tiloineen 18.650 m^3.

Kirjaston avajaiset 7.8.1974

Kuva 30 Vapaudenaukio juuri ennen kirjaston rakentamista, 1960-l:n loppua.

Kuva 31 Vapaudenaukiota 1950-luvun alkupuolella

Kuva 32 Vapaudenaukio 1960-luvun alkupuolella

Kuva 33 Paasikivenpuisto rakentuu v. 2015

6. ARKKITEHTI JA KIRJASTORAKENNUS

6.1 Arkkitehti Erkki Pasanen

Erkki Pasanen valikoitui kirjaston suunnittelijaksi siis kaupungintalokilpailussa v. 1957 saavuttamansa voiton ansiosta. Hän oli tuolloin vasta 33-vuotias ja juuri aloittanut itsenäisenä arkkitehtina. Hän oli kuitenkin nähnyt ammatista jo monia puolia.

Hän syntyi Viipurissa 29.5.1924 ja kirjoitti ylioppilaaksi Helsingin suomalaisessa normaalilyseossa v. 1942. Arkkitehdiksi hän valmistui Teknillisestä korkeakoulusta v. 1950. Heti valmistuttuaan hän teki töitä monissa nimekkäissä toimistoissa Helsingissä [23], professori Heikki Sirenillä 1950-1951, professori Yrjö Lindegrenillä 1952-1953 ja professori Aulis Blomstedtilla 1953.

Hänessä oli myös kosmopoliitin vikaa ja hän teki opintomatkan Brasiliaan, josta kirjoitti matkakertomuksen Arkkitehtilehteen 9/1956. Hän ihaili erityisesti plastista puhdaslinjaista betoniarkkitehtuuria ja innostus oli niin kova, että hän pyrki brasilialaisen maailmankuulun arkkitehdin Oskar Niemaeyrin toimistoon töihin. Tämä ei onnistunut vaan hän päätyi New Yorkiin Manhattanille, jossa työskenteli toimistossa Architects AIA Magoon - Sala Caga v 1955-1956 [24], siis juuri ennen Lappeenrannan keskustakilpailua. New Yorkissa hän suunnitteli kaksi toteutunutta kirkkoa, toinen oli Castleton Hill Moravian Church ja toinen The Lutheran Church of the Incarnate Word, East Avenue, Rochester, N.Y. Frank Lloyd Wrightin vaikutuksen katsotaan näkyvän molemmissa kirkoissa [25], ja ne poikkeavat kyllä sekä Pasasen edeltävästä että tulevasta tuotannosta.

Palattuaan Suomeen hän perusti pian oman toimiston v. 1957,joka jatkoi toimintaansa aina vuoteen 1986. Varsinaisesti hän kunnostautui erilaisten julkisten rakennusten, erityisesti koulujen suunnittelijana. Töistä mainittakoon mm [26]. Pirkanmaan ammattioppilaitos 1959, Luumäen Kankaan siunauskappeli 1960, Kainuun ammattioppilaitos 1961, Kuopion Inkilänmäen kaava 1961, Kokkolan teknillinen oppilaitos 1963, Vaasan teknillinen oppilaitos 1964, Paimion kehitysvammaiskeskuslaitos 1964, Ylisen kehitysvammaiskeskuslaitos 1966, Toijalan kauppalan sairaala-alue 1970, Harjavallan sairaala 1970 sekä Vakuutusyhtiö Pohjolan liiketalot Savonlinnassa ja Pieksämäellä1983.

Viipuri oli hänelle rakas perintö, josta hän kirjoitti useita artikkeleita ja esittelyitä kotimaisiin ja ulkomaisiin lehtiin. Harrastuksekseen hän ilmoittaa lukuisat viipurilaiset seurat ja yhdistykset, kuvanveiston, laivojen pienoismallit, jazzmusiikin, tanssin ja rotarytoiminnan.

Kaupungintalon kilpailuvoiton ja kirjaston suunnittelutoimeksiannon välillä oli siis yli kymmenen vuotta. Kuten edellä olevasta luettelosta käy ilmi, Pasanen oli tänä aikana meritoitunut monipuolisena julkisten rakennusten suunnittelijana. Lappeenrannan kaupunki siis tiesi kyllä mitä oli tilaamassa ja saamassa.

6.2 Kirjaston suunnitteluratkaisut ja arkkitehtuuri

1960-1970 luvut olivat Suomessa vahvaa kirjastojen rakennuskautta. Tänä aikana ennen Lappeenrannan kirjastoa maahan oli syntynyt monta merkittävää esimerkkiä. Näistä voi mainita Alvar Aallon Seinäjoen kaupunginkirjaston 1965, Rovaniemen kaupunginkirjaston 1968, TKK:n pääkirjaston 1969 ja Kirjatalon eli Akateemisen kirjakaupan 1969. Viimemainittu ei ollut varsinainen kirjasto, mutta kirjallisuuden ja kirjojen edistämisen ympärille toteutettu julkinen tila kuitenkin. Myös noihin aikoihin tai aikaisemmin syntyivät Töölön kirjasto (Aarne Ervi, valmistui 1970, luonnokset 1962), Kouvolan kirjasto (Juhani Kivikoski, valmistui 1971, kilpailu 1960-luvulla), Kuopion kirjasto (Matti Hakala (valm. 1967, kilpailu 1962) Oulun maakuntakirjasto (Marjatta ja Martti Jaatinen, kilpailu 1962, valmistui 1982) ja Savonlinnan kirjasto (Kaisa Harjanne ja Maija Suurla 1964). Referenssikohteita suunnitteluun siis riitti.

Lappeenrannan kirjastosta haluttiin kooltaan merkittävä ja useampikerroksinen, jotta se olisi sopusuhtainen ajatellun uuden teatteritalon kanssa. Yleensä kirjastot, ja mm. kaikki edellä mainitut olivat yksikerroksisia. Tätä pidettiin etuna käytön helppouden vuoksi niin kävijöiden kuin kirjojen siirtelynkin suhteen. Alvar Aallon kirjastojen tilaratkaisuksi oli hioutunut maantasossa oleva yksikerroksinen vapaasti polveileva tila, jonka sisällä osa kirjastosta laskeutui noin puoli kerrosta alemmaksi. Näin tilaan tuli vaihtelua, orientoituvuutta ja luonne-eroja eri osastojen välillä. Tämä ratkaisu oli kuitenkin rakennuksen yleisen mataluuden takia pois suljettu. Muutkin ratkaisut olivat pääosin yksikerroksisia, kuten Kouvola tai Kuopio, jossa kirjaston yleisötoiminnot sijaitsevat yhdessä tasossa, ja jossa huomion keskittävän pisteen saavat aikaan erilaiset kattovaloratkaisut .

Todennäköisesti ainoa useampikerroksinen ennen Lappeenrannan kirjastoa valmistunut vastaava kohde oli Alvar Aallon Akateeminen kirjakauppa, jonka tilakonsepti on korostetun kirjastomainen. Itse myymälätila on kolmikerroksinen avoin halli, jota ylemmissä kerroksissa parvet kiertävät, Kirjahyllyt ovat ylemmissä kerroksissa tilan reunoilla, vain alakerrassa ne levittäytyvät koko lattiapinnalle. Yhteiseen suureen keskeistilaan tulee valoa vain kattoikkunoista. Tätä samaa konseptia, tietoisesti tai tiedostamatta Pasanen noudattaa Lappeenrannan kirjastossaan. Ja samaa sovellettiin vähän myöhemmin Kotkan kaupunginkirjastossa.

Kuten arkkitehti edellä harjannostajaispuheessaan korosti, avoin monikerroksinen keskusaula on ollut koko suunnittelun lähtökohta. Aula toimii kaiken liikenteen kokoajana, sen avulla rakennuksessa on helppo orientoitua ja se luo sille vahvan identiteetin. Samalla taloon saatiin kokoa ja kaivattuja kerroksia, kellari mukaan luettuna neljä. Tästä lähtökohdasta seurasi rakennuksen muu arkkitehtuuri. Koska hyllyt täytyy sijoittaa ulkoseinille, ei ikkunoita tarvita kuin paikoittain tai tilojen yläreunassa. Tästä kasvoi myös talon jyhkeän sulkeutunut ulkomuoto, jota valitut julkisivut ja materiaalit korostavat. Sulkeutuneisuus oli tuon ajan kirjastoissa tavoiteltua. Ennen sähköisiä palveluja ja monistettavia digitaalisia tallenteita kirjastot olivat paitsi lainausta, myös kirjojen säilyttämistä varten. Tämä funktio niillä on ollut merkittävänä jo siitä lähtien kun kirjoja on ollut. Ennen kirjapainoa kirjat olivat arvokkaita käsikirjoituksia, yksittäiskappaleita tai vaivalloisesti kopioituja, ja niiden säilyttäminen oli kirjaston ainoa tehtävä, eikä lainaustoimintaa ollut

Nykyisen avoimen tiedonvälityksen ja digitaalisen vuorovaikutteisuuden korostuessa kirjastotkin muuttuvat läpinäkyviksi tiedon palvelukeskuksiksi, missä yksittäisen fyysisen kirjan merkitys vähenee. Tämä näkyy aivan uusimmassa kansainvälisessä kirjastoarkkitehtuurissa selvästi.

1930-luvun rapattujen funkisjulkisivujen ja 1980-luvun villimmän ja värikkäämmän postmodernismin välisen ajan tyylisuuntia olivat mm. brutalismi ja sille läheinen minimalismi. Ne perustuivat selkeisiin usein betonisiin umpinaisiin massoihin, ja niille kontrastina harkittuihin minimalistisiin detaljeihin. “Kerskarakentamista” kammoksuttiin elitistisenä ja jopa epädemokraattisena ja esimerkiksi Finlandia-talo (1971) sai näinä aikoina vastaansa poikkeuksellisen ärhäkkää kritiikkiä [27]. Rakentamisen tuli olla “rehellistä”, arkkitehtuurin piti ilmentää rakennuksen tarkoitusta ja teollista elementtirakentamista edistettiin kaikin keinoin. Katsottiin, että sen teknologian kehittyessä rakennuskustannukset pysyvät paremmin kurissa kuin käsityönä rakennettaessa. Koko maaltamuuton aiheuttaman kasvukeskusten asuntopulan uskottiin ratkeavan teollisen ja rationaalisen elementtirakentamisen ansiosta. Näinhän ei sitten käynyt, ja vastareaktio 1980-luvulla olikin raju. Mutta Lappeenrannan kirjaston suunnittelun aikaan ilmapiiri arkkitehtuurin ympärillä kulki noita latuja. Lauritsalan kirkonkin arkkitehtuuri kasvaa samasta ideologiasta. Brutalismin ykkösnimiä maassamme oli professori Aarno Ruusuvuori, jonka mm. monet kirkkorakennukset olivat tuohon aikaan ihailtuja ja arkkitehtuurilehdissä kansainvälisestikin laajalti julkaistuja. Hänen mottonsa oli: “Structure is the Key to Beauty”.

Tätä taustaa vasten Lappeenrannan kirjaston arkkitehtuuri, niin massoittelu kuin materiaali- ja rakennustekniikkavalinnat tulevat ymmärrettäviksi. Siitä tehtiin tietoisesti elementtirakennus, joka sai näkyä ja julkisivupinnaksi valittiin karkean vaalea pesubetoni, ehkäpä jopa antiteesinä Aallon suosimalle sileälle ja hohtavalle carrara-marmorille. Kiviainekseksi valittiin kuitenkin mahdollisimman vaalea luonnonkivi, joka betonielementin pinnan happopesun jälkeen tuli näkyviin. Johtuen kiven koosta ja karkeudesta, sidosbetonia on kuitenkin julkisivussa melko paljon näkyvissä. Aluksi rakennus oli nykyistä huomattavasti vaaleampi yleissävyltään [28]. Kuitenkin ajan patina, noki ja lika sekä runsaana näkyvä betoni ovat saaneet rakennuksen näyttämään myöhemmin ankean harmaalta ja kauempaa katsottuna yksinomaan betonirakennukselta. Tämä on myöhemmin kääntänyt osan yleisestä mielipiteestä kriittiseksi rakennuksen julkisivuille.

Talon rakenneratkaisu oli moderni ja uutta Suomessa, kun avoimen osan yhtenäinen pilariton kattorakenne toteutettiin paikalla valettuna esijännitettynä arinarakenteena, jossa jokaisen neliönmuotoisen lohkon pohjaan sijoitettiin kattoikkunat. Tarvittava keinovalaistus asennettiin myös arinalohkojen ympärille jolloin saadaan samanhenkinen valaistus sekä luonnonvalon ja keinovalon yhdistelmällä, että pimeän aikaan pelkällä keinovalolla.

Kuva 34 Lutheran Church of the Incarnate Word

Kuva 35 Lutheran Church of the Incarnate Word

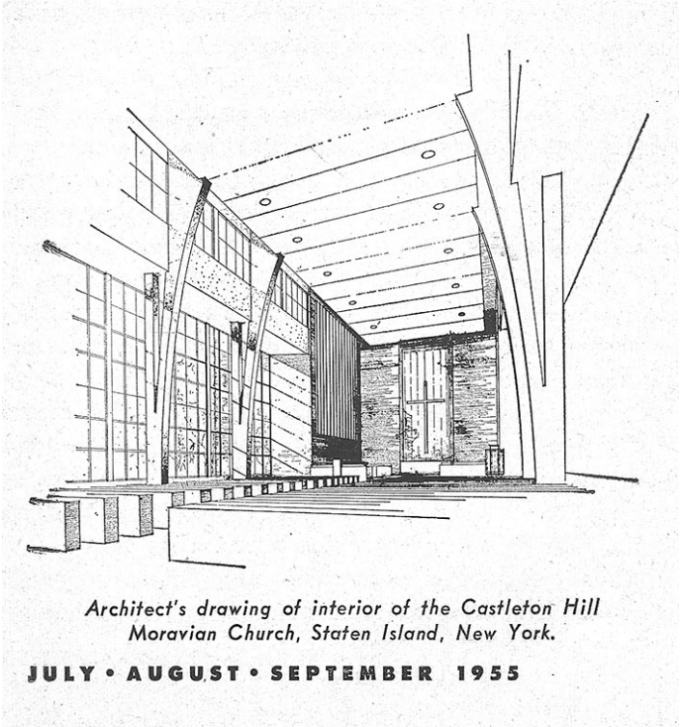

Kuva 36 Castleton Hill Moravian Church

Kuva 37 Castleton Hill Moravian Church

Erkki Pasasen suunnittelemia kirkkoja Yhdysvaltoihin

Kuva 38 Kirjaston suuri keskeistila on kaupungin komeimpia interiöörejä

Kuva 39 Alvar Aalto oli soveltanut samaa tilakonseptia Kirjatalossa eli Akateemisessa Kirjakaupassa vähän aikaisemmin v. 1969

Kuva 40 Hyllyt kiertävät kerroksittain ulkoseinillä, ikkunoita ei tarvita, luonnonvalo tulee kattoikkunoista

Kuva 41 Oleskeluryhmät sijoittuvat vapaasti kirjahyllyjen omaan

Kuva 42 Julkisivumateriaalina on rouhepintainen pesubetoni

Kuva 43 Osalla eteläseinustaa on arkadikäytävä, johon sijoittuu kellarin varaporras

Kuva 44 Kirjaston länsisivu Anni Swahnin kadulle, (ent. Hämäläistenkatu)

Kuva 45 Kirjastoauton talli sijaitsee Valtakadun puolella. Tallista on suora yhteys kirjastoauton kokelmiin kellarissa

Kuva 46 Kirjasto Paasikivenpuiston, ent. Vapaudenaukion puoilelta

Kuva 47 Ala-aulassa on pienimuotoinen näyttelytila

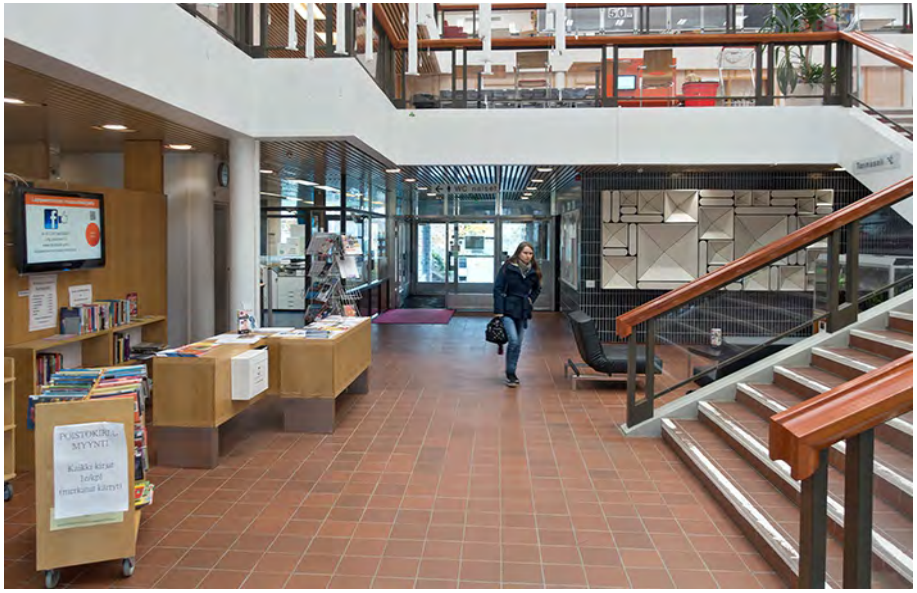

Kuva 48 Ala-aula Valtakadun sisäänkäynnin suuntaan

Kuva 49 Aula Paasikivenpuiston suuntaan

6.3 Taide kirjastossa

Alusta lähtien oli selvää, että uuteen kirjastoon hankitaan heti taidetta ja siihen ollaan valmiita myös investoimaan. Kokouksessaan 2.4.1973 kaupunginhallitus antoi kirjaston rakennustoimikunnalle tehtävän laatia museo- ja kuvataidelautakunnan kanssa kustannusarvio taidehankinnoista. Nämä muodostivat oman taidehankintatoimikuntansa, johon rakennustoimikunnasta nimettiin Reino Ahjopalo, Heikki Vainikka, Leena Siitonen ja Soile Kaukovalta. Museo- ja kuvataidelautakunnasta jäseniksi tulivat Soile Rinno, Jaakko Orkamaa sekä Kalevi Saira. Toimikunnan työskentelyyn osallistuivat myös Erkki Pasanen sekä läänintaiteilija Esko Tirronen [29].

Harjannostajaisissa voitiin jo julkistaa ehkä merkittävin taidehankinta, Unto Pusan kookas maalaus Sellainen ol' Viipuri, joka saatiin kirjastoon lokakuussa 1973. Se sijaitsee nykyään edustavasti lainaustoimiston takaseinällä. Vuoden 1974 lopulla kirjastoon hankittiin toimikunnan esityksestä Risto Salosen lasityö Katse ikkunasta, joka on sijoitettu itäjulkisivun suuren ikkunan yhteyteen. Samana vuonna rakennuksen arkkitehti Erkki Pasanen suunnitteli lastenosastoon valkean geometrisen puureliefin, joka nykyään sijaitsee sisääntuloaulassa mustalla klinkkeriseinällä. Vuonna 1975 valmistui taiteilija Eero Hiirosen metallityö Heijastuksia, joka ripustettiin keskeishalliin portaiden yläpuolelle. Myöhemmin saatiin vielä Laura Korpikaivo-Tammisen teos Timantit hangella, joka ei kuitenkaan enää ole kirjastossa. Viimeisin hankinta on Brita Flanderin lasiteos vuodelta 2002. Koska se tarvitsee sähköä se sijoitettiin aulaan lähelle hissiä niin että se voitiin sähköistää huomaamattomasti [30].

Kuva 50 Unto Pusa: ”Sellainen ol Viipuri” 1973

Kuva 51 Eero Hiironen: ”Heijastuksia” 1975

Kuva 52 Risto Salonen: ”Katse ikkunasta” 1974

Kuva 53 Erkki Pasasen puureliefi vuodelta 1974 sijaitsee nykyään ala-aulassa

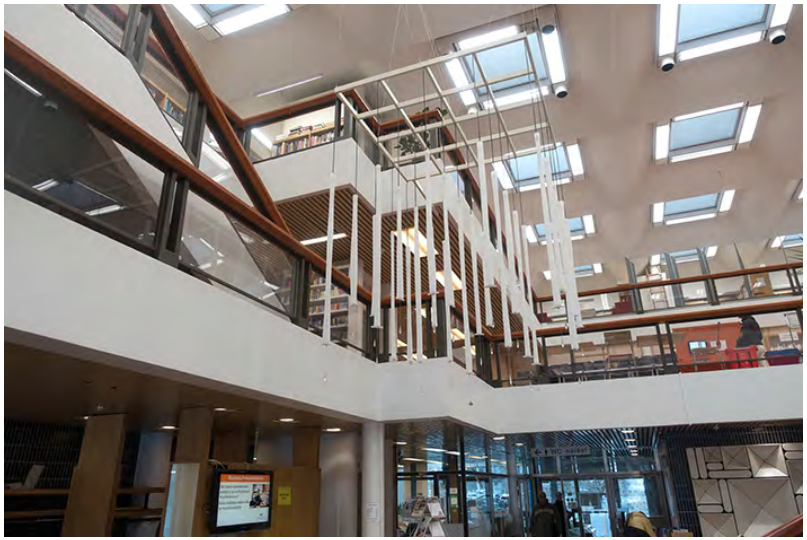

Kuva 54 Brita Flanderin lasiteos vuodelta 2002

Kirjaston taideteoksia

7 KIRJASTON KÄYTTÖKOKEMUKSIA

7.1 Vastaanotto

Kun kaupunki oli viettänyt 325-vuotispäiviään, ja rakennus vihitty juhlallisesti käyttöönsä, se oli kaupungin ylpeys. Se oli nimen omaan se rakennus, jota näytettiin arvovieraille, olihan se oikeastaan ainoa Lappeenrantaan rakennettu kulttuurirakennus. Sitä se on taas oikeastaan nykyäänkin, kun kaupungin konserttisali sijoitettiin aikanaan kaupungintalon alakertaan ja teatteri muutti kauppakeskuksen yläkertaan. Kirjastossa vierailivat aikanaan mm. Turkin presidentti ja kaksikin Yhdysvaltain suurlähettilästä, Mark Austad (1975-77) ja Rozanne Ridgway (1977-80).

Lainaustoiminnan lisäksi kirjasto palveli heti aluksi monena. Kaupungintaloa odotellessa kaupunginhallitus kokoontui kirjastossa, ja jokainen “itseään kunnioittava yhdistys halusi kokoontua kirjaston salissa” [31]. Siellä järjestettiin yleisötilaisuuksia, luentoja ja suuressa salissa “kävelykonsertteja”, joissa kuuntelijat voivat samalla liikkua kirjastossa ja selailla kirjoa ja lehtiä. Esitelmätilaisuudet ja konsertit jatkuvat kirjastossa edelleen.

Lappeenrannan kirjasto noteerattiin myös kansainvälisellä asiantuntijatasolla. Kaupungissa järjestettiin UNESCOn kansainvälinen kirjastorakennusseminaari 30.6.-4.7.1975, jossa oli osanottajia 95 yhteensä 27 eri maasta. Tutustumiskohteina olivat Teknillisen korkeakoulun, Helsingin yliopiston ja Jyväskylän yliopiston kirjastot, sekä Kouvolan, Kuopion ja Lappeenrannan kaupunginkirjastot. Seminaarin osallistujat kiersivät kaikki kohteet ja arvioivat nimenomaan kirjastorakennusten toimivuutta.

Viiden päivän työskentely tuotti runsaasti palautetta myös Lappeenrannan kirjastosta. Yleisesti kiitettiin kirjaston avoimuutta ja tilavuutta, keskeistilan hyvää akustiikkaa, tasaista valaistusta, tilojen muuntojoustoa tulevaisuudessa ja yleisen orientoitumisen helppoutta. Kritiikkiä tuli lehtisalin pienuudesta, luentosalin sijainnista musiikkiosaston takana, kahvilan sijainnista yläkerrassa sekä erillisten toimistohuoneiden ilmastoinnista. Hyllyjen sijoittumisen kolmeen kerrokseen talon ulkoseinille todettiin myös lisäävän henkilökunnan päivittäistä liikkumistarvetta [32].

Seminaarista tehtiin samana vuonna kuvallinen julkaisu Six Libraries in Finland [33].

7.2 Rakenteellisia ja teknisiä muutoksia

Ilman muutoksia jo rakennuksen alkuvaiheessa ei selvitty. Kellarin suurta yhtenäistä varastotilaa päätettiin hyödyntää alusta alkaen myös yleisötilana, kuten satuhuoneena tai nukketeatterina. Tätä varten sinne tarvittiin uusi poistumistie suoraan ulos, mikä ratkaistiin lisäportaalla rakennuksen eteläsivulle [34]. Porras sai maanpinnalla lasiseinät ympärilleen v. 2016. Tila toimii edelleen mm. Tarina-salina.

UNESCO-ryhmä oli kiittänyt suuren salin miellyttävää akustiikka. Tätä auttoivat yhtenäisen keskeistilan muodoltaan vaihteleva korkealla oleva katto, josta äänten heijastuminen on vähäistä. Samoin lattiamateriaaliksi valittu kokolattiamatto kaikissa kerroksissa lisäsi äänen vaimennusta tehokkaasti. Materiaali ei kuitenkaan kestänyt kovaa kulutusta, varsinkaan pääportaassa, ja kaikkien kerrosten lattiamateriaali oli vaihdettava 1980-luvulla. Alakertaan valittiin kovinta kulutusta kestävä klinkkeri, jonka lämpimänruskea väritys noudattaa kokolattiamaton alkuperäistä väriä. Muihin kerroksiin valittiin materiaaliksi linoleumi, jonka väri valittiin samalla periaatteella [35]. Lattiamateriaalin vaihto tehtiin useamman vuoden aikana, jotta kirjasto saattoi olla koko ajan toiminnassa. Uudet lattiamateriaalit vaimentavat ääntä huonommin kuin alkuperäiset, mistä on tullut palautetta. Muutos ei kuitenkaan ole merkittävä, ja keskeistila toimii edelleen myös konserttien ja sellaisten yleisöluentojen pitopaikkana, jotka eivät mahdu alakerran luentosaliin (nykyään 40 paikkainen Heili-sali).

Pienenä rakennusteknisenä muutoksena myös kirjastoauton tallin ovia jouduttiin heti alussa suurentamaan. Vuonna 2007 kirjastoon tehtiin ilmastointiremontti ja lisättiin jäähdytys [36].

7.3 Toiminnallisia muutoksia

Rakennuksen toiminnallinen jako eri kerroksiin oli alusta lähtien selkeä. Pohjakerroksessa oli sisäänkäynnit, lehtien lukusali ja musiikkiosasto sekä luentosali ja näyttelytila. Toisessa kerroksessa oli lainaustiskit, kaunokirjallisuus sekä lasten ja nuorten osasto, kolmannessa taas tietokirjat ja käsikirjaston lukusali.

Suurin muutos tähän on musiikkiosaston sijoittaminen kolmannen kerroksen lukusalin paikalle v. 2016. Tämän aiheutti musiikkiosaston lisääntynyt tilantarve kun eri muotoiset musiikkitallenteet alkoivat lisääntyä. Vastaavasti käsikirjojen paikalla lukemisen tilantarve on vähentynyt, joten osastot vaihtoivat paikkaa. Nyt lukusali kärsii samasta ongelmasta kuin musiikkiosasto aikoinaan, että alakerran luentosaliin mennään nyt lukusalin läpi, mikä väistämättä aiheuttaa häiriötä [37]. Tähän UNESCO-ryhmäkin kiinnitti huomiota.

Uusien palvelujen aiheuttamat pienemmät toiminnalliset muutostarpeet on pystytty hoitamaan itse tiloja varsinaisesti muuttamatta.

- pohjakerroksen näyttelytila sai alusta alkaen toiminnallista kritiikkiä [38], koska se sai liian voimakasta ja suoraa luonnonvaloa . Suomen EU-jäsenyyden alkutaipaleella siinä avattiin lasiseinällä rajattu Eurooppa-tiedotuksen informaatiopiste. Sen käytyä tarpeettomaksi tila muutettiin neuvotteluhuoneeksi, jota kaupunkilaiset saavat vuokrata varsin edullisesti. Se toimii nykyään säännöllisesti joidenkin seurojen ja yhdistysten kokoontumispaikkana ja myös satunnaisessa käytössä.
- digipaja on sijoitettu kolmanteen kerrokseen entisen kahvion tiloihin. Siellä asiakas voi digitoida omaa materiaaliaan kuten valokuvia, dioja ja VHS-kasetteja. Hän saa henkilökunnalta digitointilaitteiden käyttökoulutuksen ja jatkaa sitten itsenäisesti.
- myös mikrofilmiarkisto on sijoitettu kolmanteen kerrokseen musiikkiosaston perälle.
- kahviota korvaamaan on toiseen kerrokseen sijoitettu vapaassa käytössä oleva juoma-automaatti
- uudet palautusautomaatit otettiin käyttöön toisessa kerroksessa v. 2017
- vahtimestarin käyttämättömänä ollut asunto muutettiin taidelainaamoksi v. 2016, lainaamo muuttaa kuitenkin pois v. 2017 lopulla. Tyhjillään olevan asunnon integroiminen osaksi kirjaston toimintaa on osoittautunut sen kantavien rakenteiden takia hankalaksi.
- Carelica-kokoelman varasto sijaitsee nyt pohjakerroksessa sisäänkäynnin vasemmalla puolella. Kokoelman käyttö edellyttää henkilökunnan avustusta eikä kokoelmaa lainata ulos
- aiemmin mainittu alueen kaikkien kirjastojen yhteinen Heili-palvelu lisäsi logististen palvelujen tarvetta, ja sen tarvitsemat tilat sijoitettiin pohjakerrokseen lähelle kirjastoautoa ja sen kokoelmia

7.4 Muutoksia ympäristössä

Kirjaston eteläpuolella aivan oven edessä sijainnut Vapaudenaukio toimi pitkään asiakkaiden pääasiallisena pysäköintialueena. Alueelle valmistui v. 2016 laaja kaksikerroksinen pysäköintilaitos, jonka päälle rakennettiin uusi Vapaudenaukio ja Paasikivenpuisto. Suunnitteluvaiheessa tutkittiin mahdollisuutta suoraan sisäyhteyteen pysäköintilaitoksesta kirjaston kellariin. Tämä todettiin mahdolliseksi ja siihen on varauduttu pysäköintilaitoksen rakenteissa [39]. Vielä sitä ei kuitenkaan ollut mahdollista toteuttaa. Pysäköintikellarista pääsee hissillä maanpinnalle puiston keskellä olevaan porrashuoneeseen (Porrasnousu B), mistä on laatoitettu ulkoyhteys kirjaston ovelle. Asiakkaat ovat vasta totuttelemassa laitoksen käyttöön, ja monet valittavat pysäköinnin muuttuneen aikaisempaa hankalammaksi. Maksullista maantasopysäköintiä löytyy jonkin verran myös kirjaston läheisyydestä Paasikivenpuiston päässä.

Paasikivenpuisto toteutettiin kunnianhimoisesti. Sen rahoitusta edesauttoi runsas hyvälaatuisen soran myynti, jota kaivettiin pysäköintilaitoksen alta. Puiston toimintoja määriteltäessä kuunneltiin kansalaisia, jotka halusivat puistosta nk. aktiivipuiston, jossa on myös runsaasti taidetta. Nämä toteutuivat ja puistoratkaisu integroi kirjaston ja monitoimitalon henkisesti ja fyysisesti paikkaansa.

Valtakatu muuttui kävelypainotteiseksi kaduksi 2000-luvun alkupuolella. Jalankulkualueita levennettiin, rakennettiin pyörätie, kadulle istutettiin puita ja valaistusta modernisoitiin. Teatteri ja kirjasto muodostivat kadun itäpäähän kulttuurirakennusten parin, joka huomioitiin mm. katupinnoitteessa. Teatterin muuton jälkeen tämä rakennusten synergia on hävinnyt. Teatterikortteliin nousee lähivuosina asuinkortteli.

Kun päätös uuden teatterin siirtymisestä kauppakeskukseen tehtiin, poistui tarve pitää kirjaston viereistä tonttia enää varattuna teatterille. Tämä aukaisi uusia mahdollisuuksia kaavoitukselle, ja paikalle nousi kahdessa vaiheessa toimistotalopari, joka täydentää liikenneympyrän pitkään keskeneräisenä olleen kokonaisuuden. Samalla rakentui lisää yleisessä käytössä olevia autopaikkoja maan alle kirjaston viereen.

Kuva 55 Kirjaston viereen on noussut kookas asuintalo 2000-luvun alussa

Kuva 56 Valtakatu muutettiin liikenteeltä rahoitetuksi kävelypainotteiseksi kaduksi v. 2007

Kuva 59 Kirjaston Valtakadun puoleinen sivu alkaa peittyä istutuksiin

Kuva 58 Näkymä kirjaston nurkalta Valtakatua länteen, oikealla entisen teatterin paikalle tulevan asuinkorttelin työmaa-aita, lokakuu 2017

Kuva 59 Kirjaston näyttävä pääporras johtaa sisääntuloaulasta lainauskerroksiin

Kuva 60 Pohjakerroksen entinen näyttelytila, sitten Eurooppa-tiedotuksen infopiste, nykyään kaupunkilaisten satunnaiseen käyttöön vuokrattava neuvottelutila

Kuva 61 Hyllyt on järjestetty ulkoseinille niin, että niiden lomaan sijoittuu opiskelu- ja lukunurkkauksia

Kuva 62 Uudet lainausautomaatit

Kuva 63 Käynti Paasikivenpuiston alla sijaitsevasta pysäköintilaitoksesta kirjaston ovelle

Kuva 64 Yhteys kirjastosta IsoKristiinan kauppakeskukseen

Kuva 65 Poppelirivi pehmentää kirjaston umpinaista julkisivua

Kuva 66 Kirjaston eteen rakennettu pienimuotoinen esiintymislava

Kuva 67 Vapaudenaukion-Paasikivenpuiston puistosuunnitelma vuodelta 2015 (Lappeenrannan kaupunki, Tekninen toimi / Kadut ja ympäristö)

8. MONITOIMITALON SUUNNITTELU JA RAKENTAMINEN

8.1 Suunnittelun käynnistyminen ja lähtökohdat

Monitoimitalon tontti esiintyy jo vuonna 1972 vahvistetussa Juutilaisen keskustan pohjoispuolen asemakaavassa *(Kuva 18)*. Asemakaavamerkintä on Y[1], yleisten rakennusten korttelialue kaupungin käyttöön, kerrosala on 1400 kem ja maksimikerrosmäärä 2 (II). Myös räystäskorkeus oli määrätty, + 113.00. Selvää käsitystä ei ole, oliko jo tuolloin tontille ajateltu jotain tiettyä kaupungin rakennusta.

Monitoimitalot rakennuksina alkoivat Suomessa muodostua 1970-luvulla omiksi tyypeikseen tai niitä toteutettiin osana muita kulttuuripalveluja. Monitoimitalot käsitettiin yleensä alueensa oppimis-, harrastus-, liikunta- ja kulttuurikeskuksina, jotka toimivat lähialueen asukkaiden ja eri-ikäisten kaupunkilaisten kohtaamispaikkoina. Usein toiminta painottuu kuitenkin nuorten toimintaan.

Monitoimitalo- tai toimintakeskus-nimikkeen alla toimii kuitenkin Suomessa hyvinkin erilaisia toimintaryppäitä. Usein monitoimitaloksi on nimetty rakennus, johon on koottu useita erillisiä toimintoja, joille ei ole katsottu aiheelliseksi toteuttaa omaa rakennusta tai on haettu keskittämissynergiaa. Kookkaimmillaan esimerkiksi Oulun Kastellin monitoimitaloissa toimivat päiväkoti, peruskoulu, kaksi lukiota ja nuorisotila, lähikirjasto ja useita liikuntatiloja. Kempeleessä monitoimitalo on lasten- ja nuortentalo jne.

Kuten edellä on todettu, Lappeenrannassa nk. Vapaudenaukion alueelle kaavailtiin useissa eri yhteyksissä kaupungintaloa ja sen yhteyteen kirjastoa ja teatteria. Näistä vain kirjasto toteutui, mutta senkin suunnittelussa otettiin huomioon mahdollisen teatterin sijoittuminen naapuriin. Näissä yhteyksissä ei vielä puhuttu nuoriso- tai monitoimitalosta.

Yhtä kaikki, Lappeenrannassa nuorisotoimenjohtaja P. Hokkanen alkoi laatia tilaohjelmaa ko. tontille v. 1978, jossa listattiin kaikki ne erilliset toiminnat joita nuorisotoimintaa varten ajateltiin tarvittavan [40]. Tilaohjelma oli runsas, ja kaavassa oli kuitenkin rakennusoikeutta vain 1400 kem. Vuonna 1980 kaavaa muutettiin siten, että pääkäyttötarkoituksen mukaista tilaa sai sijoittaa myös kellariin 350 kem eli käytettävää kerrosalaa oli yhteensä 1750 kem.

Tontti sijaitsee kaupungin tontilla, joten rakennuttajana toimi kaupunki. Tehtävää varten perustettiin rakennustoimikunta, jonka puheenjohtajana toimi kaupungininsinööri Pentti Salla.

Suunnittelu aloitettiin v. 1979 ja arkkitehdiksi valittiin lappeenrantalainen Pauli Vuorinen. Kaupungissa toimi tuolloin muutamia arkkitehtitoimistoja, joita kaupunki pyrki työllistämään tasapuolisesti, eikä ennen nykyisiä hankintalakeja tarjouskilpailuja juuri käyty.

8.2 Arkkitehti Pauli Vuorinen [41]

Pauli Vuorinen syntyi Lappeenrannassa 25.5.1923. Hän kirjoitti ylioppilaaksi Lappeenrannan Lyseossa 1953 ja valmistui arkkitehdiksi Teknillisestä korkeakoulusta v. 1960. Hän toimi Lappeenrannan kaupungin toimistoarkkitehtina 1959-1964 ja perusti oman toimiston Arkkitehtitoimisto Pauli Vuorinen Ky v. 1964. Samaan aikaan (1964-1986) hän toimi myös Lappeenrannan teknillisen oppilaitoksen rakennusopin yliopettajana ja myös sivutoimisena Lappeenrannan teknillisen korkeakoulun erikoisopettajana. Teknillisen oppilaitoksen rakennusosaston johtajana Vuorinen toimi 1977-1986 ja vararehtorina 1980-1986.

Hän toimi ahkerasti myös luottamistehtävissä, mm. teknisessä lautakunnassa ja yleiskaavatoimikunnassa, molemmissa vuodet 1964-1968. Maistraatin rakennusasiantuntijana hän toimi 1962-1978 ja rakennuslautakunnan asiantuntijana 1978-1980.

8.3 Suunnittelu

Nuorisolle tarkoitettu rakennus oli tehtävänä kaikille uusi ja suunnitteluun kohdistui ristikkäisiä paineita. Toisaalta talon odotettiin olevan nuorekas, rento, viihtyisä ja joustava. Toisaalta vanhempi polvi korosti, että se pitää rakentaa niin vankaksi ja lujaksi sisustusta myöten, että se kestää “nuorten rajuakin käsittelyä”.

Ei ihme, että Pauli Vuorinen antoi tehtävän vuonna 1979 toimistossaan nuorelle polvelle, juuri arkkitehdiksi valmistuneelle pojalleen Sami Vuoriselle (s. 1954, arkkit. 1979), ja valmistumisvaiheessa olevalle teekkarille Martti Muinoselle, (s. 1950,

arkkit. 1982) joka Samin mentyä armeijaan vei toimistoarkkitehtina työn loppuun Pauli Vuorisen valvonnassa.

Edellä mainittuihin ristikkäisiin paineisiin törmättiin heti alussa. Sami Vuorinen laati ensimmäiset melko vapaamuotoiset luonnokset, joissa materiaaliksi oli ajateltu kalkkihiekkatiiltä, samaa materiaalia, jota oli käytetty jo Seurakuntakeskuksessa (Koulukatu 10). Kun Sami esitteli yksin luonnoksia rakennustoimikunnan puheenjohtajalle, oli vastaanotto tyrmäävä [42]. Alusta piti aloittaa. Vähitellen luonnokset muotoutuivat toteutuneeseen vaihtoehtoon. Lähtökohtia olivat sijainti kahden betonielementtirakennuksen, kirjaston ja Rakennusliike Mattinen & Niemelän pääkonttorin (Raatimiehenkadulla) välissä. Betonia siis. Toisaalta pesubetonitekniikka oli vahvassa kehitysvaiheessa ja haluttiin kokeilla jotain uutta. Pesubetonitekniikka tarkoittaa rakentamista betonielementeillä, joissa uloimman pinnan betoniaines pestään hapolla pois ennen elementin kuivumista. Näin betoniin valittu kiviaines tulee näkyviin ja antaa pinnalle halutun luonteen. Betonin sekaan valittu kiviaines - sen väri, koko, koostumus - on siis tärkeässä roolissa. Viereisessä kirjastossa oli käytetty valkoista karkeaa kiveä vaalean mutta elävän pinnan aikaansaamiseksi. Pauli Vuorinen halusi kokeilla onko mahdollista saada pesubetonitekniikalla aikaan terastirappauksen vaikutelmaa [43]. Näin kiviaineeksi valittiin pienikokoinen tasaharmaa kiviaines, joka pesun jälkeen antoi julkisivuille sen nykyisen luonteen. Nuoret suunnittelijat hakivat vaikutteita laajemminkin, em. Seurakuntakeskuksen Raatihuoneen puoleisten ikkunoiden sinistä sävyä pidettiin harmaan seinän kanssa onnistuneena, samaa haluttiin soveltaa tässäkin. Julkisivujen tummempi harmaa perusväri edellytti kuitenkin vähän tummempaa sinistä. Ja olipa vähän aikaa sitten valmistunut koko maailman arkkitehtikuntaaällistyttänyt Pariisin Centre Pompidoukin, jossa kaikki teknilliset installaatiot oli sijoitettu näkyviin julkisivujen ulkopuolelle. Tämäkin antoi inspiraatiota ilmastointikanavien sijoitteluun ja muotoiluun monitoimitalon katolle [44].

Rakennuksen suunnitteluun vaikutti se, että tuossa vaiheessa ei ollut selkeää käsitystä siitä, mitä tontin eteläpuolelle nykyisen Paasikivenpuiston kohdalle on tulossa. Rakennuksen toimintoja kuten esim. ulko-ovia ei voinut avata siihen suuntaan tontin rajalle. Kun monitoimitalon kahvilalle haluttiin esimerkiksi ulkoterassi, se piti sijoittaa rakennuksen pieneen sisään vetoon ja sulkea portilla tontin rajalla. Terassille pääsi näin vain rakennuksen sisältä [45].

Rakennuksen toiseen kerrokseen Paasikivenpuiston puolelle saatiin rakentaa umpiseinäinen erkkeri, jota kaavailtiin taideteoksen taustaksi. Tämä ei ole kuitenkaan toteutunut [46].

8.4 Rakennuksen tilat

Pääpiirteissään tilaohjelma oli sama kuin nykyisellääkin:

Kellarikerros, huoneala 613,5 m2:
- Puutyöpaja
- Autotalli
- Musiikin harrastustilat 4 kpl, yksi tiloista toimii väestönsuojassa
- Askartelutila
- Tekniset tilat (ljh, spk, hissikonehuone)

1. Kerros (katutaso) huoneala 630 m2:
- Sisäänkäyntiaula ja wc-tilat
- Keittiötilat
- Nuorisokahvila
- Pelihuone
- Nuoriso-ohjaajien työtilat (2 huonetta)
- Monitoimisali (pingis, sähly, disko yms.) + näyttämö + tuolivarasto

2. Kerros huoneala 617,5 m2:
- Aula- ja wc-tilat
- Toimistotilat 10 kpl aputiloineen (varastot, arkisto, kopiointi)
- Neuvottelutilat 2 kpl
- Kahvihuone
- Paja(66 m2)
- Monitoimisali

Tilaohjelma oli siis runsas ja monipuolinen ja otti haltuun koko rakennuksen. Ja rakennus otti haltuun lähes koko tontin. Vaikka kaava edellytti vähintään kymmenen autopaikan sijoittamista tontille ja loput IX kaupunginosan kortteliin 33, niistä voitiin sijoittaa rakennuksen autotalliin kellariin vain yhdeksän. Niihinkin piti ajo järjestää naapuritontin kautta eikä katualueelta. Vastaavasti saman naapuritontin autokansi rakennettiin monitoimitalon kylkeen niin, että sinne pääsee ajamaan vain monitoimitalon tontin kautta.

8.5 Rakennuksen valmistuminen ja käyttö

Rakennuslupapiirustukset päivättiin 26.6.1980 ja lupa myönnettiin 12.8.1980. Jo 10.9.1980 päivätyillä muutoskuvilla haettiin hyväksytty lupa kellariin johtavan ulkoportaan rakentamatta jättämiselle. Julkisivuväritys hyväksyttiin 11.5.1981.

Rakennus valmistui samana vuonna 1981 ja otettiin vastaan. Monipuoliset käyttäjät olivat ja ovat olleet tyytyväisiä. Se on perusrakenteeltaan (ei pilareita) ja tiloiltaan (isot salit molemmissa pääkerroksissa, paljon verstas- ja työtilaa kellarissa sekä paljon tärkeitä bänditiloja) osoittautunut toimivaksi, vaikka on ollut kovalla ja muuttuvalla käytöllä. Rakenteellisia muutostarpeita ei ole ollut (rakentamisen jälkeisiä muutoslupahakemuksia ei rakennusvalvontaan ole tullut) ja tilat ja käyttäjät ovat mukautuneet hyvin uusiin tilanteisiin.

Kellarissa oleva yhdeksän auton talli, jota paikkamäärää kaava edellytti, on otettu graffitipajaksi eikä siellä enää pysäköidä.

Kirjaston ja monitoimitalon eteläpuolelle toteutettiin v. 2016 valmistunut Pormestarin pysäköintilaitos ja sen päälle Vapaudenaukion ja Paasikivenpuisto. Tässä yhteydessä maaston korkoasemaa laskettiin monitoimitalonkin kohdalla sen eteläsivulla. Samassa yhteydessä tarkastettiin tältä sivulta rakennuksen vesieristeet ja uudet näkyviin tulevat sokkelit päällystettiin elementeillä, joiden ulkopinnat ovat graafista betonia. Taas monitoimitalossa päästiin kokeilemaan uusinta betonitekniikkaa.

Rakennus on osoittautunut tarpeelliseksi ja toimivaksi hankkeeksi. “Monari” on käsite Lappeenrannassa, ja se on tarjonnut kokoontumispaikan ja monipuolisen harrastepaikan mm. soitto- ja disko-harrastukseen usealle sukupolvelle. Kaupunkikuvallisesti se on muodostunut osaksi Lappeenrannan keskustan arkiympäristöä ja se on paikallisesti tunnettu. Valtakunnallista merkittävyyttä arkkitehtuuriltaan tai muilta ratkaisuiltaan se ei ole saavuttanut.

Rakennuksen nykyisestä käytöstä ja toiminnallisesta soveltuvuudesta tarkoitukseensa on tekeillä selvitys: Pääkirjasto ja Monari, tilaselvitys (Arkkitehtuuritoimisto Ovaskainen Oy), joka valmistuu joulukuussa 2017.

Kuva 68 Monitoimitalon sisäänkäyntijulkisivu itään

Kuva 69 Länsisivun autokansi

Kuva 70 Tontin pysäköintipaikat ovat riittämättömät, ja autoja pysäköidään rakennuksen ympärille

Kuva 71 Paasikivenpuiston rakentaminen muutti ympäristön korkeus-asemaa eteläsivulla, minne tehtiin uutta sokkelia

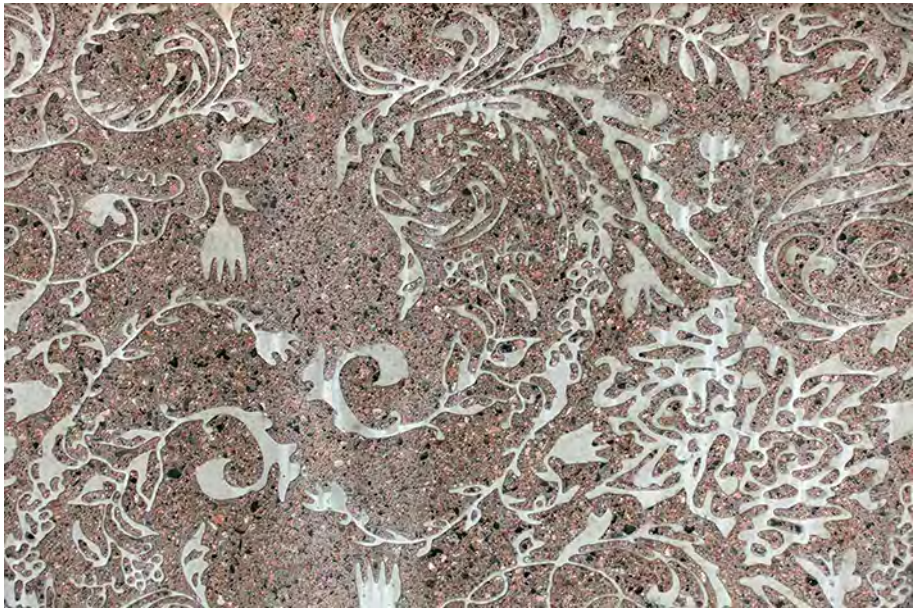

Kuva 72 Uusi sokkeli päällystettiin graafisella betonilla

Kuva 73 Monitoimitalon pesubetonipinta tavoittelee terastirappauksen ilmettä

Kuva 74 Eteläjulkisivun sisäänvedossa sijaitsi ennen kahvilan terassi

Kuva 75 Paasikivenpuisto pehmentää myös monitoimitalon ilmettä

Kuva 76 Monitoimitalon sisääntuloaula

Kuva 77 Nuorten käytössä oleva keittiötila

Kuva 78 Monitoimitalon oleskelu- ja harrastetiloja

Kuva 79 Ruokailu- ja kokoontumistila

9. JOHTOPÄÄTÖKSET

9.1 Kirjaston merkittävyys historiallisena kohteena

Lappeenrannan pääkirjaston rakentaminen ja sijoittuminen juuri tuolle paikalle oli seurausta useista prosesseista. Lappeenrannan merkitys oli korostunut maakunnan keskuksena Viipurin menetyksen jälkeen. Siirtokarjalaiset ja tänne levittäytynyt viipurilainen liike-elämä olivat kiihdyttäneet kaupungin kasvua ja kaupunkiin haaveiltiin myös korkeakoulua. Kuntaliitos Lappeen ja Lauritsalan kanssa 1967 kasvattivat väkilukua ja kaupungin henkistä painoarvoa edelleen. Teollistuminen kiihtyi. Näistä alkoi pitkä koko kaupungin aluetta ja erityisesti sen keskustaa vahvasti muokkaava kaavoitusprosessi. Koko suurkunnan alueen yleiskaavasta 1957 hallintokeskustan asemakaavan vahvistumiseen 1975 kului parikymmentä vuotta. Se oli osa suomalaisittainkin katsottuna merkittävää kaavoitusjaksoa, jonka aikana uudet kansainväliset mm. liikenteen differentioimiseen perustuvat kaupunkisuunnittelun tuulet tulivat Lappeenrantaankin.

Vaikka kirjasto ei sijoittunut kaksikerroksiseen hallintokeskukseen, sen kaavoituksen vaiheet nivoutuivat osaksi tätä kehitystä. Kehitystä, joka toisaalta muokkasi sitä. Kirjaston sijainti ja suunnittelu perustuu kansallisen avoimen arkkitehtuurikilpailun voittoon vuodelta 1957. Kilpailijoiden tehtävänä oli sijoittaa nk. Vapaudenaukiolle uusi kaupungintalo, kirjasto ja teatteri. Kilpailun voitti viipurilaissyntyinen arkkitehti Erkki Pasanen. Tästä ei kaupungintalon toteutuminen vielä lähtenyt liikkeelle, mutta ajatus kirjaston sijoittamisesta nykyiselle paikalleen jäi itämään. Kun kirjaston suunnittelua jatkettiin reilun kymmenen vuoden kuluttua, suunnittelijaksi valittiin kilpailun voittanut Pasanen, joka tällä välin oli meritoitunut useiden julkisten rakennusten suunnittelijana.

9.2 Kirjaston merkittävyys rakennushistoriallisena ja -taiteellisena kohteena

Lappeenrannan kirjaston kanssa samoihin aikoihin toteutettiin Suomeen useita merkittäviä kirjastoja, kuten Kouvolan, Kuopion ja Savonlinnan kirjastot, Alvar Aallon suunnittelema Otaniemen teknillisen korkeakoulun kirjasto sekä saman suunnittelijan Kirjatalo eli Akateeminen kirjakauppa Helsingin Keskuskadulle. Kirjastot olivat lähes poikkeuksetta yksikerroksisia, mutta Lappeenrantaan haluttiin kaupunkikuvallisista syistä - toiveissa väikkyvän teatterin viereen - kookkaampi ja korkeampi rakennus. Tämä johti Erkki Pasasen suunnitelmassa kolmikerroksiseen avoimeen tilaan, jonka reunoille kirjat ja hyllyt levittäytyvät parvikerroksiin. Konsepti oli tuolloin poikkeuksellinen, ja lähin vertailukohta löytyykin Akateemisesta kirjakaupasta.

Lappeenrannan kirjasto on kansallisesti merkittävä esimerkki 1960-70 lukujen suomalaisesta kirjastoarkkitehtuurista. Arkkitehtuuriltaan rakennus edustaa rehellisesti omaa aikaansa. Vankka, lähes sulkeutunut betonirakenteinen talo elementtijulkisivuin oli tuolloin suunnittelun lähtökohta. Kerskarakentamista kavahdettiin ja haluttiin saada aikaan vankka, kestävä ja kaikkia palveleva demokraattinen tila, kuten asia tuolloin muotoiltiin. Tyyliltään se edustaa strukturalismia, jossa rakenteet määrittävät arkkitehtuuria. Tämä näkyy selvästi rakennuksen pilariaiheissa, joita julkisivujen alempien kerrosten sisään vedot korostavat. Kattorakenne on vaikuttava, paikalla valettu esijännitetty betoninen arinalaatta, joka kulkee seinältä seinälle ilman pilareita, maksimoiden näin avaruuden tunnun kolme kerrosta korkeassa sisähallissa. Rakennuksen vahva kontrasti sulkeutuneen ulkokuoren ja avoimen sisätilan välillä on vaikuttava ja eittämättä kirjaston sisätilat kuuluvat Lappeenrannan arkkitehtonisesti hienoimpien interiöörien joukkoon.

Julkisivut ovat ajan patinoimina likaantuneet ja tummentuneet ja rakennuksen aiemmin vaalea yleisilme on muuttunut harmaaksi, ankeaksikin. Tämä on aiheuttanut ymmärrettävääkin kritiikkiä, ja ehkä myös sokeutumista rakennuksen arkkitehtuurin muille arvoille. Kritiikki hälvennee rakennuksen peruskorjauksen yhteydessä, jolloin julkisivuremonttiakaan ei voi sivuuttaa. Valittavat keinot on kuitenkin harkittava huolella.

9.3 Kirjaston merkitys kaupunkikuvallisena kohteena

Pääkirjasto on lappeenrantalaisittain harvinainen kulttuurirakennus kaupunkikuvassa. Kaupungin konserttisali sijaitsee kaupungintalon alakerrassa ja uusi kaupunginteatteri integroitiin hiljattain ison kauppakeskuksen yläkertaan. Näin kirjasto jäi musiikkiopiston ohella ainoaksi kulttuurilaitokseksi kaupunkikuvaan, ja ainoaksi keskustaan.

Kirjasto sijaitsee erinomaisen keskeisesti lähellä lukuisia julkisia palveluita, lähellä on myös kaupungin kookkain kauppakeskus, runsaasti asuntoja, työpaikkoja ja merkittävä määrä kouluja. Sijainnillaan se siis palvelee lukuisia käyttäjäryhmiä.

Kirjaston viereen valmistui v. 2016 uusi toiminnallinen Vapaudenaukio-Paasikivenpuisto lukuisine taideaiheineen ja puistosuunnitelma integroitiin visuaalisesti ja toiminnallisesti kirjastoon ja monitoimitaloon. Puiston alla on kookas pysäköintilaitos, jonka paikat ovat yleisessä käytössä, ja siis myös kirjaston käyttäjien käytössä. Pysäköintilaitoksen rakenteissa on varauduttu sisäyhteyteen kirjaston kellariin. Kun kirjaston peruskorjaus on eittämättä lähivuosina edessä, tämä varaus kannattaa hyödyntää. Tämä poistaa käyttäjien hankalana kokeman pysäköintitilanteen.

Arkkitehtonisesti kirjasto on merkittävä osa lappeenrantalaista kaupunkikuvaa, jonka arvo nousee - ja ymmärretään - talon ulkoasun kohentuessa.

9.4. Kirjaston valtakunnallinen, maakunnallinen ja paikallinen merkittävyys

Valmistuttuaan rakennus oli kaupungin ylpeyden aihe ja suosittu vierailukohde kansainvälisille arvovieraille. Se noteerattiin kansainvälisesti myös kun UNESCOn kirjastoseminaari v. 1975 tutustui uusimpiin suomalaisiin kirjastoihin ja teki arvioita kirjastorakennusten toimivuudesta. Lappeenrannan kirjasto sai kiitosta [47].

Valmistuttuaan talo on toiminut monena, heti alkuun mm. kaupunginhallituksen kokoustilana ja lukuisien muiden yhdistysten kokoontumispaikkana. Keskeistilaa on käytetty myös konserttitilana nk. kävelykonserteissa ja yhä edelleen ne yleisötilaisuudet, jotka eivät mahdu 40-paikkaiseen luentosaliin järjestetään keskusaulassa.

Talon on ollut melko muuntojoustava uusien tarpeiden ilmaantuessa. Kirjastotoiminta on muuttunut valtavasti 40 vuoden aikana, ja talo on pyritty sopeuttamaan toiminnan muutoksiin annettujen resurssien puitteissa [48]. Vaikka tilat ovat vaihtaneet paikkaa, vanhoja toimintoja on lakkautettu ja uusia aloitettu, ei rakennukseen ole tehty isoja rakenteellisia muutoksia. Joitain teknistä muutoksia on tehty esimerkiksi ilmastoinnin ja data-installaatioiden osalta. Maakuntakirjastona toimiessaan kirjastotoimen ja kirjastorakennuksen merkitys on ollut maakunnallisesti itsestään selvä. Ja vaikka maakuntakirjaston status lakkaa v. 2018, pääkirjasto on oleellinen osa maakunnallista ja paikallista kulttuuritarjontaa ja täyttää tehtävänsä hyvin. Samalla se on merkittävä lenkki suomalaisten kirjastorakennusten ketjussa ja ansaitsee tulla säilytetyksi tehtävässään.

9.5 Monitoimitalon merkittävyys historiallisena kohteena

Monitoimitalo ei omaa merkittävyyttä historiallisena kohteena.

9.6 Monitoimitalon merkittävyys rakennushistoriallisena ja -taiteellisena kohteena

Monitoimitalot olivat 1970-80 luvulla uusia rakennustyyppejä suomalaisessa rakentamisessa. Niiden sisältö vaihteli paikkakunnittain. Joskus ne kokosivat suojiinsa monia jo aikaisemmin institutionalisoituneita rakennustyyppejä kuten päiväkoteja, kouluja ja liikuntatiloja. Tällöin keskittämisellä haettiin säästöjä ja synergiaa. Joissain tapauksissa niiden alle taas koottiin toimintoja, joilla aikaisemmin ei ollut ollut omia tiloja tai rakennuksia. Tyypillisesti nämä olivat nuorison eri harrastetiloja tai tiloja koulupäivien jälkeiseen yhdessäoloon.

Lappeenrannan monitoimitalo edustaa jälkimmäistä tyyppiä ja täyttää tehtävänsä hyvin. Se on ollut kovassa käytössä valmistumisestaan lähtien ja on muodostunut tärkeäksi varsinkin bändi- ja diskoharrastukselle. Se tarjoaa myös kokoustiloja yhdistyksille, seuroille tai spontaanimmille ryhmille. Tässä mielessä se on rakennushistoriallisesti melko merkittävä uuden tyypin monitoimitalojen edustaja.

9.7 Monitoimitalon merkitys kaupunkikuvallisena kohteena

Monitoimitalo sijoittuu kirjaston viereen osaksi aikaisempaa Vapaudenaukion julkisten rakennusten kokonaisuutta. Samaan yhteyteen kaavailtiin pitkään myös teatteria, joka toteutettiin kuitenkin muualle. Monitoimitalon suunnittelua rajoitti epätietoisuus Pormestarin puiston suunnitelmista ja se rakentui tästä syystä melko sulkeutuneeksi rakennukseksi suhteessa toimintaympäristöönsä. Esimerkiksi ulkotiloja nuorille ei voitu rakentaa, koska rakennus täytti koko tontin eikä lähiympäristön tulevaisuudesta ollut tietoa.

Lappeenrannan monitoimitalo edustaa tiukan budjetin hyötyrakentamista ja arkiarkkitehtuuria. Siinä kokeiltiin rakennusaikanaan uudehkoa pesubetonitekniikkaa, ja kokeiltiin voidaanko sillä tekniikalla saada aikaan terastirappausta vastaavaa ilmettä julkisivuihin. Pormestarinpuiston rakentamisessa v. 2016 monitoimitalon sokkeleissa hyödynnettiin graafista betonia.

Monitoimitalon merkitys kaupunkikuvallisesti ei ole korvaamaton.

9.8 Monitoimitalon valtakunnallinen, maakunnallinen ja paikallinen merkittävyys

Rakennus on osoittautunut tarpeelliseksi ja toimivaksi hankkeeksi. Lappeenrannan “Monari” on käsite kaupungissa ja koko maakunnassa, ja se tarjonnut kokoontumispaikan ja monipuolisen harrastepaikan mm. soitto- ja disko-harrastukseen usealle sukupolvelle. Kaupunkikuvallisesti se on muodostunut osaksi Lappeenrannan keskustan arkiympäristöä ja se on paikallisesti tunnettu.

Valtakunnallista tai maakunnallista merkittävyyttä arkkitehtuuriltaan tai muilta ratkaisuiltaan monitoimitalo ei kuitenkaan ole saavuttanut.

10. LÄHTEET

ARKISTOT

LAPPEENRANNAN KAUPUNGIN RAKENNUSVALVONTA (LPVa)
Kirjaston rakennuslupa-aineisto
Monitoimitaloin rakennuslupa-aineisto

LAPPEENRANNAN KAUPUNKI KAUPUNKISUUNNITTELU
Kaavakartat

LAPPEENRANNAN KAUPUNGINKIRJASTON CARELICA-KOKOELMA
Pentti Salla: Selvitys Lappeenrannan 325-juhlissa vihityn Lappeenrannan kaupunginkirjaston suunnittelu- ja rakennusvaiheista (21.10.1974)

SUOMEN ARKKITEHTUURIMUSEO
Arkkitehtikilpailut

KIRJALLISET LÄHTEET

PAINETUT LÄHTEET

Arkkitehti / Kilpailuliite 4 / 1958

Arkkitehti / Kilpailuliite 3 / 1964

Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit 2000 M-Ö. TEK, TFiF 2000

Lappeenrannan kaupungin historia 1917-1966, nide 1. Jyväskylä 1988

Pöllönen Jenni, 2014. Villimiehen arkivaatteet, Lappeenrannan keskusta-alueen suunnittelu ja muutos vuosina 1956-1980, Pro gradu-tutkimus, Jyväskylän yliopisto, Historian ja etnologian laitos

Schildt, Göran 2007. Alvar Aalto - elämä, Jyväskylä

Six Libraries in Finland 1975. Sven Hirn (toim.) Under scurnity during the International Conference on Library Buildings, June 30-July 4, 1975, organized by the Finnish National Comission for UNESCO. Helsinki

Tekniikan akateemiset ja arkkitehdit 2011 M-Ö. TEK, TFiF, SAFA, RIL 2011

Toivanen Pekka 1983. Lappeenrannan kaupunginkirjasto 1883-1983, Lappeenranta

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

UNESCO seminar on library buildings, July 2 1975, Lappeenranta City Library - Group evaluation / group 1 (Lappeenrannan kaupunginkirjasto)

WWW-SIVUSTOT

Aarniala Ilpo, blogi, Hullu arkkitehti - muistihäiriöitä arkkitehtuurista https://hulluarkkitehti.fi/2014/09/

HAASTATTELUT

Aho Seppo, kaupunginarkkitehti (1973-2005), 22.11.2017
Hikipää Aune, kirjastonjohtaja 1984-1999), 14.11.2017
Muinonen Martti, arkkitehti, 27.11.2017
Priha Leena, kirjaston palvelujohtaja (1991-), 15.11.2017
Vuorinen Sami, arkkitehti, 27.11.2017

11. VIITTEET

1 Lappeenrannan kaupungin historia 1917-1966, 160
2 Lappeenrannan kaupungin historia 1917-1966, 160
3 Lappeenrannan kaupungin historia 1917-1966, 162
4 Lappeenrannan kaupungin historia 1917-1966, 166
5 Lappeenrannan kaupungin historia 1917-1966, 166
6 Arkkitehti / Kilpailuliite 4 / 1958, 37-44
7 Lappeenrannan kaupungin historia 1917-1966, 170
8 Lappeenrannan kaupungin historia 1917-1966, 171
9 Pöllönen Jenni, Villimiehen arkivaatteet, Lappeenrannan keskusta-alueen suunnittelu...1980, 33
10 Arkkitehti / Kilpailuliite 3 / 1964, 32
11 Lappeenrannan kaupungin historia 1917-1966, 174
12 Toivanen Pekka, Lappeenrannan kaupunginkirjasto 1883-1983, 28-29
13 Toivanen Pekka, Lappeenrannan kaupunginkirjasto 1883-1983, 63
14 Toivanen Pekka, Lappeenrannan kaupunginkirjasto 1883-1983, 68
15 Toivanen Pekka, Lappeenrannan kaupunginkirjasto 1883-1983, 79
16 Toivanen Pekka, Lappeenrannan kaupunginkirjasto 1883-1983, 100
17 Toivanen Pekka, Lappeenrannan kaupunginkirjasto 1883-1983, 200
18 Aune Hikipää 14.11.2017
19 Pentti Salla: …Lappeenrannan kaupunginkirjaston suunnittelu- ja rakennusvaiheista 21.10.1974, 1
20 Pentti Salla: …Lappeenrannan kaupunginkirjaston suunnittelu- ja rakennusvaiheista 21.10.1974, 2
21 Pentti Salla: …Lappeenrannan kaupunginkirjaston suunnittelu- ja rakennusvaiheista 21.10.1974, 4
22 Pentti Salla: …Lappeenrannan kaupunginkirjaston suunnittelu- ja rakennusvaiheista 21.10.1974, 6
23 Tekniikan akateemiset ja arkkitehdit 2011, 270
24 Tekniikan akateemiset ja arkkitehdit 2011, 270
25 Ilpo Aarniala, blogi, Hullu arkkitehti - muistihäiriöitä arkkitehtuurista
26 Tekniikan akateemiset ja arkkitehdit 2011, 270
27 Göran Schildt: Alvar Aalto - elämä, 793-795
28 Aune Hikipää 14.11.2017
29 Toivanen Pekka, Lappeenrannan kaupunginkirjasto 1883-1983, 123
30 Seppo Aho 22.11.2017
31 Aune Hikipää 14.11.2017
32 UNESCO seminar on library buildings 1975
33 Six Libraries in Finland, edit Sven Hirn, 1975
34 Seppo Aho 22.11.2017
35 Seppo Aho 22.11.2017
36 Leena Priha 15.11.2017
37 Leena Priha 15.11.2017
38 Aune Hikipää 14.11.2017
39 Leena Priha 15.11.2017
40 Martti Muinonen 27.11.2017
41 Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit 2000 889
42 Sami Vuorinen 27.11.2017
43 Martti Muinonen 27.11.2017
44 Martti Muinonen 27.11.2017
45 Sami Vuorinen 27.11.2017
46 Martti Muinonen 27.11.2017
47 UNESCO seminar on library buildings 1975
48 Leena Priha 15.11.2017

12. LIITTEET

LIITE 1 Kirjaston rakennuslupapiirustukset 1.12.1970

LIITE 2 Kirjaston ajantasapiirustukset (Vahanen 2017)

LIITE 3 Monitoimitalon rakennuslupapiirustukset 26.6.1980

LIITE 1 Pääkirjaston rakennuslupapiirustukset 1.12.1970

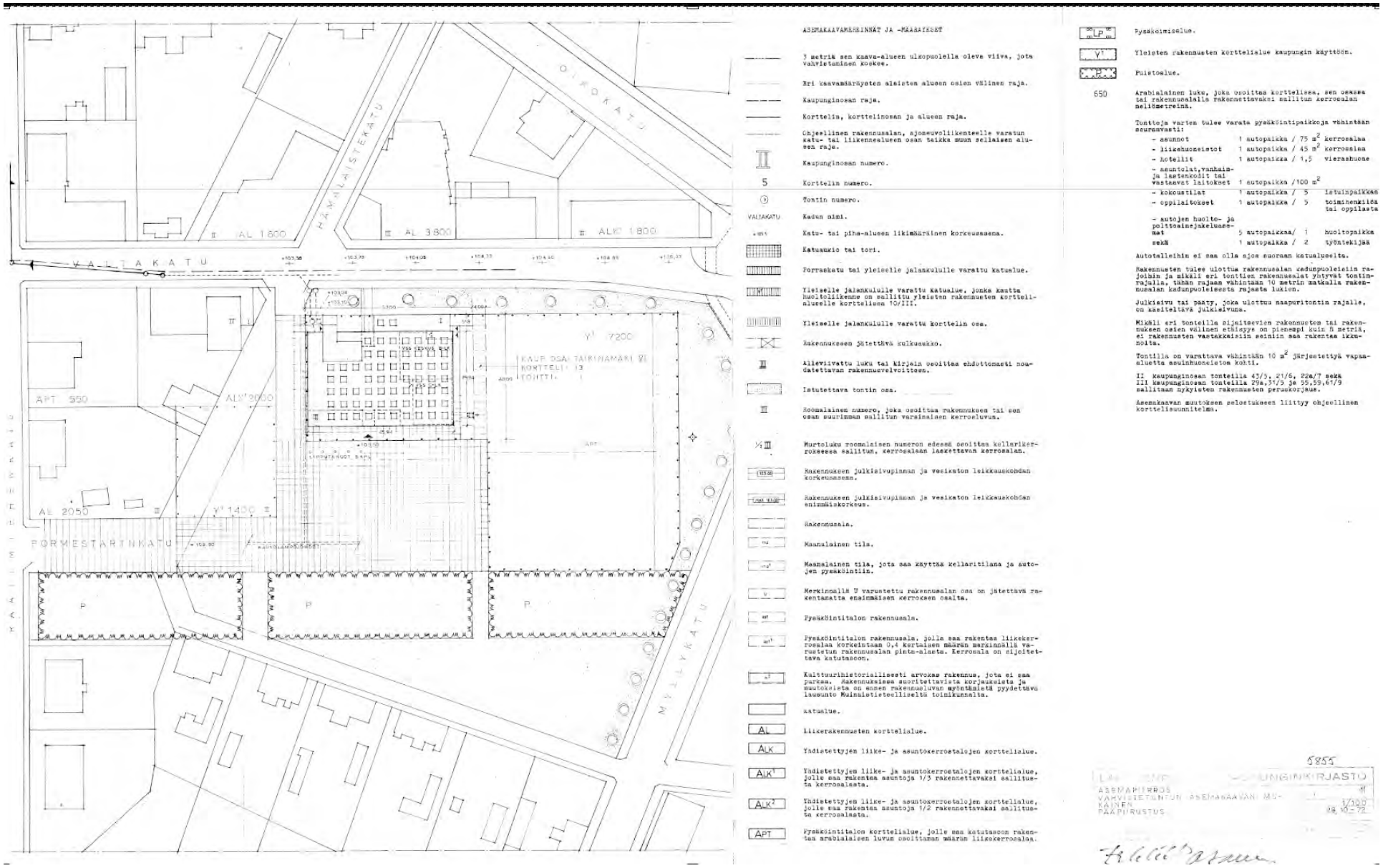

Asemapiirros

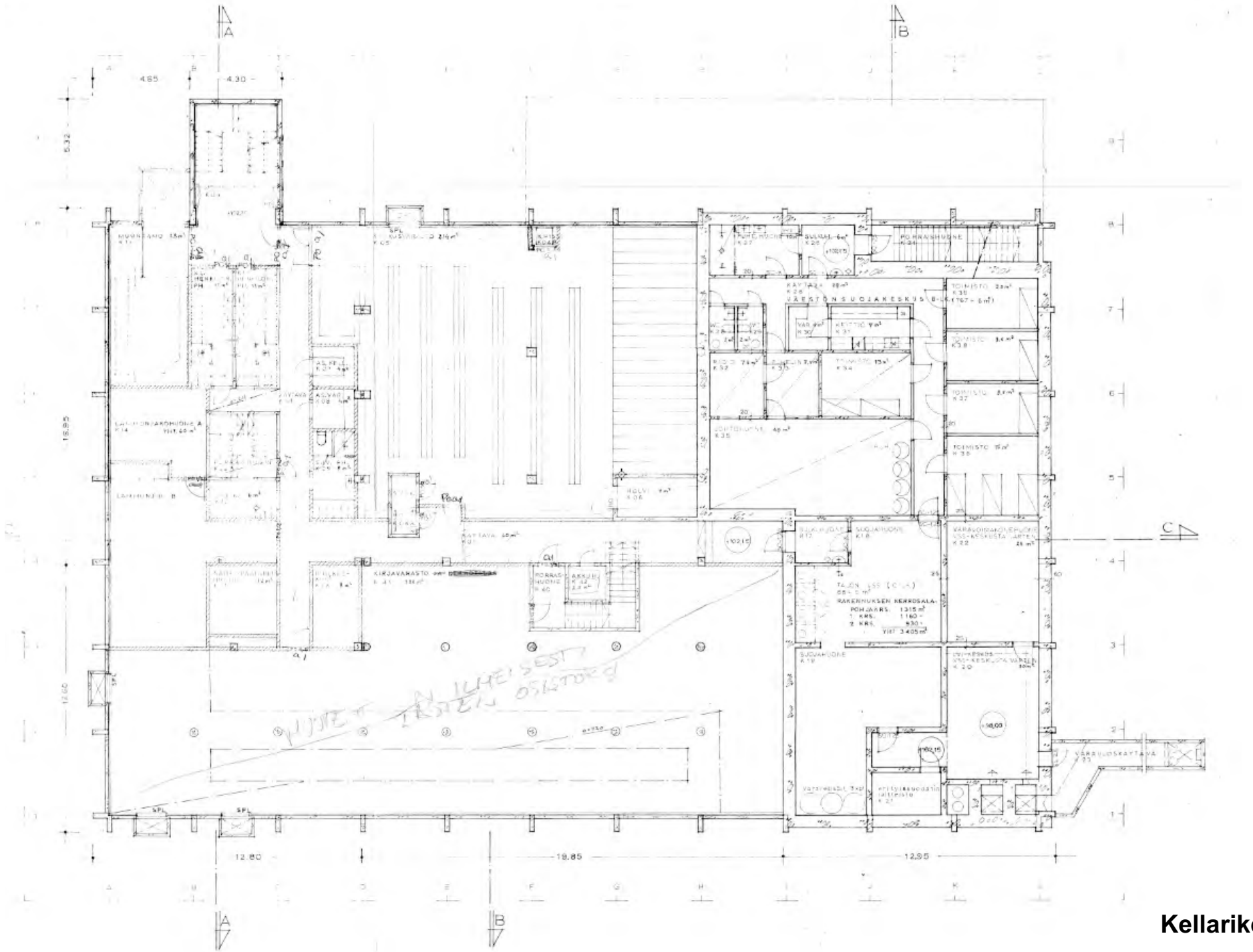

Kellarikerros

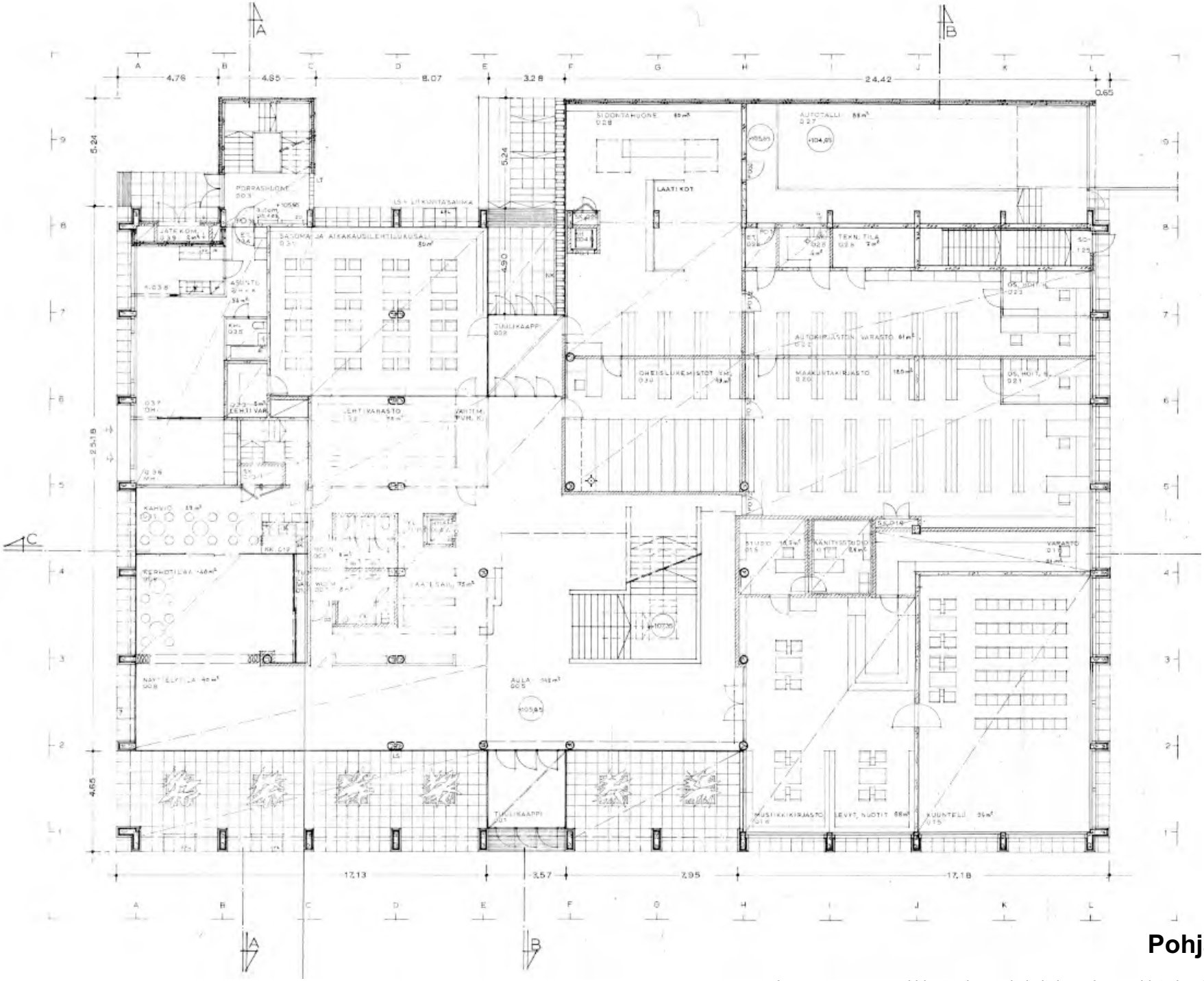

Pohjakerros

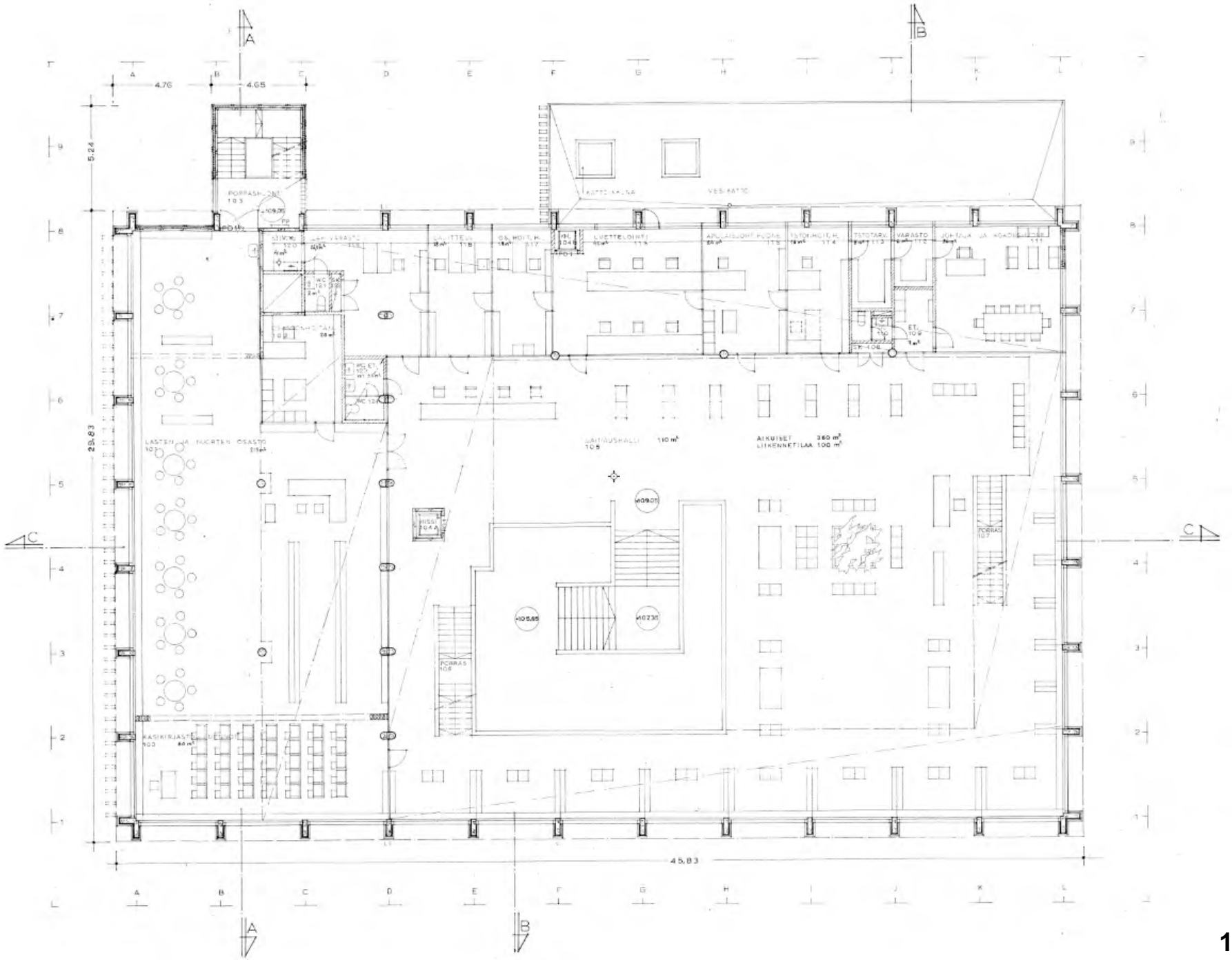
A
B
C
4.76
4.65
5.24
29.83
45.83
PORRASHUONE 103
LASTEN JA NUORTEN OSASTO
KASIKIRJASTO
LUETTELOINTI
APULAISJOHT. HUONE
TSTOHJT. H.
TSTOTARV.
VARASTO
JOHTAJA JA KOKOUSH.
AIKUISET 360 m²
LIITKENNETILAA 100 m²
HISSI
PORRAS 105
PORRAS 107

1. kerros

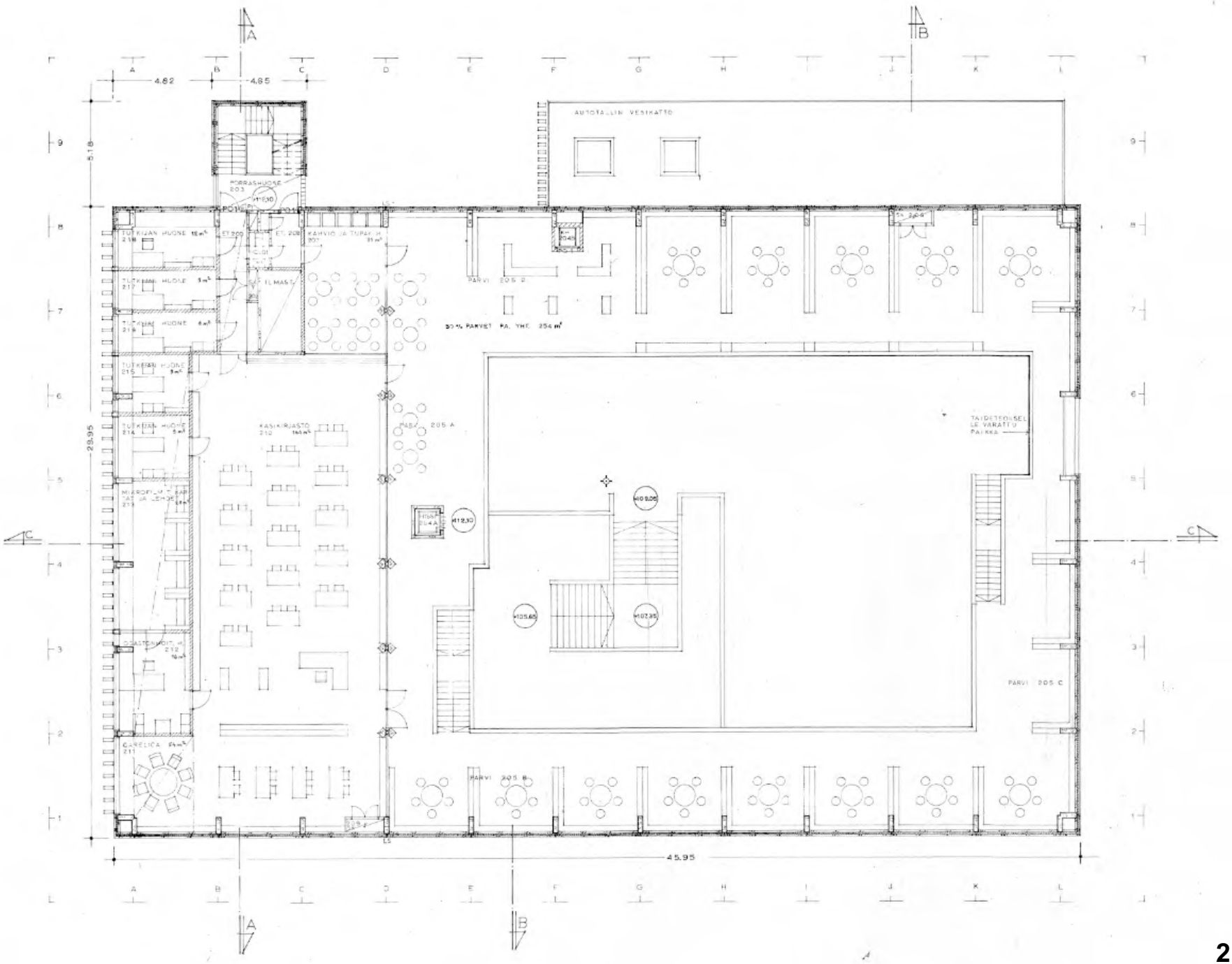
AUTOTALLIN VESIKATTO
PORRASHUONE 203
TUTKIJAN HUONE 218
TUTKIJAN HUONE 219
TUTKIJAN HUONE 216
TUTKIJAN HUONE 215
TUTKIJAN HUONE 214
KAHVIO JA TUPAKOINTI 207
PARVI 205 D
50 % PARVET PA. YHT. 254 m²
KASIKIRJASTO 210
HALL 205 A
TAIDETOIMISELLE VARATTU PAIKKA
PARVI 205 C
PARVI 205 B
CARELICA 211
45.95
28.95
5.18
4.82
4.85

2. kerros

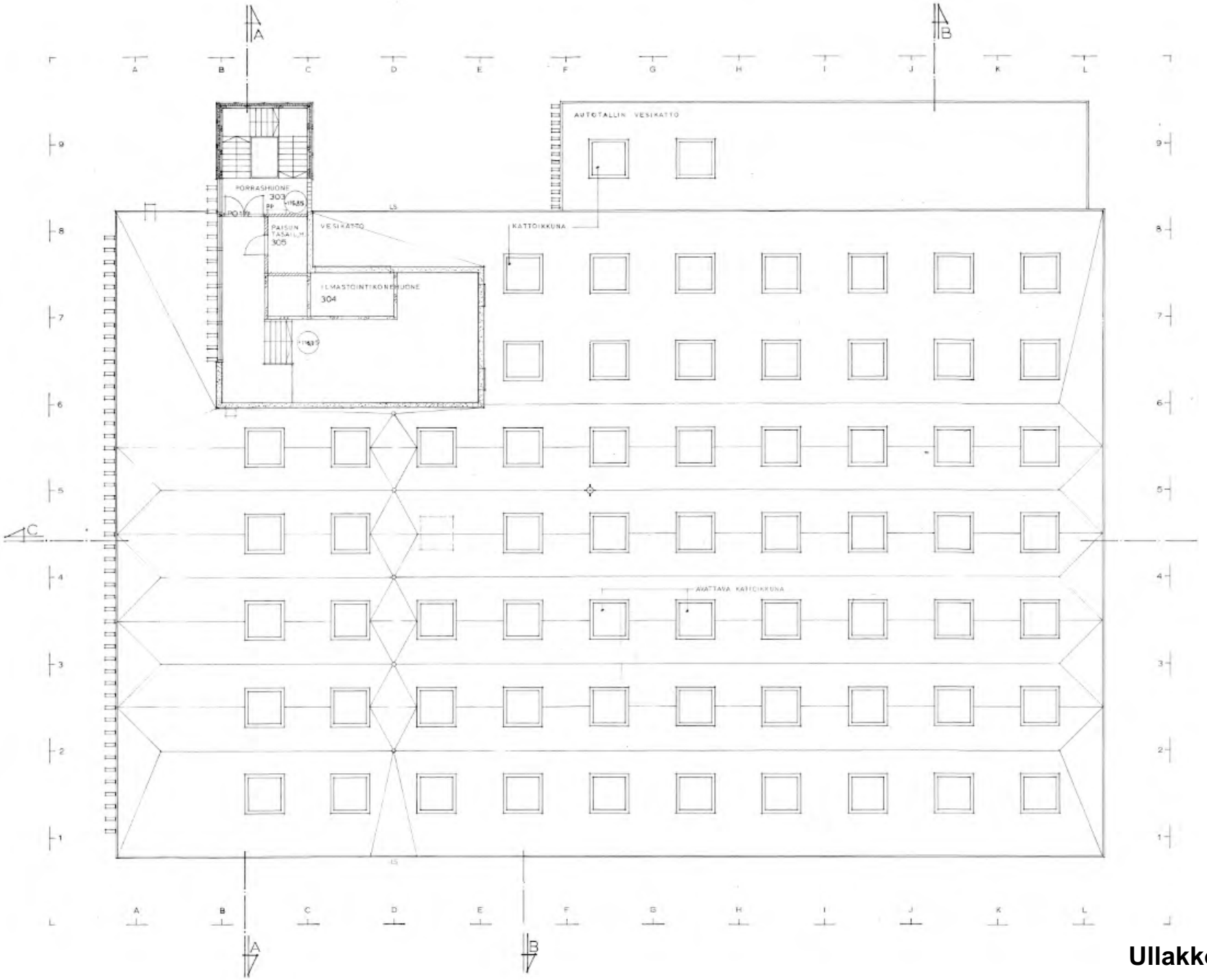

Ullakkokerros

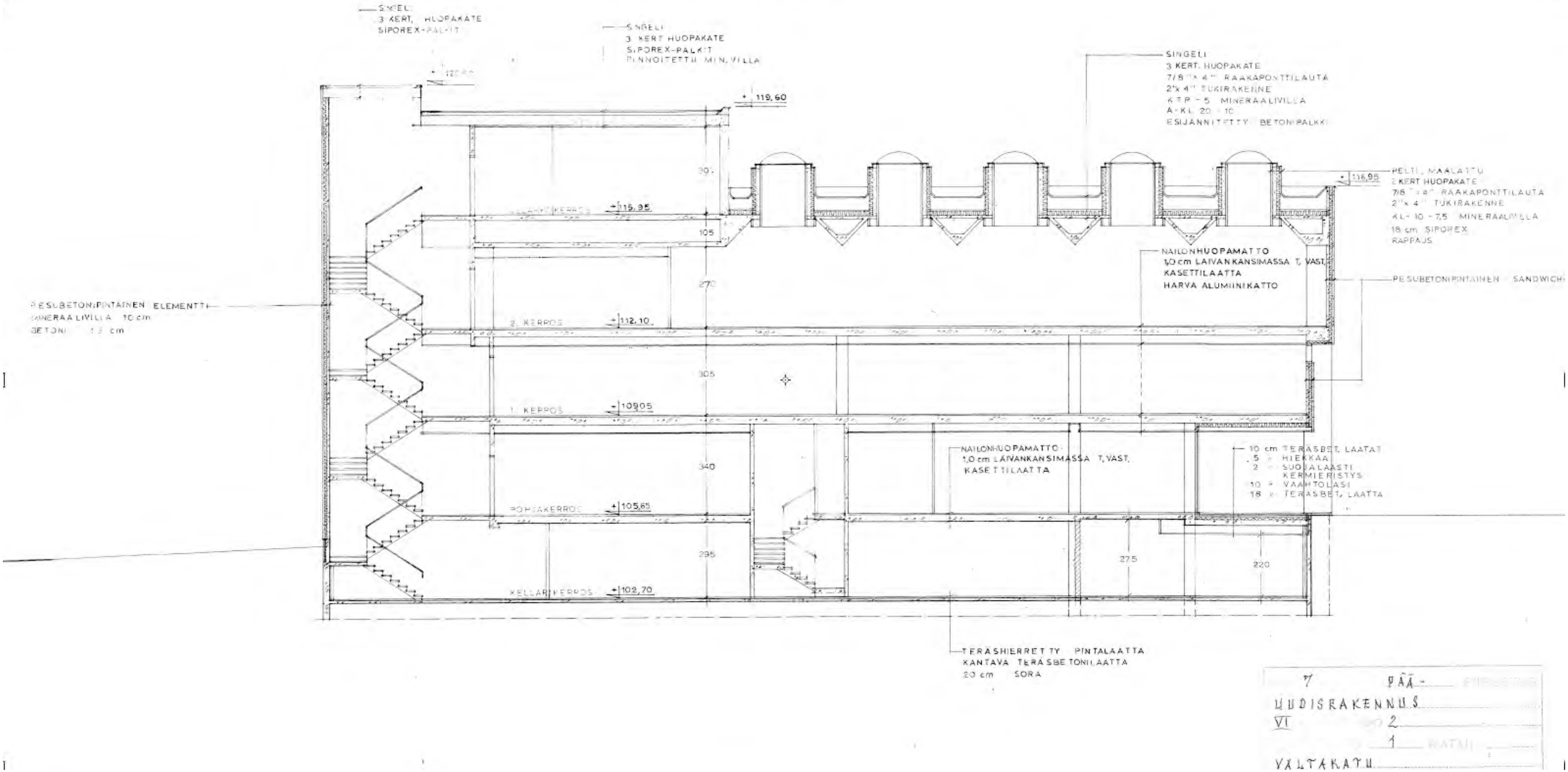
SINGELI
3 KERT. HUOPAKATE
SIPOREX-PALKIT
SINGELI
3 KERT HUOPAKATE
SIPOREX-PALKIT
PINNOITETTU MIN. VILLA
SINGELI
3 KERT. HUOPAKATE
7/8" x 4" RAAKAPONTTILAUTA
2"x 4" TUKIRAKENNE
KTP - 5 MINERAALIVILLA
A-KL 20 - 10
ESIJÄNNITETTY BETONIPALKKI
+ 119,60
PELTI, MAALATTU
1 KERT HUOPAKATE
7/8" x 4" RAAKAPONTTILAUTA
2"x 4" TUKIRAKENNE
KL- 10 - 7,5 MINERAALIVILLA
18 cm SIPOREX
RAPPAUS
+ 116,95
NAILONHUOPAMATTO
1,0 cm LAIVANKANSIMASSA T. VAST.
KASETTILAATTA
HARVA ALUMIINIKATTO
PESUBETONIPINTAINEN SANDWICH
PESUBETONIPINTAINEN ELEMENTTI
MINERAALIVILLA 10 cm
BETONI 7,5 cm
+ 115,95
2. KERROS
+ 112,10
1. KERROS
+ 109,05
NAILONHUOPAMATTO
1,0 cm LAIVANKANSIMASSA T. VAST.
KASETTILAATTA
10 cm TERASBET. LAATAT
5 " HIEKKAA
2 " SUODATUSLAASTI
KERMIERISTYS
10 " VAAHTOLASI
18 " TERASBET. LAATTA
+ 105,65
KELLARIKERROS
+ 102,70
TERÄSHIERRETTY PINTALAATTA
KANTAVA TERASBETONILAATTA
20 cm SORA
7
PÄÄ-
UUDISRAKENNUS
VI
2
1
VALTAKATU

Leikkaus AA

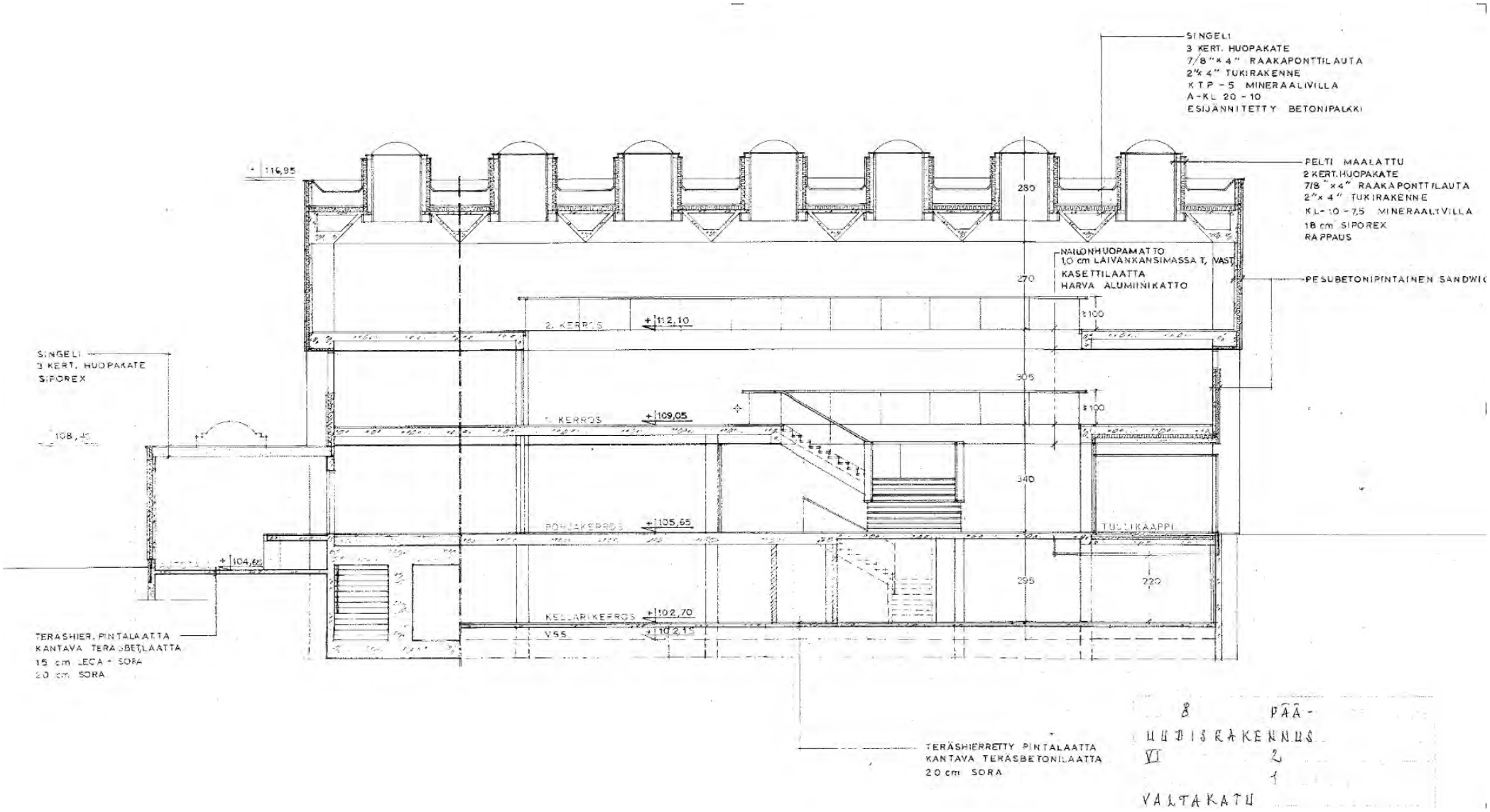
SINGELI
3 KERT. HUOPAKATE
7/8" x 4" RAAKAPONTTILAUTA
2"x 4" TUKIRAKENNE
KTP - 5 MINERAALIVILLA
A-KL 20 - 10
ESIJÄNNITETTY BETONIPALKKI
PELTI MAALATTU
2 KERT. HUOPAKATE
7/8" x 4" RAAKAPONTTILAUTA
2"x 4" TUKIRAKENNE
KL-10 - 7,5 MINERAALIVILLA
18 cm SIPOREX
RAPPAUS
NAUHAHUOPAMATTO
1,0 cm LAIVANKANSIMASSA T. VAST.
KASETTILAATTA
HARVA ALUMIINIKATTO
PESUBETONIPINTAINEN SANDWI
+116,85
280
270
305
340
295
220
≥100
≥100
2. KERROS
+112,10
1. KERROS
+109,05
POHJAKERROS
+105,65
KELLARIKERROS
+102,70
VSS
+102,15
+104,65
108,45
TULLIKAAPPI
SINGELI
3 KERT. HUOPAKATE
SIPOREX
TERASHIER. PINTALAATTA
KANTAVA TERASBETILAATTA
15 cm LECA - SORA
20 cm SORA
TERÄSHIERRETTY PINTALAATTA
KANTAVA TERÄSBETONILAATTA
20 cm SORA
8 PÄÄ-
UUDISRAKENNUS
VI 2
1
VALTAKATU

Leikkaus BB

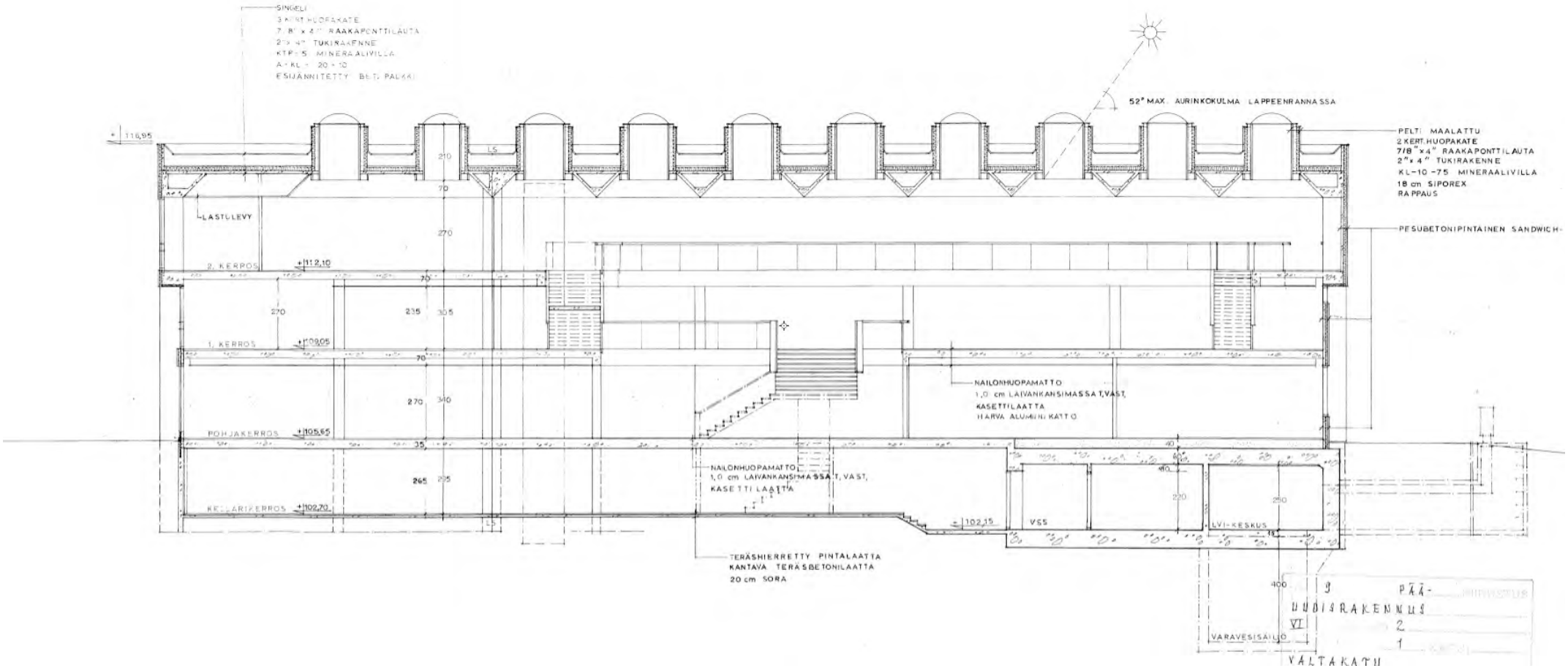
SINGELI
3 KERT. HUOPAKATE
7/8" x 4" RAAKAPONTTILAUTA
2" x 4" TUKIRAKENNE
KTP-5 MINERAALIVILLA
A-KL - 20 + 10
ESIJÄNNITETTY BET. PALKKI
52° MAX. AURINKOKULMA LAPPEENRANNASSA
PELTI MAALATTU
2 KERT. HUOPAKATE
7/8" x 4" RAAKAPONTTILAUTA
2" x 4" TUKIRAKENNE
KL-10 -75 MINERAALIVILLA
18 cm SIPOREX
RAPPAUS
PESUBETONIPINTAINEN SANDWICH-
LASTULEVY
2. KERROS
1. KERROS
POHJAKERROS
KELLARIKERROS
NAILONHUOPAMATTO
1,0 cm LAIVANKANSIMASSA T, VAST,
KASETTILAATTA
HARVA ALUMIINI KATTO
NAILONHUOPAMATTO
1,0 cm LAIVANKANSIMASSA T, VAST,
KASETTI LAATTA
TERÄSHIERRETTY PINTALAATTA
KANTAVA TERÄSBETONILAATTA
20 cm SORA
VSS
LVI-KESKUS
VARAVESISÄILÖ
PÄÄ-
RAKENNUS
VALTAKATU

Leikkaus CC

Etelään

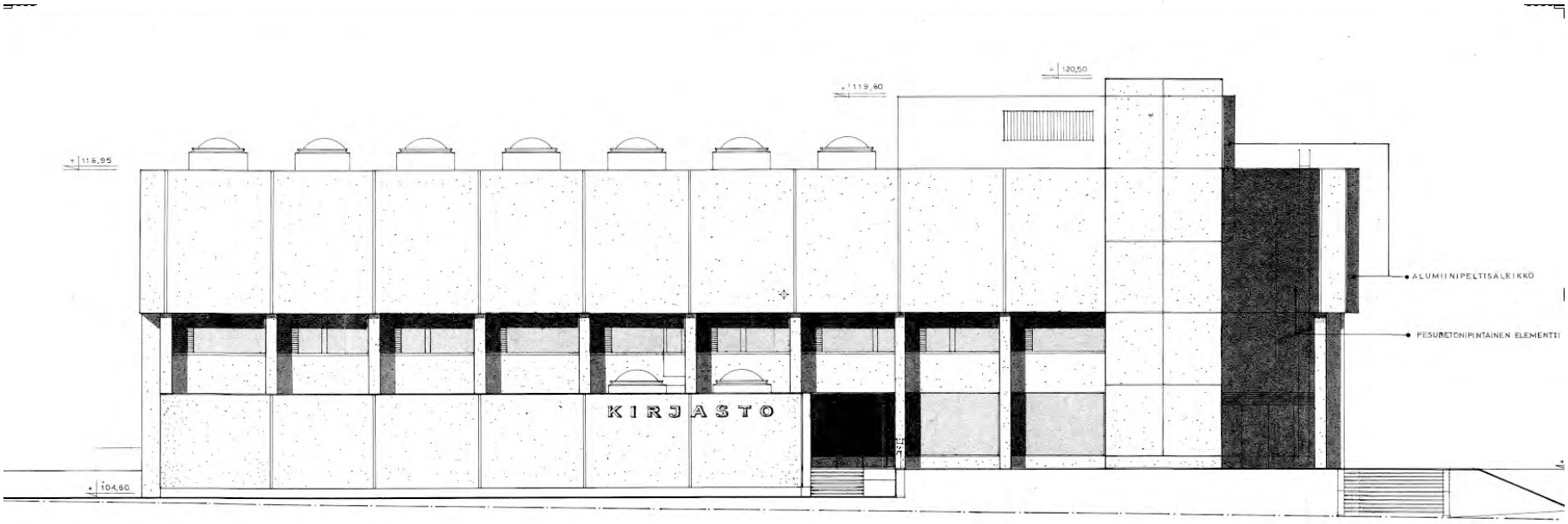

Pohjoiseen

Julkisivuja

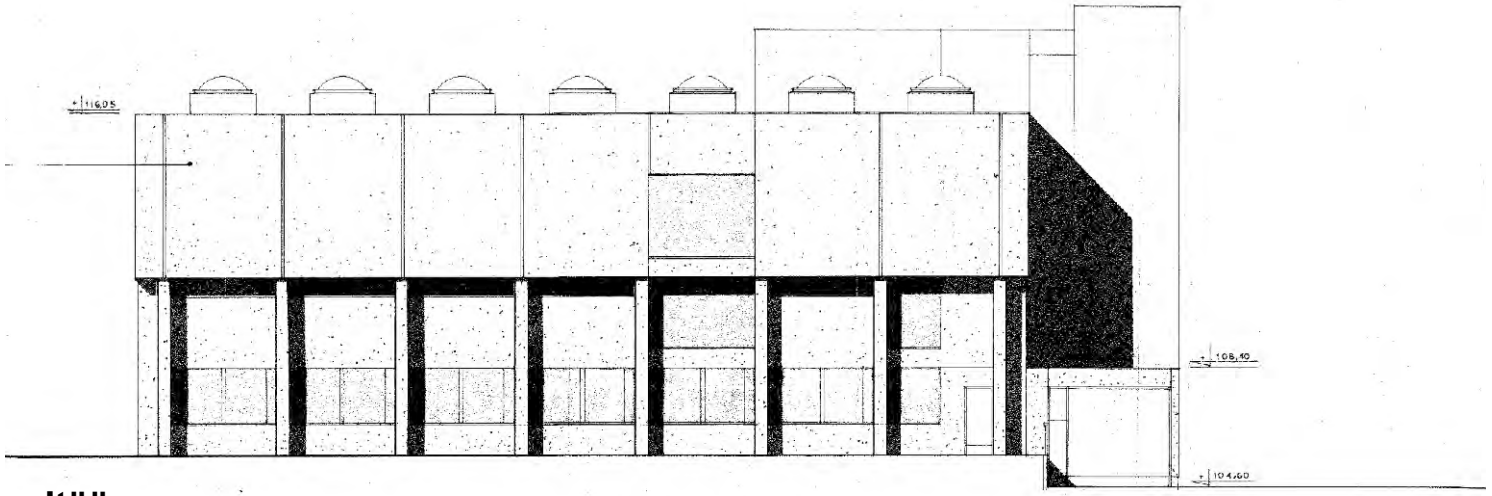

Itään

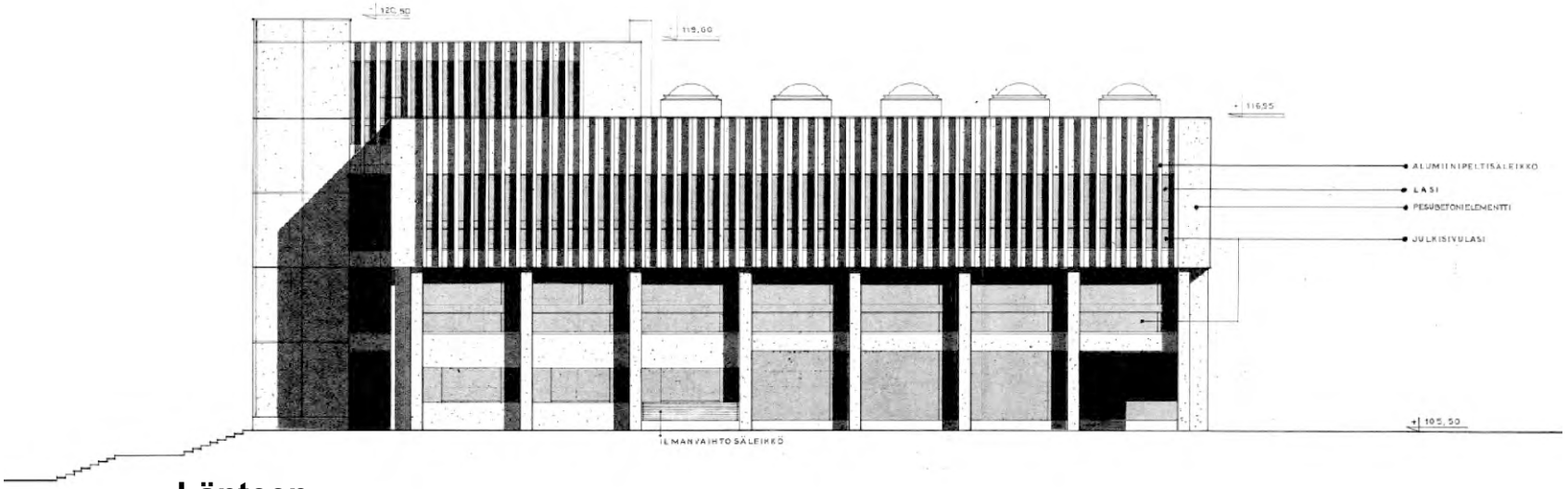

Länteen

Julkisivuja

LIITE 2 Pääkirjaston ajantasapiirustukset 2017 (Vahanen)

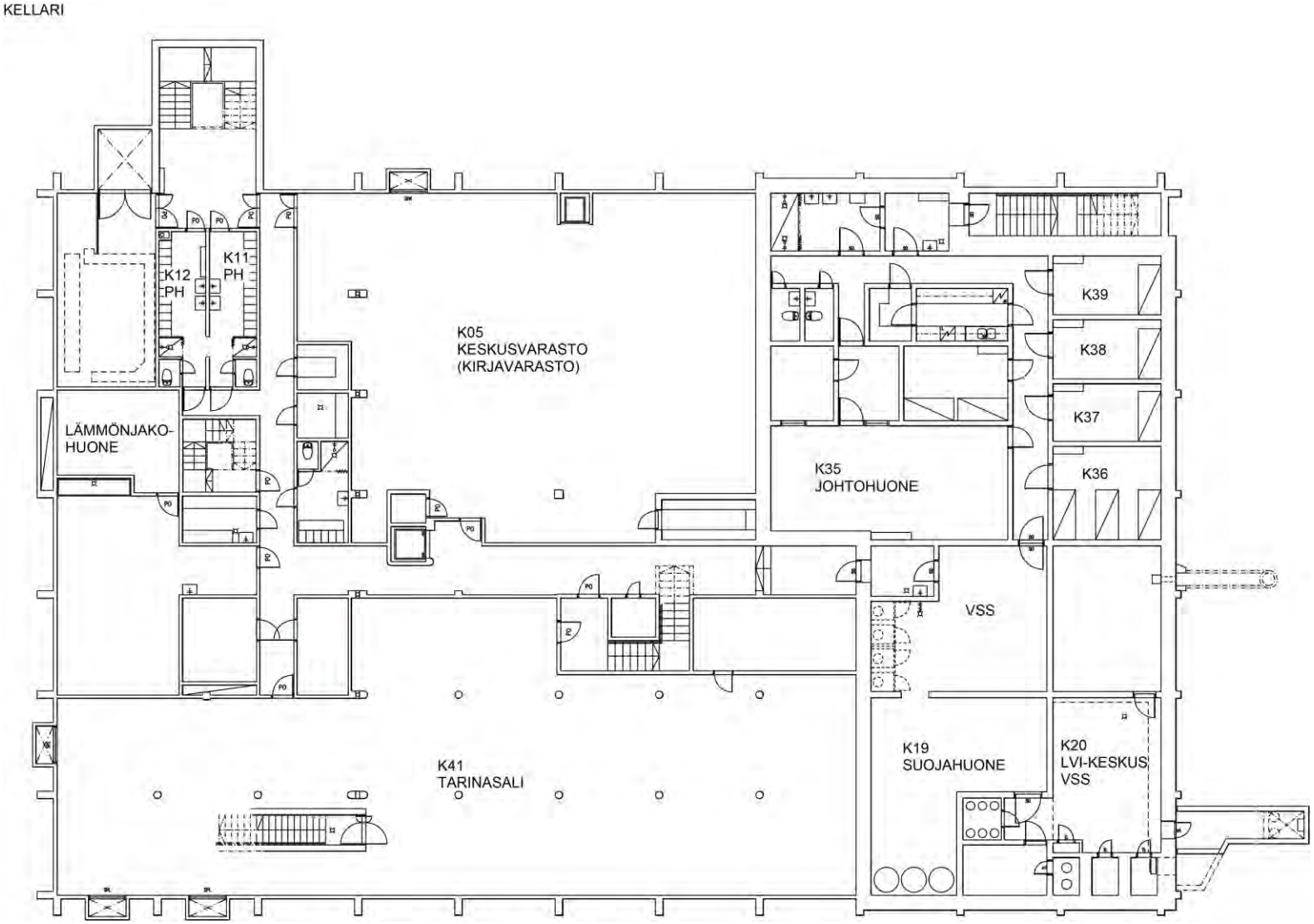

Kellarikerros

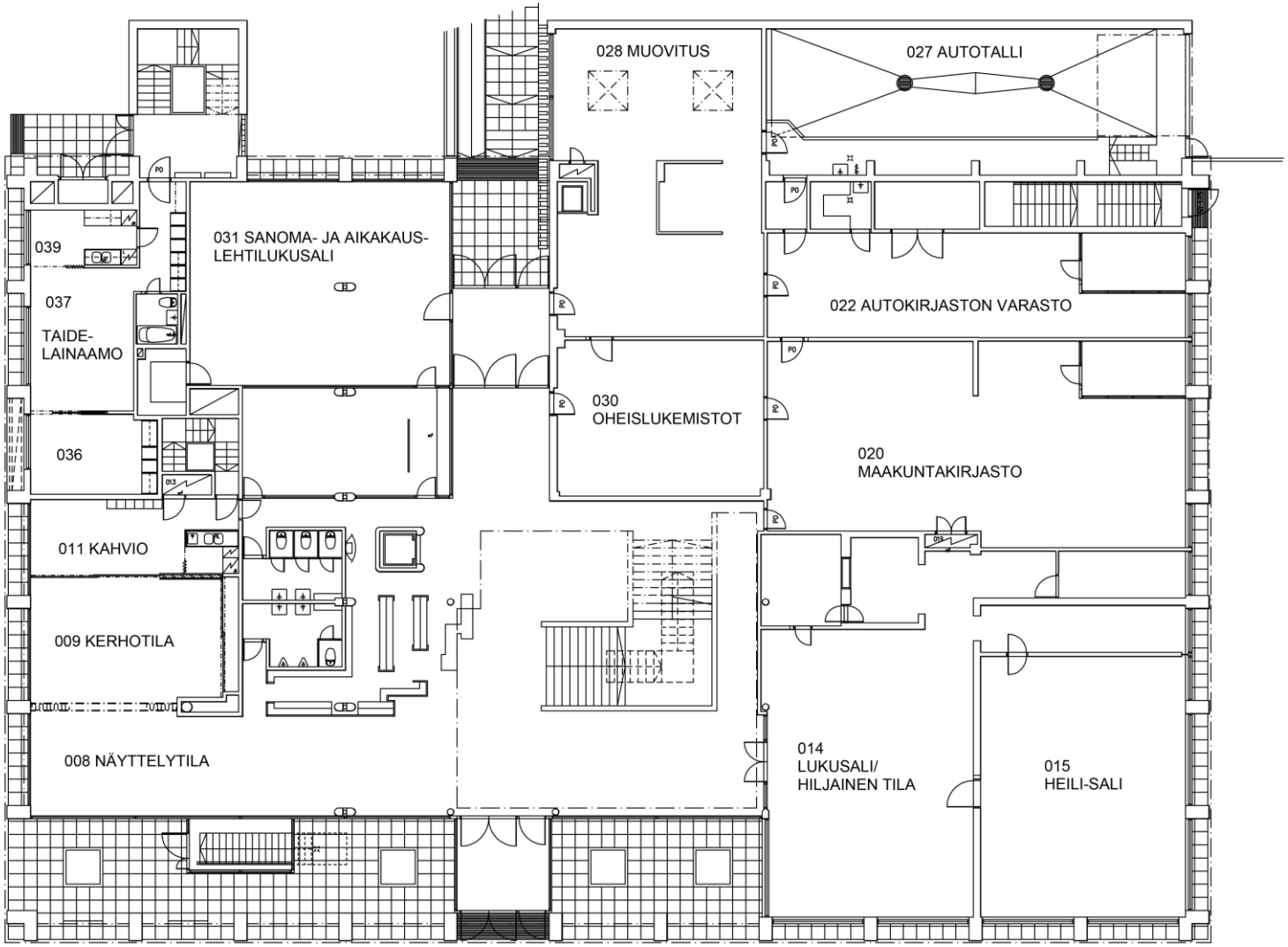

Pohjakerros

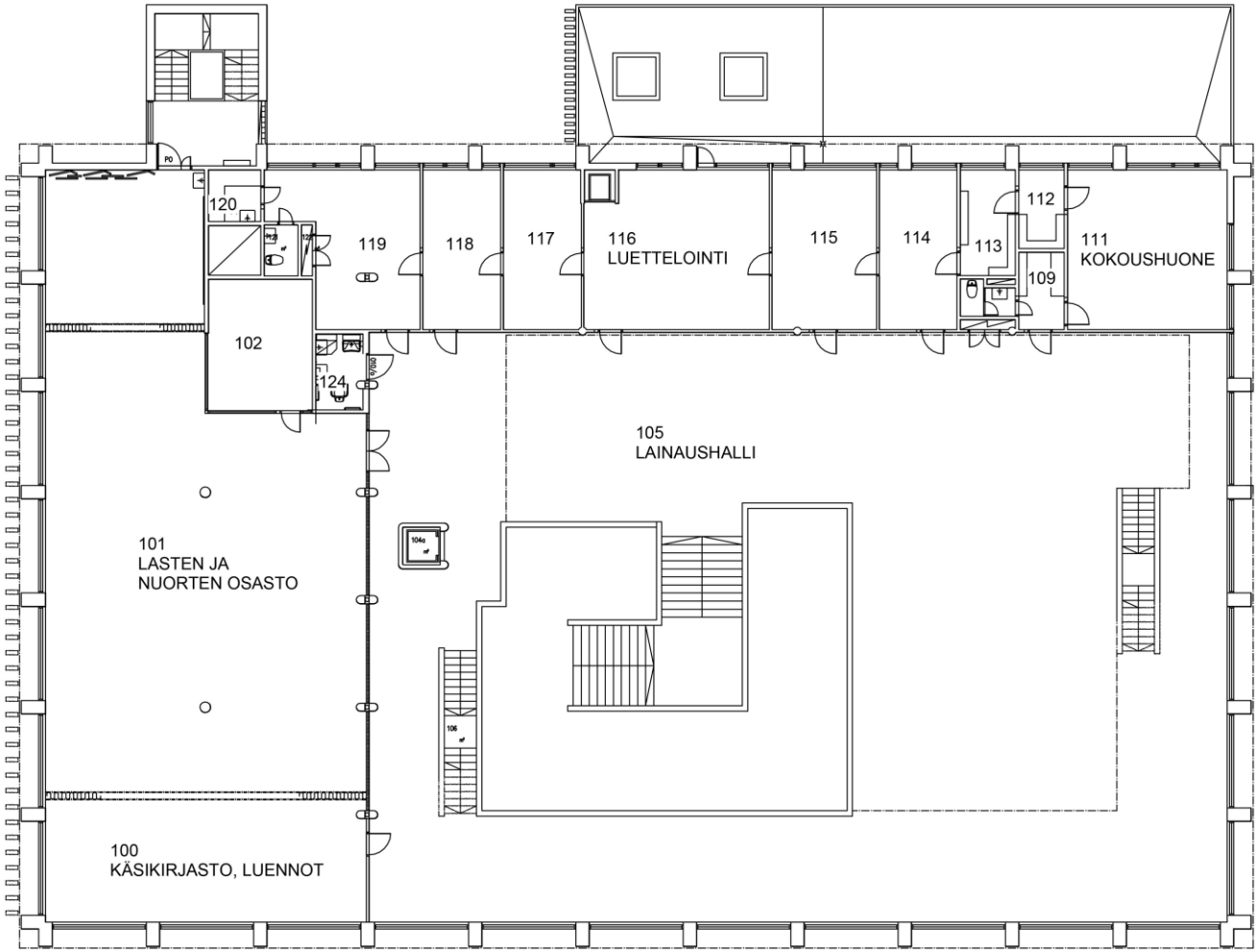
120
119
118
117
116
LUETTELOINTI
115
114
113
112
111
KOKOUSHUONE
109
102
124
105
LAINAUSHALLI
101
LASTEN JA
NUORTEN OSASTO
100
KÄSIKIRJASTO, LUENNOT

1. kerros

2. KRS

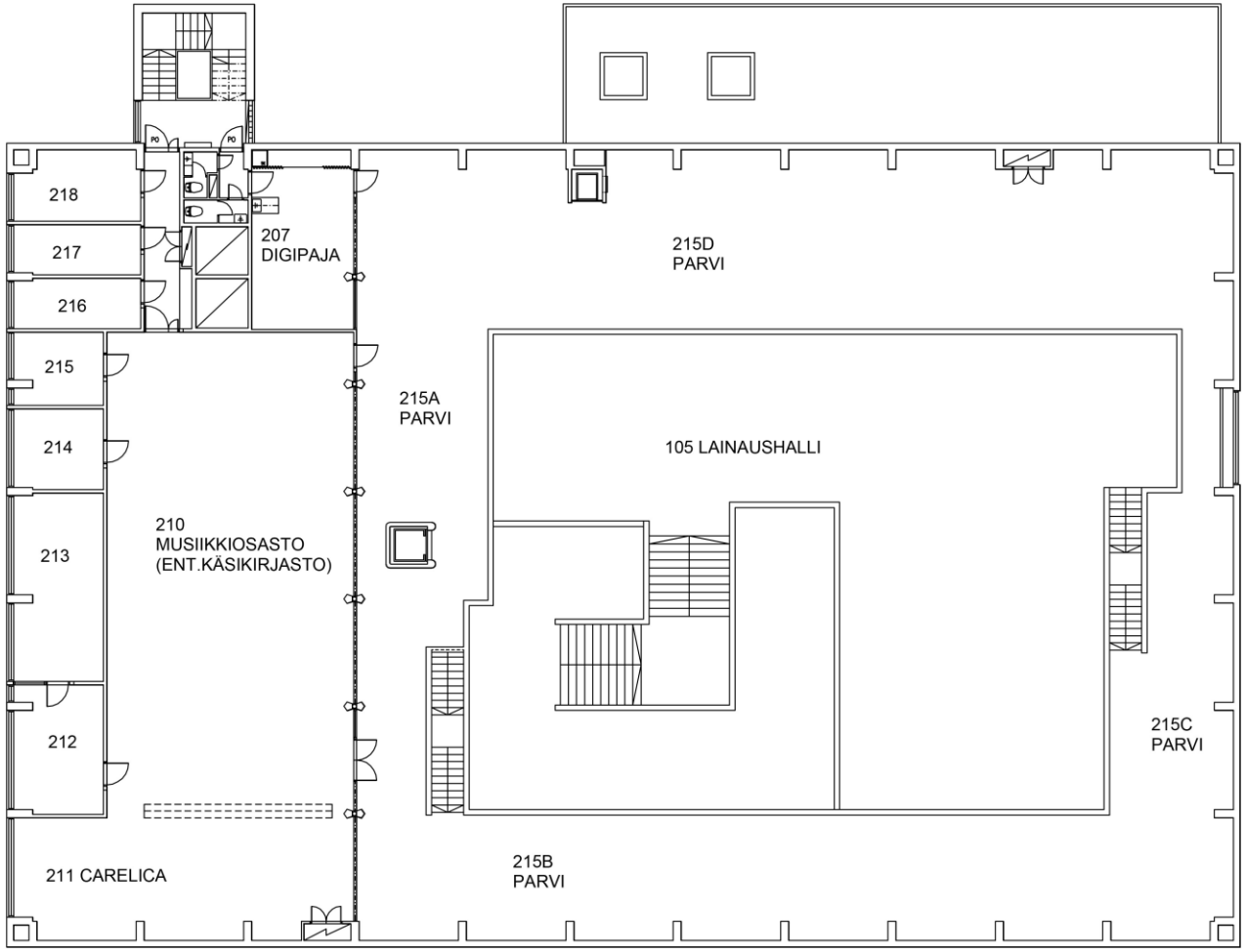

2. kerros

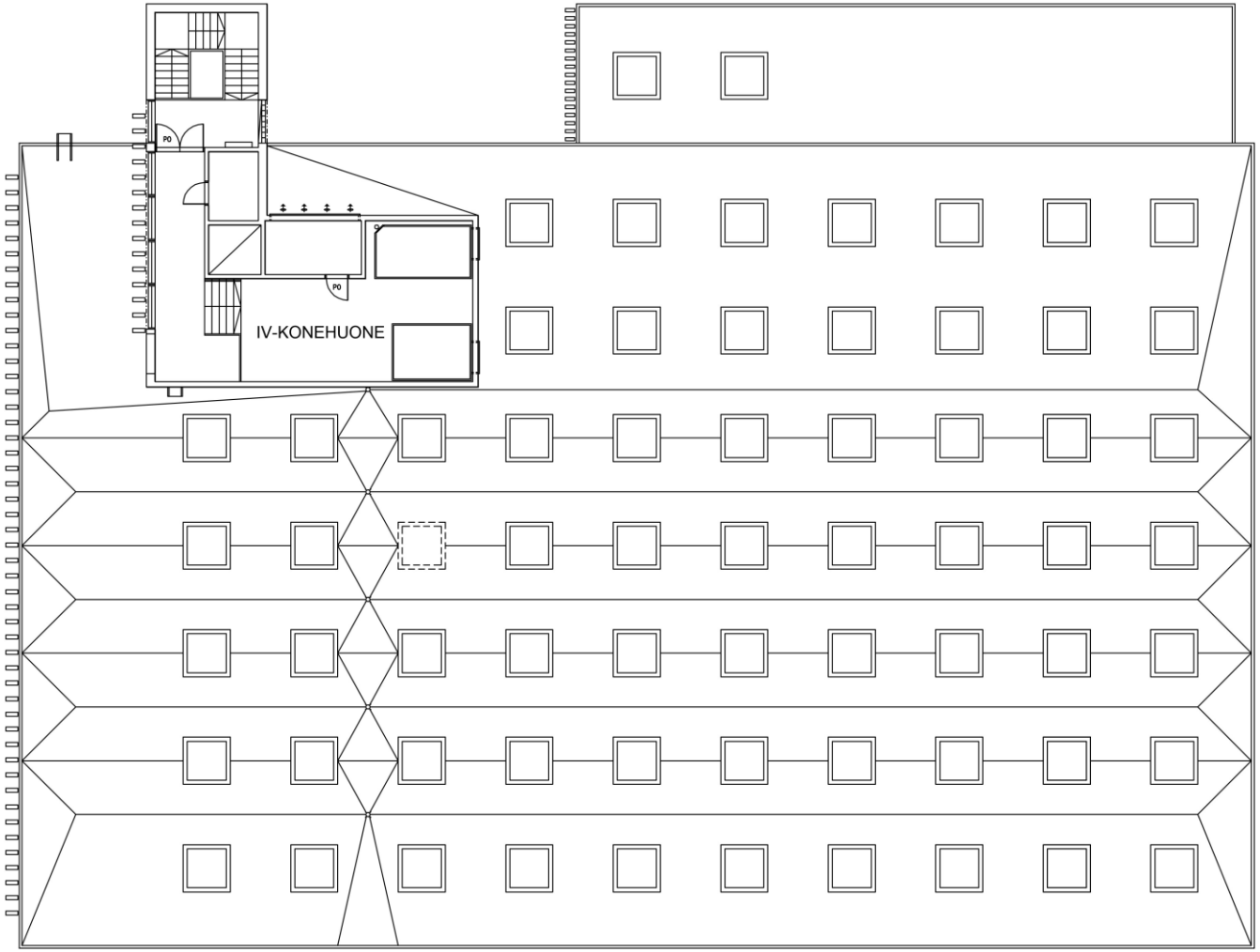

Ullakkokerros ja vesikatto

Leikkaus

LIITE 3 Monitoimitalon rakennuslupapiirustukset 26.6.1980

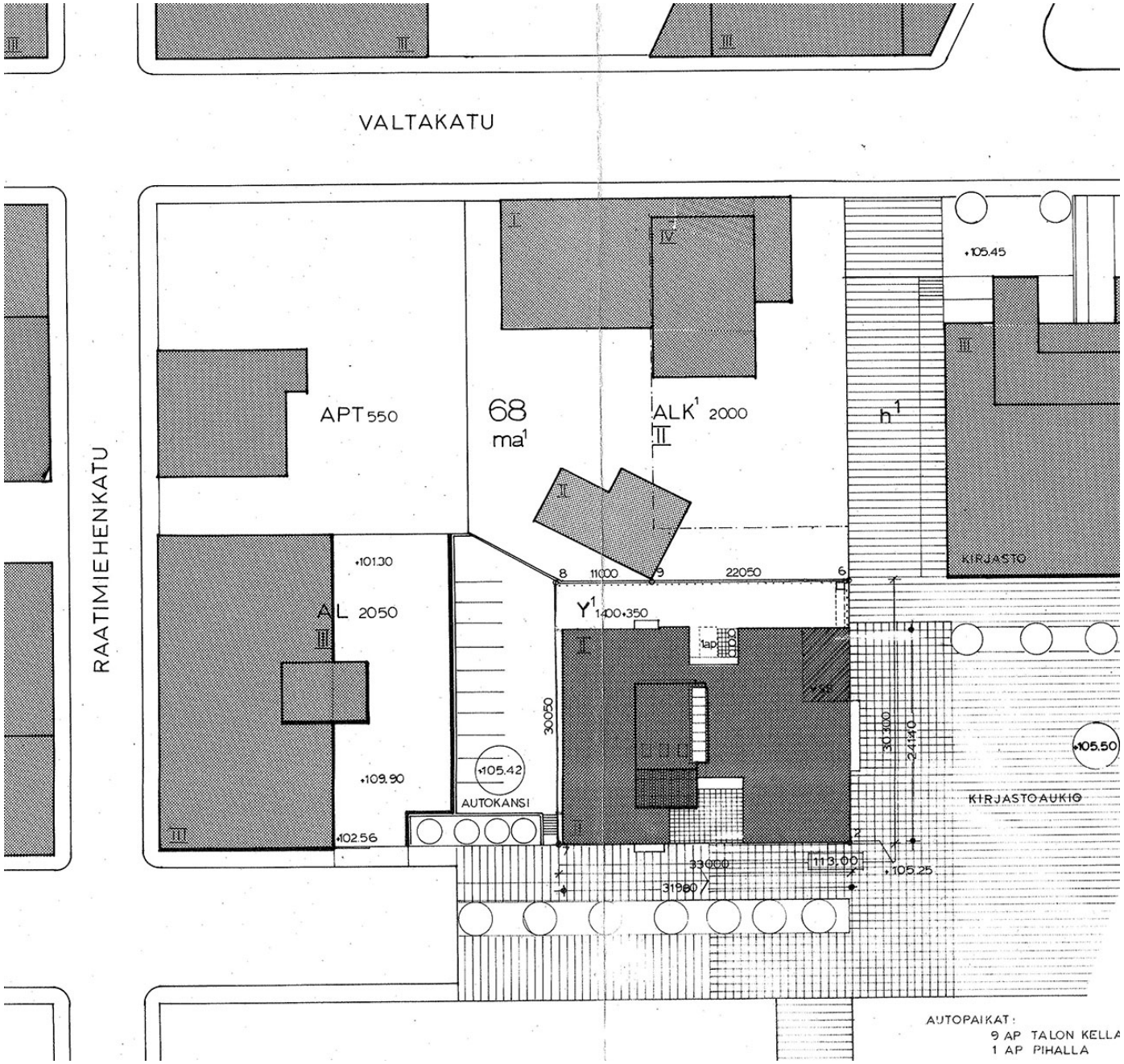

Ote asemapiirroksesta

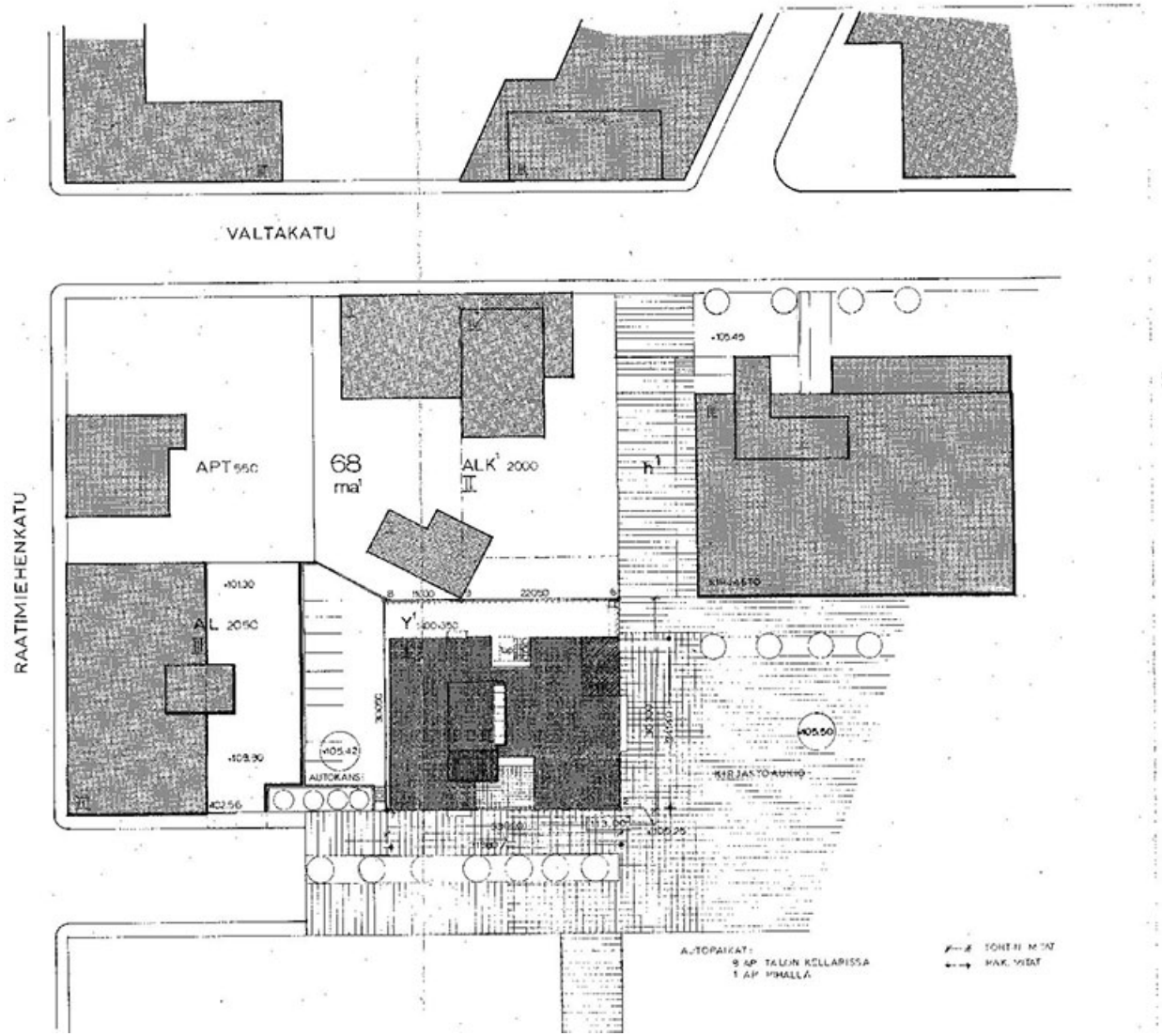

ASEMAKAAVAMERKINNÄT JA -MÄÄRÄYKSET:

- 3 M SEN KAAVA-ALUEEN ULKOPUOLELLA OLEVA VIIVA, JOTA VAHVISTAMINEN KOSKEE
- ERI KAAVAMÄÄRÄYSTEN ALAISTEN ALUEEN OSIEN VÄLINEN RAJA
- KORTTELIN, KORTTELINOSAN JA ALUEEN RAJA
- + KAUPUNGINOSAN RAJA
- III KAUPUNGINOSAN NUMERO
- KYLPYLÄ KAUPUNGINOSAN NIMI
- 10 KORTTELIN NUMERO
- 5 TONTIN NUMERO
- I KERROSLAINEN NUMERO OSOITTAA SUURIMMAN SALLITUN KERROSLUVUN
- × POISTOMERKINTÄ
- +10,45 RAKENNUKSEN JULKISIVUPINNAN JA VESIKATON LEIKKAUSKOHDAN ENIMMÄISKORKEUS
- Y' YLEISTEN RAKENNUSTEN KORTTELIALUE KALMUNGIN KÄYTTÖÖN
- TONTIN VARTEN ON VARATTAVA 1 AUTOPAIKKA / 75 KERROSALA M², JOSTA TONTILLE 13 AUTOPAIKKAA JA LOPUT AK KAUPOSAN AH-KORTTELIN 30.
- 1400+350 LUKUSARJA JOSSA ENSIMMÄINEN JUKU ILMOITTAA SALLITUN KERROSALAN NELIÖMETRIMÄÄRÄN JA TOINEN LUKU KELLARIKERROKSESSA SALLITUN MÄÄRÄYSTEMARKINTOJEN MUKAISEN KERROSALAN NELIÖMETRIMÄÄRÄN
- c/c TONTINOSA, JOKA KAUTTA ON JÄRJESTETTÄVÄ AJO TONTILLE III/10/6

RAKENNUKSEN KOKONAISTILAVUUS	7 670 m³
AUTOPAIKOILLA TILAVUUS (kylmä)	255 m³
KERROSALA	1400+350 m²

Asemapiirros

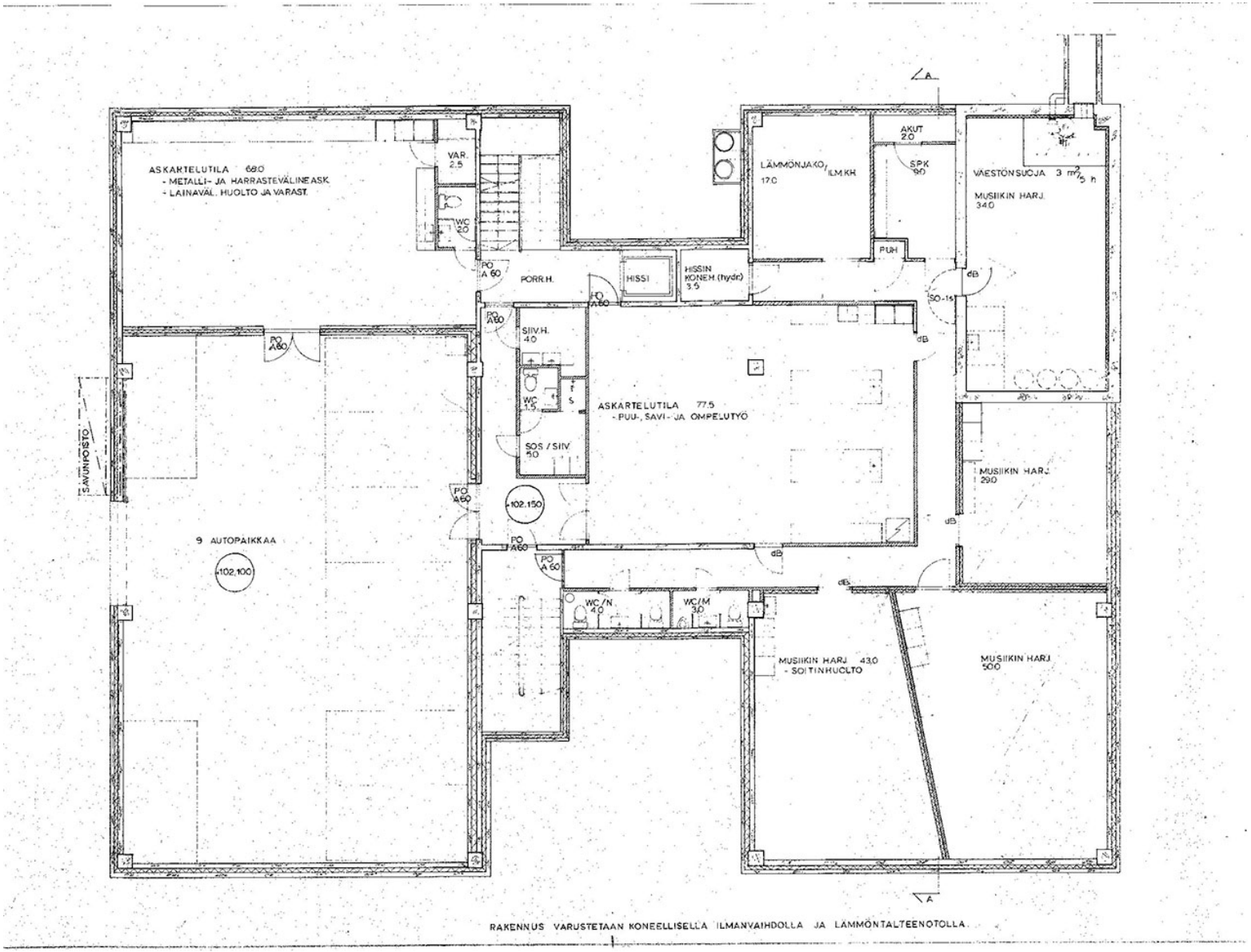

Kellarikerros

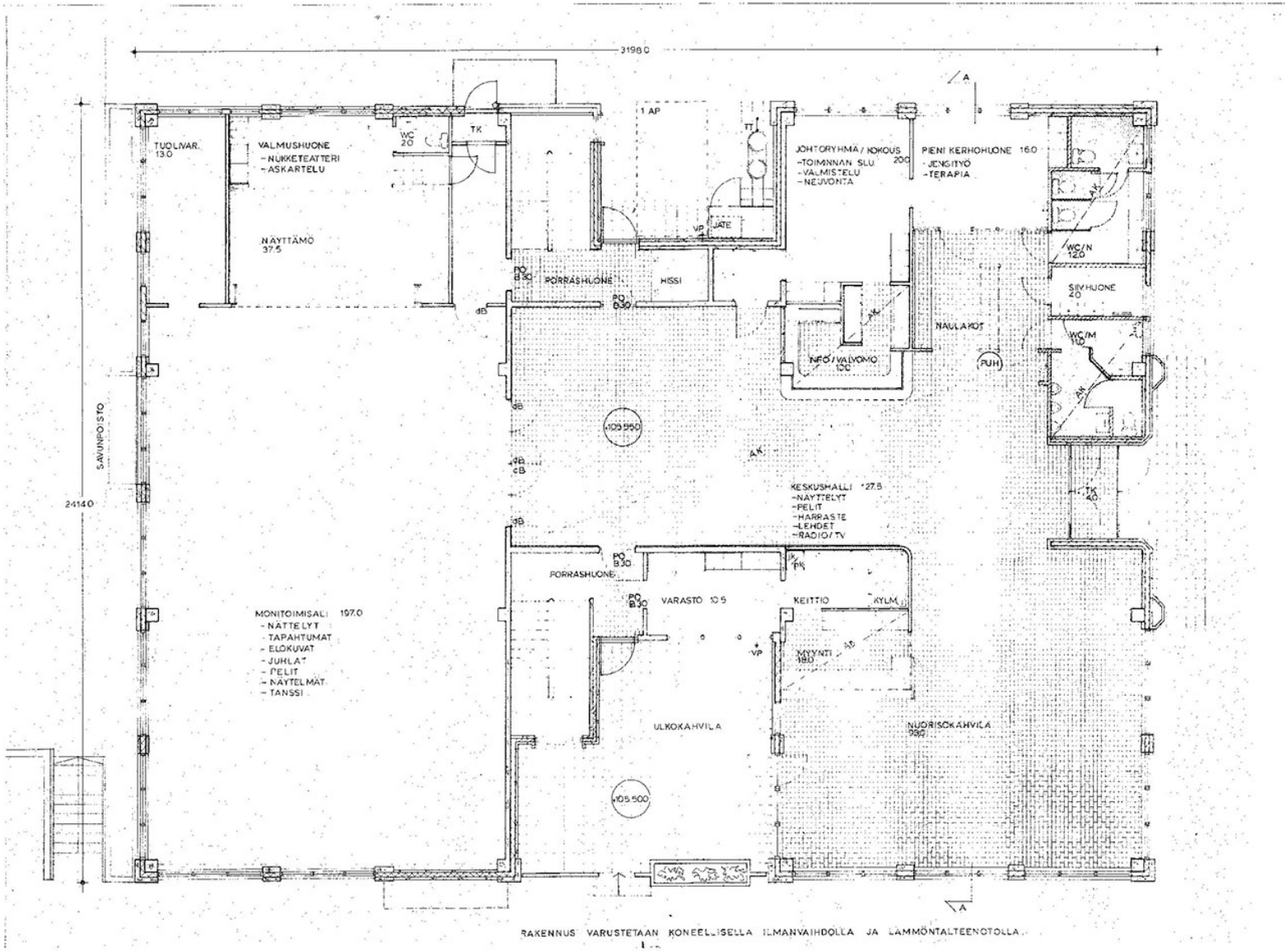
31960
24140
SAVUNPOISTO
TUOLIVAR. 13.0
VALMUSHUONE
- NUKKETEATTERI
- ASKARTELU
WC 2.0
TK
NÄYTTÄMÖ 37.5
1 AP
TT
JÄTE
VP
PORRASHUONE
HISSI
PO B30
JOHTORYHMÄ / KOKOUS 20.0
-TOIMINNAN SLU
-VALMISTELU
-NEUVONTA
PIENI KERHOHUONE 16.0
- JENGITYÖ
-TERAPIA
WC/N 12.0
SIIVHUONE 2.0
WC/M 1.0
NAULAKOT
INFO / VALVOMO 10.0
PUH
+109.950
KESKUSHALLI 127.5
-NÄYTTELYT
-PELIT
-HARRASTE
-LEHDET
-RADIO / TV
TK 4.0
MONITOIMISALI 197.0
- NÄTTELYT
- TAPAHTUMAT
- ELÖKUVAT
- JUHLAT
- PELIT
- NÄYTELMÄT
- TANSSI
VARASTO 10.5
KEITTIÖ
KYLM.
MYYNTI 18.0
ULKOKAHVILA
NUORISOKAHVILA 95.0
+105.500
A
RAKENNUS VARUSTETAAN KONEELLISELLA ILMANVAIHDOLLA JA LÄMMÖNTALTEENOTOLLA.

1. kerros

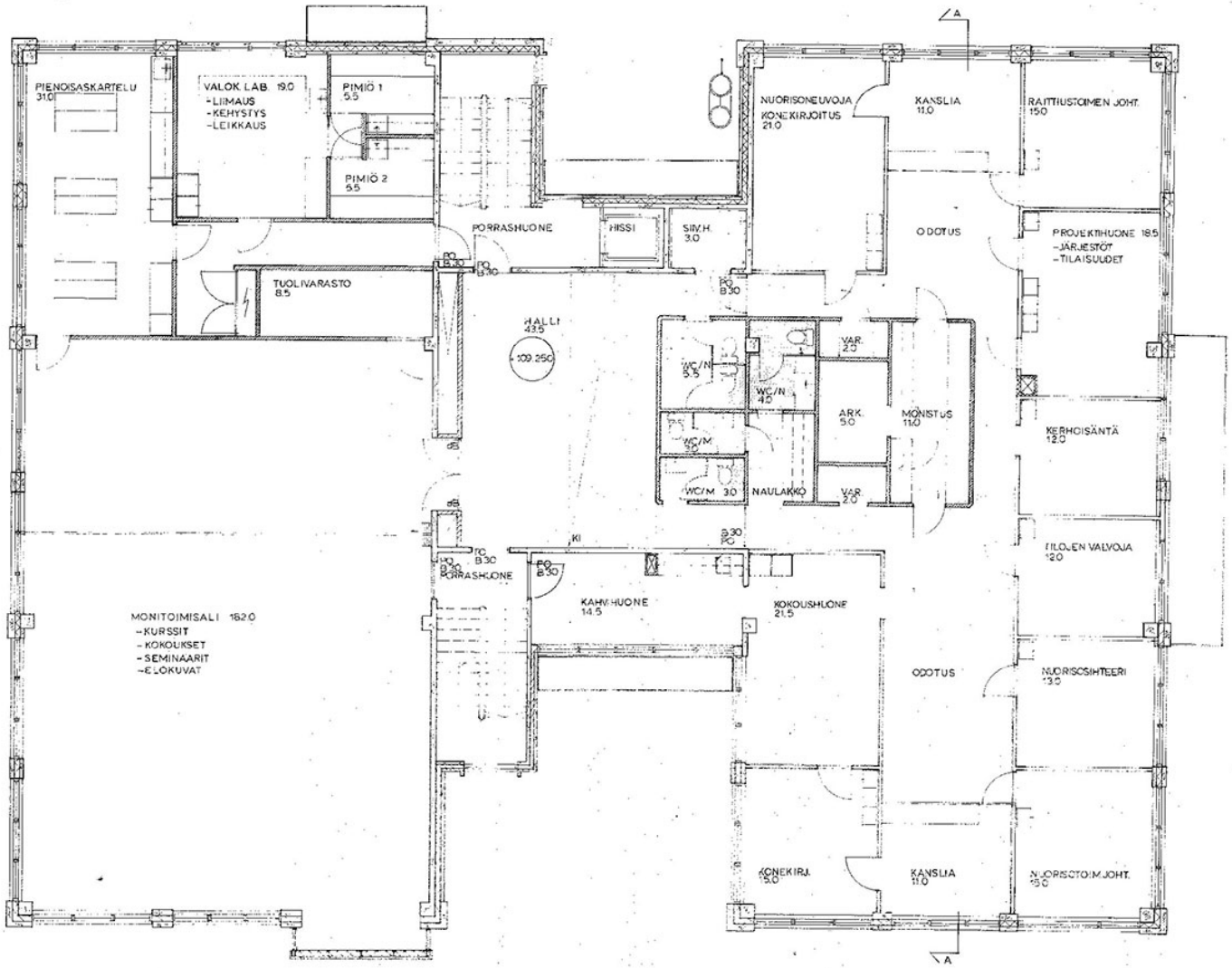

RAKENNUS VARUSTETAAN KONEELLISELLA ILMANVAIHDOLLA JA LÄMMÖNTALTEENOTOLLA

2. kerros

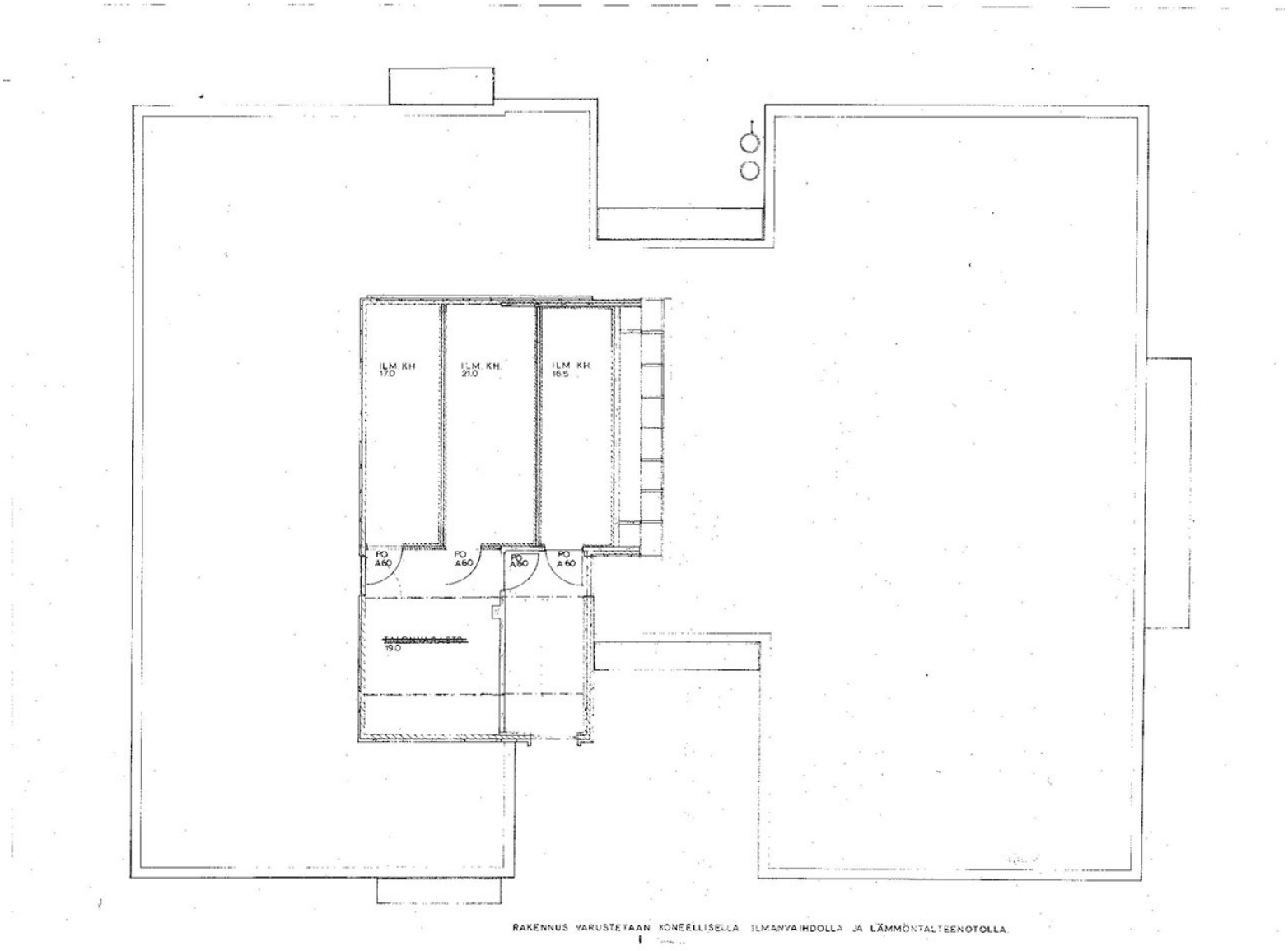

Ullakkokerros ja vesikatto

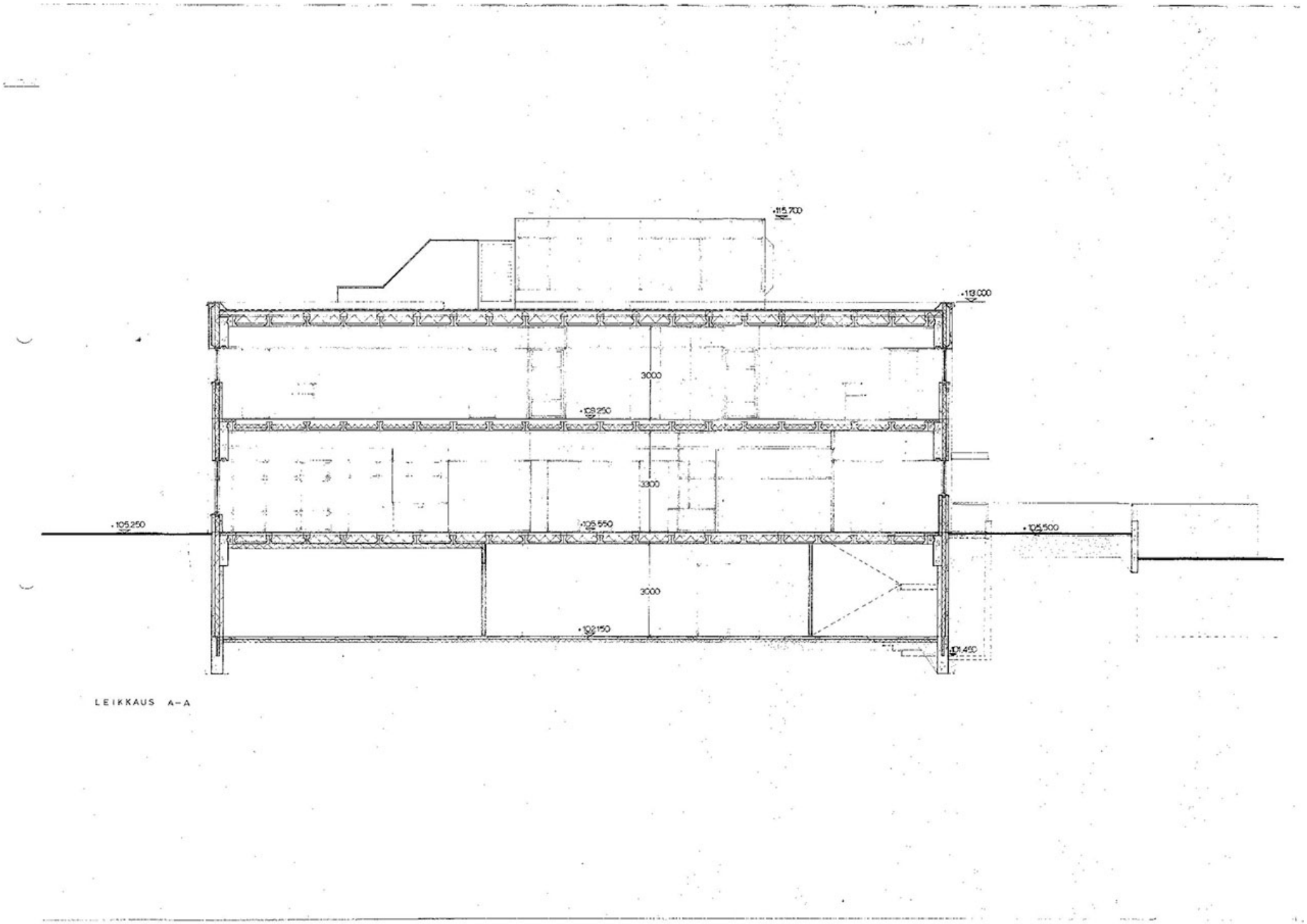
+115.700
+113.000
3000
+108.250
3300
+105.250
+105.550
+105.500
3000
+102.150
+101.450
LEIKKAUS A–A

Leikkaus

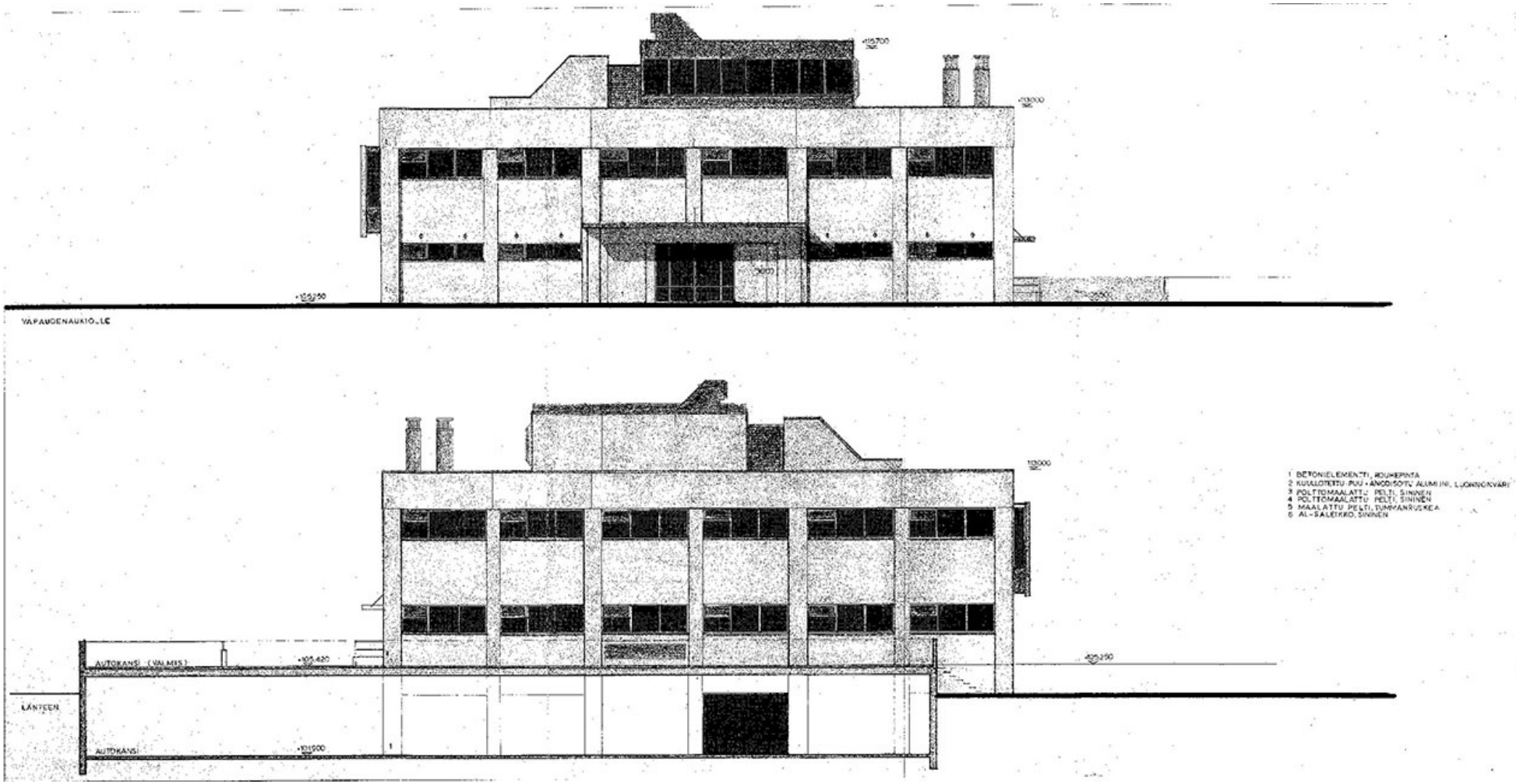

Julkisivut itään ja länteen

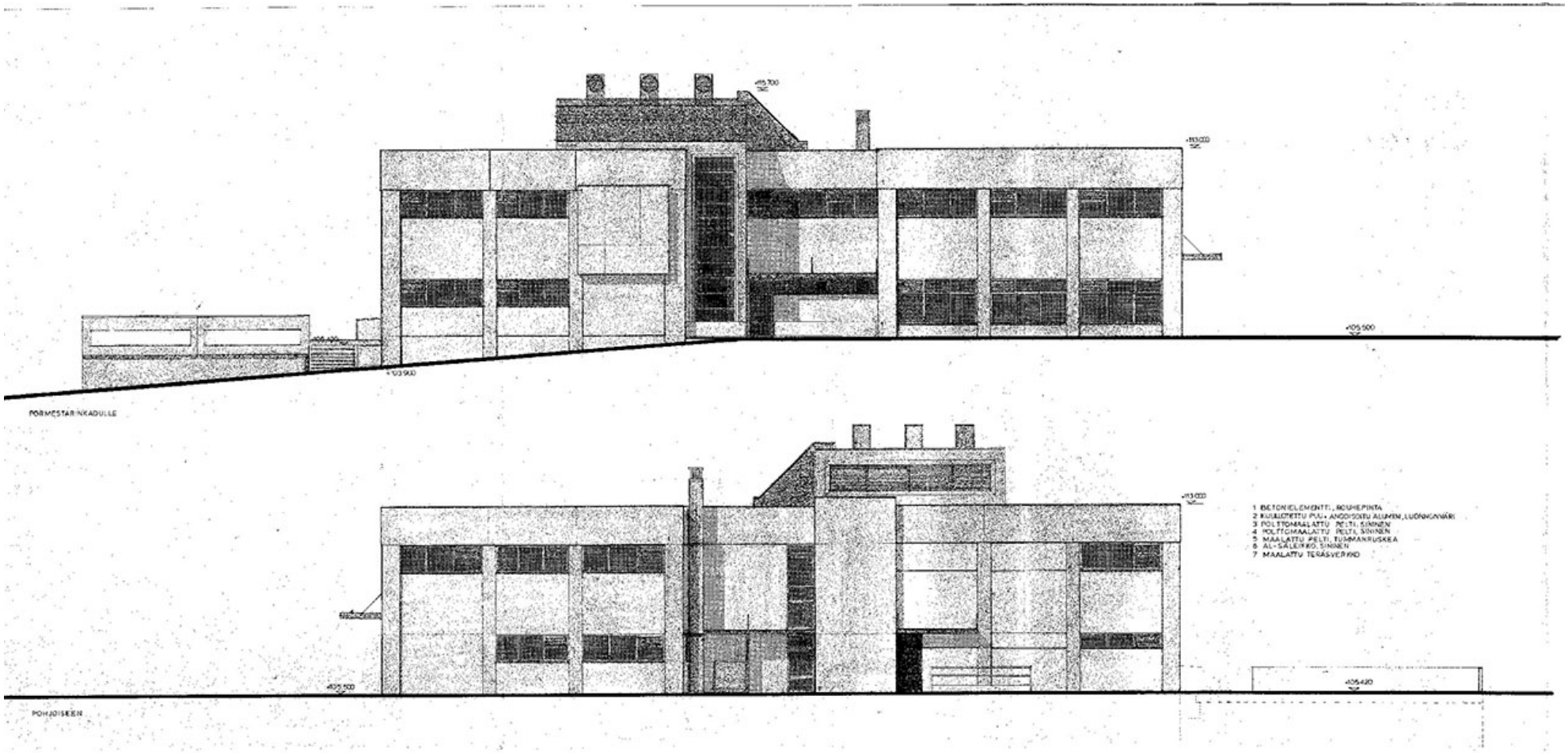

Julkisivut etelään ja pohjoiseen